

KANGASALAN PIKKOLINNAN ALUEEN ANALYYSI JA KEHITTÄMISSUUNNITELMA

Diplomityö 12.5.2008
Teknillinen Korkeakoulu, Arkkitehtiosasto
Arkkitehtuurin koulutusohjelma
Valvoja: Professori Kimmo Lapintie
Tekijä: Hanna Tiira

KIITOKSET

OHJAUKSESTA JA NEUVOISTA

Professori Kimmo Lapintie, professori Maija Rautamäki, professori Aino Niskanen, arkkitehti Vuokko Lehmuspuiisto, arkkitehti Sirkkaliisa Jetsonen, arkkitehti Henna Kjisik, kaavoitusarkkitehti Markku Lahtinen, arkkitehti Susanna Virjo, suunnittelija Jenni Joensuu-Partanen.

KANNUSTUKSESTA, TUESTA JA AVUSTA

Johanna Backas, Julia Hertell, Juho Häikiö, Sanna Laakkonen, Anna Pakkala, Petra Panula, Mari ja Ville Qvick, Peter Tattersall, Heidi Turunen.
Työhuone Arki.
Vanhemmilleni.

Kaikkeen, minkä eteen ihminen on tehnyt työtä, hän jättää osan sydäntään.
Henryk Sienkiewicz

ABSTRACT OF MASTER'S THESIS

Author: Hanna Tiira
Major subject: Urban planning and design
Minor subject: History of Architecture
Title: Analysis and Development plan for Pikonlinna area in Kangasala
Title in Finnish: Kangasalan Pikonlinnan alueen analyysi ja kehittämissuunnitelma
Chair: A-36 Urban planning and design
Supervisor: Professor Kimmo Lapintie
Tutors: City Planning architect Markku Lahtinen, architect Susanna Virjo

The thesis deals with the drafting of a component master plan for the areas of Pikonlinna Hospital area, Riku village area and the eastern parts of Tursola-Sorola valuable cultural environment area. The work was commissioned by Kangasala local authority.

The thesis has two parts. The first part examines the characteristics of the landscape and built environment features of the component master plan area. The landscape analysis and cultural history survey function as explanatory documents for the Riku component master plan.

The second part of the thesis is a land use plan and component master plan design that works as a second design option for the component master plan. The design includes a more detailed research of the essential characteristics for the cultural landscape that should be preserved, possibilities of re-use of Pikonlinna housing stock, as well as deployment of small scale housing and apartment blocks in areas which are favourable in landscape and climate.

The design area has elements stemming from layered periods of time. The oldest housing stock is situated on the field clearings. Sorola and Tavela fields, Vesijärvi lake landscape, Likolammii esker and Lukonkallio rocky ridge represent the strongest landscape elements.

Central Häme tuberculosis sanatorium was built in 1931 in the dry peaty pine forest west of the esker. In 1968 Pikonlinna hospital was joined as part of Tampere central hospital. A critical phase for the history of the hospital is in progress, as the cancer treatment-, respiratory therapy- and rheumatic therapy wards were moved to Tampere University hospital at the end of 2007. New aims for use are being sought.

The premise and the boundary conditions for the design were formed on the basis of my research and several field trips on the site. Broad themes in the design work have been sustainable development, the increase of the aged population, "course of life"-living, as well as health and well being. The aim has been to explore how these themes can be brought forward and realized on the design area.

The re-use of the hospital has been thought over by researching similar examples of hospital complexes that have been deserted. My proposal is that the hospital building should be refurbished into accessible apartments for the elderly and people with special needs. The services (such as health-, well being- and exercise services) will be available to all residents of the area, as well as the clients of the neighbouring rehabilitation centre.

According to the design draft, the area will have approx. 1300 new inhabitants. The western small scale housing area will be realized according to ecological principles, and it is aimed to become as self-sustaining in its energy production as possible. The fields in the small scale housing area are reserved for allotments. Two- to three-storey housing will be situated in the pine forest area between Pikonlinna and Kissantassu, and the esker edges will be built more densely on both sides of Rikula. The tree stock will be preserved as well as possible to maintain the character of the area.

The local services quarter is pivotally situated, to ensure access from a walking distance, within easy reach for the elderly. The quarter has a local store with a farm market-place character, a recycling kiosk and plenty of space for telecommuting work. The diverse resources for housing and services allow the local residents to stay in the area through the different life phases. The functions are based on the existing public transport links, and on good walking and cycling connections.

Number of pages: 57
Keywords: Kangasala, Pikonlinna hospital, tuberculosis sanatoriums, component master planning, landscape analysis

DIPLOMITYÖN TIIVISTELMÄ

Tekijä: Hanna Tiira
Pääaine: Yhdyskunta ja kaupunkisuunnittelu
Sivuaine: Arkkitehtuurin historia ja teoria
Työn nimi: Kangasalan Pikonlinnan alueen analyysi ja kehittämissuunnitelma
Title in English: Analysis and Development plan for Pikonlinna area in Kangasala
Oppituoli: A-36 Yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelu
Työn valvoja: Professori Kimmo Lapintie
Työn ohjaajat: Kaavoitusarkkitehti Markku Lahtinen, arkkitehti Susanna Virjo

Diplomityö käsittelee Kangasalla sijaitsevan Pikonlinnan sairaala-alueen, Riun kylän alueen ja Tursolan-Sorolan valtakunnallisesti arvokkaan kulttuuriympäristön itäosien osayleiskaavasunnittelua. Työ on tehty Kangasalan kunnan toimeksiannosta.

Diplomityö on kaksiosainen. Ensimmäisessä osassa selvitetään osayleiskaava-alueen maiseman ja rakennetun ympäristön piirteitä. Maisema-analyysi ja kulttuurihistoriallinen selvitys toimivat parhaillaan vireillä olevan Riun osayleiskaavan selvityksiäkirjana.

Työn toinen osa on selvitysten pohjalta laadittu maankäytön suunnitelma sekä osayleiskaavaluonnos, joka toimii Riun osayleiskaavan toisena luonnosvaihtoehtona. Suunnitelmassa on lisäksi tutkittu kulttuurimaiseman olennaisten piirteiden säilyttämistä, Pikonlinnan sairaalan rakennuskannan uudelleen käytön mahdollisuuksia sekä pien- ja kerrostalovaltaisen uuden asumisen sijoittamista maisemallisesti ja ilmastollisesti suotuisimmille alueille.

Suunnittelualaue on ajallisesti monikerroksinen. Vanhinta rakennuskantaa edustavat peltoaukeilla vuosisatoja toimineet tilakeskukset. Vahvirmat maisemaelementit ovat Sorolan ja Tavelan peltoaukeat, Vesijärven järvimaisema, suunnittelualaueita itäosassa reunustava Likolammii harju ja Lukonkallion kallionselänne.

Keski-Hämeen tuberkuloosiparantola rakennettiin 1931 harjun länsipuoliselle männikkökankaalle. Vuonna 1968 Pikonlinnan sairaala liitettiin osaksi Tampereen keskussairaala. Meneillään on ratkaiseva vaihe sairaalan historiassa, sillä vuoden 2007 loppuun mennessä syöpä- keuhko- ja reumasairauksien hoito siirtyi Tampereen yliopistollisen sairaalan yhteyteen ja Pikonlinnalle etsitään uutta käyttötarkoitusta.

Lähtökohdat ja reunaehdot suunnitelmalleni muodostuivat tekemäni selvitystyön sekä useiden maastoretkien pohjalta. Laajoina taustateemoina suunnittelutyössä ovat olleet kestävä kehitys, ikääntyvien lisääntyvä määrä, elämäntapaolosuhteiden, sekä terveys ja hyvinvointi. Tavoitteena on ollut tutkia, miten nämä tavoitteet ovat edistettävissä ja saavutettavissa suunnittelualaueella.

Sairaalan uudelleen käyttöä on mietitty tutkimalla esimerkkejä vastaavista tyhjilleen jääneistä sairaalokokonaisuuksista. Ehdotuksi on, että sairaalarakennus kunnostetaan pääosin esteettömiksi asunnoiksi ikääntyviä ja erilaista palveluasumista tarvitsevia ajatellen. Alueella tarjottavat terveydenhoito-, hyvinvointi- ja liikuntapalvelut ovat myös alueen muiden asukkaiden, sekä viereisen kuntoutuskeskuksen asiakkaiden käytettävissä.

Suunnitelman ehdotusluonnoksessa alueelle tulee yhteensä noin 1300 uutta asukasta. Läntinen pientalovaltainen asumisen alue toteutetaan ekologisilla periaatteilla noudattaen, mahdollisimman pitkälle energiantuotannoltaan omavaraisena. Pientalualaueella olemassa olevat pellot varataan viljelyalustakäyttöön. Pikonlinnan ja Kissantassun väliselle mäntykankaalle sijoittuu kaksi-kolme kerroksista kerrostalorakentamista ja harjun reunaa täydennysrakennetaan Rikulan molemmin puolin. Puustoa säilytetään mahdollisimman paljon alueen luonteen säilyttämiseksi.

Lähipalveluiden kortteli on sijoitettu keskeiselle paikalle, jotta se olisi kävelytäisyydellä ja iäkkäidenkin saavutettavissa. Korttelissa toimii maatilatorimainen lähimymälä, kierrätyspiste sekä runsaasti etätyötiloja.

Alueen monipuolinen asunto- ja palvelutarjonta mahdollistaa alueella asumisen kaikissa elämäntavoiheissa. Toiminnot tukeutuvat olemassa olevaan julkiseen liikenteeseen sekä hyviin kevyenliikenteen yhteyksiin.

Sivumäärä: 57
Avainsanat: Kangasala, Pikonlinnan sairaala, tuberkuloosiparantolat, yleiskaavoitus, maisemaselvitys

SISÄLLYSLUETTELO

ABSTRACT OF MASTER'S THESIS- DIPLOMITYÖN TIIVISTELMÄ

Johdanto	3	1.5.6 Asemakaava	28
1. ANALYYSI	4	1.5.7 Maan omistajat ja käyttäjät	28
1.1 Suunnittelualueen rajausta ja yleiskuvaus	4	1.6 Alueen nykyiset toiminnot	29
1.2 Maisemalliset perusselvitykset	5	1.6.1 Väestö ja asuminen	31
1.2.1 Maisemarakenne	5	1.6.2 Vapaa-ajan asuminen	31
1.2.2 Topografia	6	1.6.3 Elinkeinot ja palvelut	32
1.2.3 Kallioperä	8	1.6.4 Liikenne	32
1.2.4 Maaperä	9	1.6.5 Virkistys- ja ulkoilureiitit	33
1.2.5 Vesisuhteet	10	2. SUUNNITELMA	35
1.2.6 Ilmasto-olot	11	2.1 Lähtökohdat ja reunaehdot	35
1.2.7 Harjuuntuo ja merkittävät luontokohteet	11	2.2 SWOT-analyysi	35
1.2.8 Kulttuurimaisema	13	2.3 Tavoitteet ja visio	36
1.2.9 Maisemakuva ja maiseman visuaalinen luonne	14	2.4 Maankäytön kehityskuva ja yleissuunnitelman periaatteet	37
1.3 Suunnittelualueen historia ja rakennettu kulttuuriympäristö	15	2.4.1 Kehityskuvan ja osayleiskaavaratkaisun pääperiaatteet	37
1.3.1 Alueen vaiheita	15	2.4.2 Osallistuminen	37
1.3.2 Muinaijäänännökset	16	2.4.3 Maankäytön mitoitus ja rakentamisen määrä	38
1.3.3 Rakennushistorialliset kohteet	16	2.5 Kulttuurimaisema	40
1.4 Pikonlinnan sairaalan ja sen rakennetun ympäristön historia	20	2.6 Sairaala-alueen suunnitelma	40
1.4.1 Yleistä tuberkuloosista	20	2.6.1 Esimerkit muista vastaavista sairaaloista ja niiden uudelleen käytöstä	40
1.4.2 Suomeen perustetuista tuberkuloosiparantoloista	21	2.6.2 Sairaala-alueen suunnitelma	42
1.4.3 Keski-Hämeen keuhkotautiparantolan perustaminen	21	2.6.3 Piha-alueen ja puutarhan kehittäminen	43
1.4.4 Kuvaus sairaalasta valmistumisvaiheessa 1931	22	2.7 Asumisen alueet	45
1.4.5 Elämä parantolassa	23	2.8 Ulkoilureiitien kehittäminen	48
1.4.6 Sairaalarakennuksen ja sairaalatoiminnan vaiheet	24	2.9 Loppupäätelmät	50
1.4.7 Rakennetun ympäristön arvot	25	3. RIUN OSAYLEISKAVALUONNOS JA MERKINTÖJEN SELITYKSET	52
1.5 Alueen kaavoitus	26	LÄHTEET	55
1.5.1 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	26		
1.5.2 Maakuntakaava	26		
1.5.3 Seudulliset tavoitteet	26		
1.5.4 Kunnalliset tavoitteet	27		
1.5.5 Yleiskaava	27		

JOHDANTO

Kangasalan Riun kylään rakennettiin luonnonkauniille paikalle, jyrkän harjumuodostelman reunalle, Vesijärven rannalle vuonna 1931 Pikonlinnan sairaala, Keski-Hämeen tuberkuloosiparantola. 1960- luvun lopussa tuberkuloosilanteen parannuttua huomattavasti sairaala siirtyi Tampereen keskussairaalan piiriin. Sairaala toimi syöpä-, keuhko- ja reumatauteihin erikoistuneena vuoden 2007 loppuun, jolloin viimeisetkin Pirkanmaan sairaanhoitopiirin toiminnot siirrettiin Tampereen yliopistollisen keskussairaalan yhteyteen. Pikonlinnan uudelleen käytön miettiminen on siis hyvin ajankohtainen aihe.

Riun osayleiskaava on tullut vireille vuoden 2007 alussa. Kaavan tarkoituksena on tutkia Pikonlinnan alueen kehittämismahdollisuuksia sairaalatoiminnan loppuessa ja määritellä rakentamisen ja säilytettävän kulttuurimaiseman suhde valtakunnallisesti arvokkaan kulttuuriympäristön peltoaukeiden ja Riun kylän välissä. Osayleiskaavan valmisteluaineisto tulee nähtäville toukokuussa 2008. Tämä diplomityö toimii osayleiskaavan selvitysasiakirjana ja toisena luonnosvaihtoehtona.

Diplomityö jakautuu kahteen osaan. Ensimmäinen osa toimii Riun osayleiskaavan selvitysasiakirjana. Se sisältää analyysin alueen maisemasta ja kulttuurihistoriallisista piirteistä sekä katsauksen Pikonlinnan sairaalan historiaan. Toinen osa on ehdotelmani alueen mahdollisesta tulevasta käytöstä. Siinä olen tutkinut tyhjilleen jäävän sairaalan uutta mahdollista käyttöä ja tekemääni maisema-analyysiin pohjautuen uuden asumisen sijoittumista alueelle. Olen myös laatinut osayleiskaavaluonnoksen, joka toimii Kangasalan kunnan laatiman luonnoksen yhtenä vaihtoehtona.

Laajoina taustateemoina suunnittelutyössä ovat olleet kestävä kehitys, ikääntyvien lisääntyvä määrä, elämäntapaolosuhteiden, sekä terveys ja hyvinvointi. Tavoitteena on ollut tutkia, miten nämä tavoitteet ovat edistettävissä ja saavutettavissa suunnittelualueella.

Uutta rakentamista ehdotan suunnitelmassani Riun kyläasutuksen länsipuolelle, jonne toteutetaan kestävä rakentamisen käytännön pientaloalue sekä Pikonlinnan ja Kissanlassan välisen alueen täydennysrakentamista kaksi-kolmekerroksisiin kerrostaloin. Alueen monipuolinen asunto- ja palvelutarjonta mahdollistaa alueella asumisen kaikissa elämäntilanteissa. Toiminnot tukeutuvat olemassa olevaan julkiseen liikenteeseen sekä hyviin kevyenliikenteen yhteyksiin.

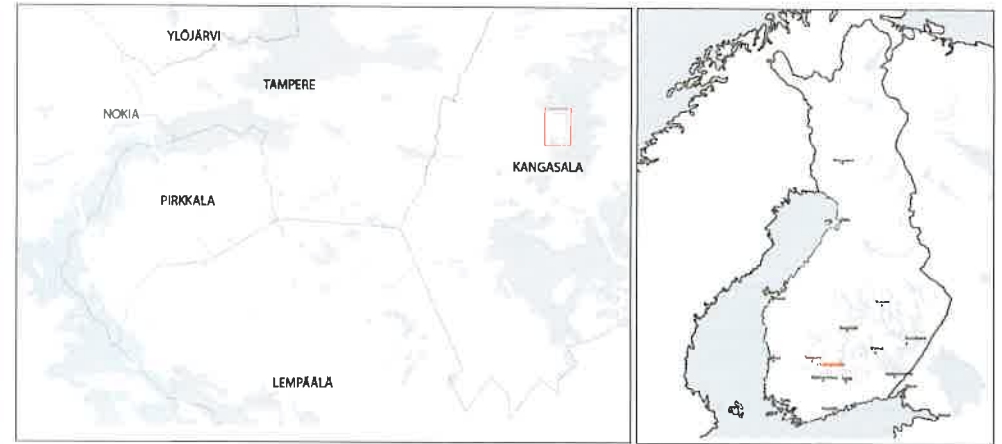
Tämä diplomityö on tehty Kangasalan kunnan toimeksiannosta. Työtä ovat ohjanneet Kangasalan kaavoitusarkkitehti Markku Lahtinen ja arkkitehti Susanna Virjo. Teknisessä korkeakoulussa työtä on valvonut professori Kimmo Lapintie.

Ilmakuva Riun osayleiskaava-alueesta

Riun osayleiskaava-alueen sijainti Kangasalla ja Pirkanmaalla.

1. ANALYYSI

1.1 SUUNNITTELUALUEEN RAJAUS JA YLEISKUVAUS

Suunnittelualue sijaitsee Kangasalan kunnassa Pirkanmaalla. Kangasala kuuluu Tampereen seutukuntaan ja on Tampereen kaupunkiseudun kasvualuetta.

Suunnittelualueena on valmisteilla olevan Riun osayleiskaavan rajaus. Kaavaluonnosehdotukseni on kyseisen rajauksen mukainen. Kehittämissuunnitelman yksityiskohtaisemmat suunnitelmat on laadittu Pikonlinnan sairaalan ja Riun kyläasutuksen ympäristöön.

Suunnittelualue sijaitsee noin 2-4 kilometrin etäisyydellä Kangasalan kirkonkylän ja Kirkkoharjun pohjoispuolella. Laajuudeltaan suunnittelualue on noin 3,5 km².

Idässä ja pohjoisessa suunnittelualue rajautuu Vesijärveen ja lännessä Ruutanantien. Etelässä osayleiskaava-alue rajoittuu Sorolan osayleiskaavaan, Sorolan peltoaukealle. Karkeasti kuvaten alue jakautuu eteläosiltaan avoimeen viljelymaasemaan ja pohjoisessa metsäalueeseen. Alueen halkaisee Pikonlinnaan johtava Pikonlinnantie. Asukkaita suunnittelualueella on noin 450 ja asutus on keskittynyt Riun kylän ja Pikonlinnan sairaalan ympäristöön.

1.2 MAISEMALLISET PERUSSELVITYKSET

1.2.1 MAISEMARAKENNE

PIRKANMAAN JA KANGASALAN MAISEMAN YLEISPIIRTEET

Riun osayleiskaava-alue sijaitsee Kangasalan kirkonkylän ja Kirkkoharjun pohjoispuolella Vesijärven rannalla.

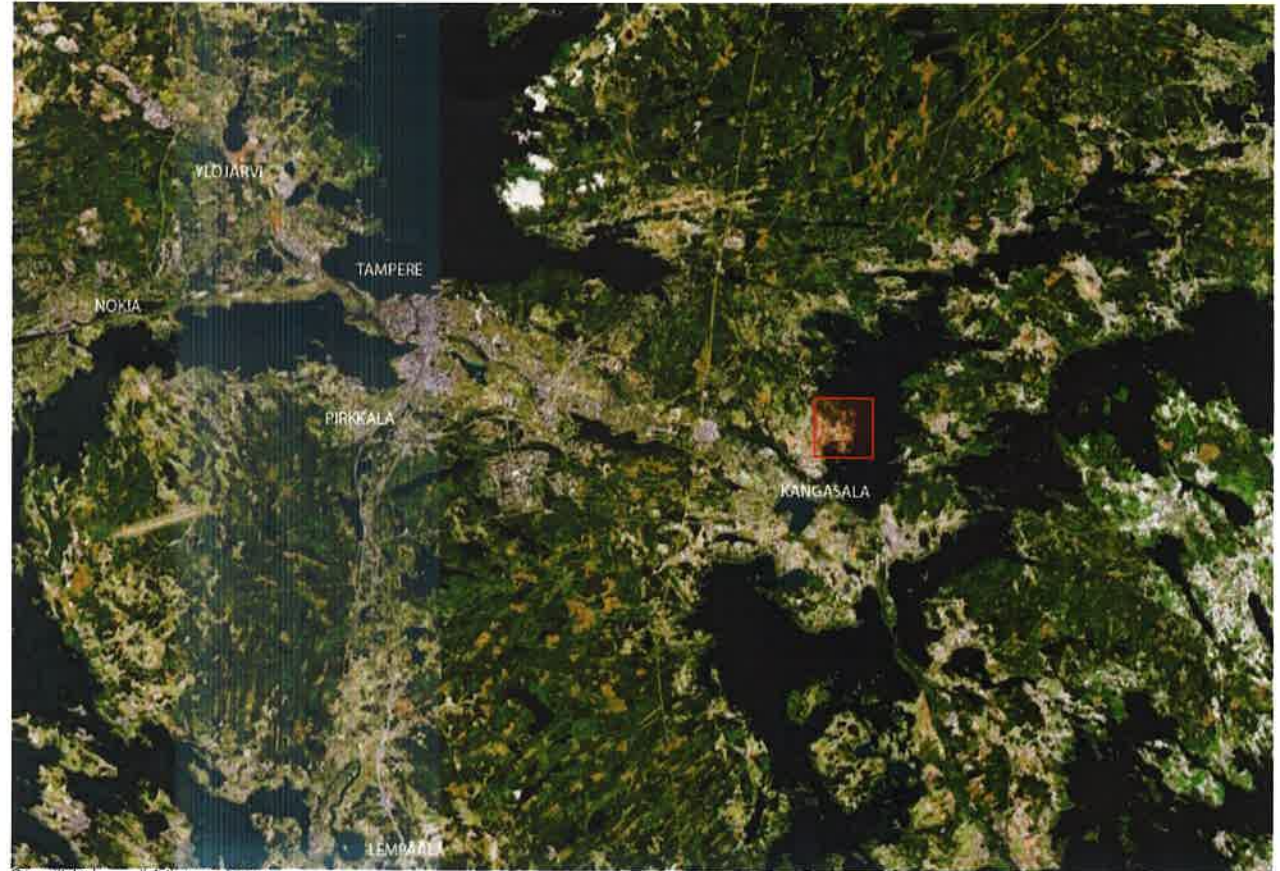
Suurmaisemassa suunnittelualue sijoittuu maisemallisesti merkittävän solmukohdan, vesistöjen ja harjuselänteen leikkauspisteen pohjoispuolelle. Pälkäneeltä Hämeenkyröön kohtalaisen yhtenäisenä ulottuva kaakko-luode-suuntainen saumamuodostumakompleksi eli voimakasmuotoinen pitkäisharjajakso kohtaa Kangasalla kolme suurta järviolasta, Roineen, Längelmäveden ja Vesijärven. Harju on maisemallisesti sekä kulttuurihistoriallisesti erittäin merkittävä ja hallitsee suurmaisemaa ja järvinäkymiä kauas etelään ja pohjoiseen.

Jääkauden jääjät yhdessä vesistöjen kanssa ovatkin alueen kulttuurimaiseman kehystenä. Saumamuodostumat syntyivät jäätikköjokien kuljettaman maa-aineksen kasautuessa jäätikön reunaan. Laakeat, viljelylle suotuisat suistomaat Kangasalan saumamuodostuman etelä- ja pohjoispuolella ovat jäätiköstä sulaneiden valumavesien muovaamia. Peräytyessään jäätikkö muodostu myös etelä-pohjoissuuntaisia pitkäisharjua.

Maisemamaakuntajaossa suunnittelualue sijoittuu Hämeen viljely- ja järvimaan maisemamaakuntaan ja tarkemmin Keski-Hämeen viljely- ja järviseudulle, jota voidaan pitää Hämeen varsinaisena ydinalueena. Keski-Hämeen suurmaisema-alueita luonnehtivat suuret järvialtaat ja reittivedet. Alue on ollut asuttuna pitkään ja alueella on vakiintunut, vanha viljelykulttuuri, joka kuvastuu myös maisemassa.

Tampereen seutukaavaliiton vuoden 1986 Pirkanmaan maisemarakenneselvityksen mukaan Pirkanmaa on jaettu kuuteen maisemalliseen alueeseen. Kangasala kuuluu tässä jaossa Keskeisen ja Kaakkoisen järvialueen rajavyöhykkeelle. Näillä alueilla nimensä mukaisesti on vesistöillä suuri merkitys maisemakuvassa. Veden ohella maisemakuvaa hallitsevat pitkäisharjut, joista merkittävimpana juuri Pälkäneen-Kangasalan - Tampereen- Ylöjärven kautta kulkeva harjajakso. Nämä alueet ovat pinnanmuodoiltaan muutoinkin hyvin vaihtelevia mäki- ja vuorimaita.

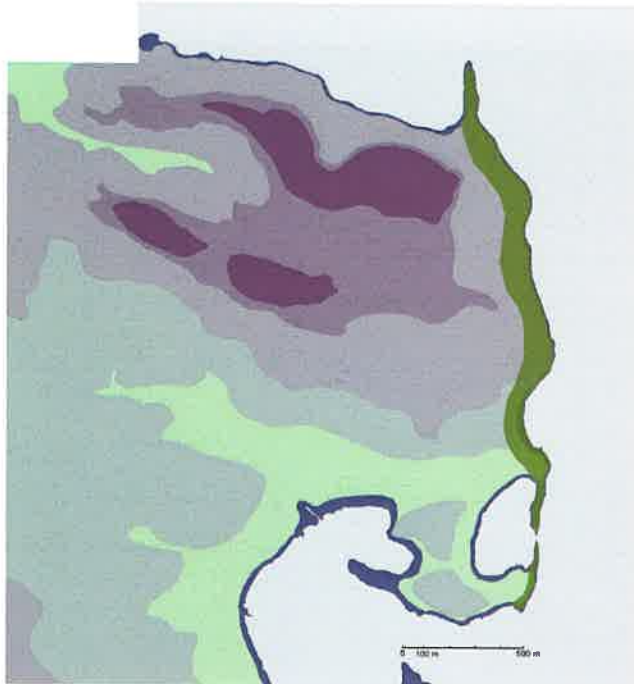
Järvialueilla vettä on runsas neljännes niiden pinta-alasta ja pellon osuus on yli toistakymmentä prosenttia. Viljelymaata on siis runsaasti ja pellot kuuluvat viljavuodeltaan varsin hyvään luokkaan. Suuri osa pelloista on raivattu vallavia järvialtaita reunustaville savikoille. Metsien osuus maa-alasta on noin 50-60 %.

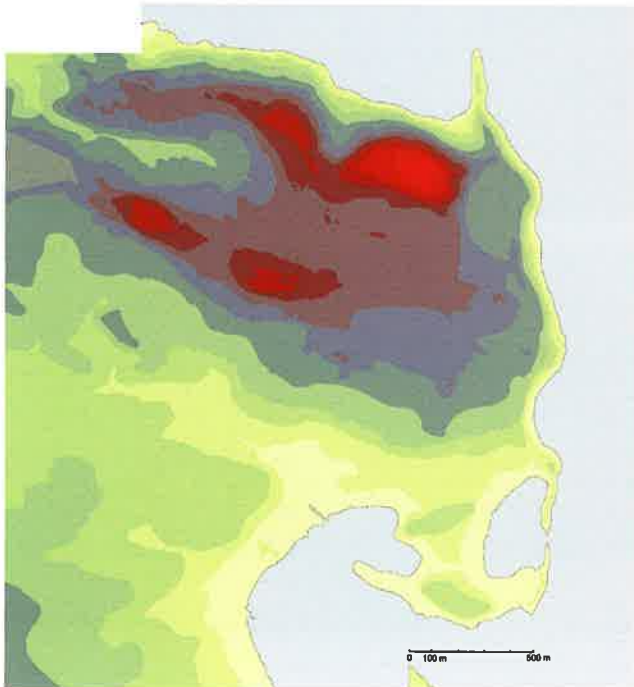
Suunnittelualueen sijainti suurmaisemassa.

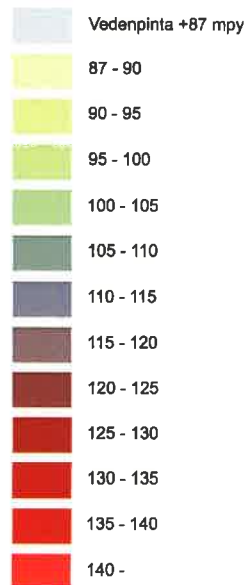
Näkymä suunnittelualueelle Kirkkoharjun näkötieltä.

MAISEMARAKENNE

TOPOGRAFIA

RIUN OSAYLEISKAAVA-ALUEEN MAISEMARAKENNE

Suunnittelualan maisemarakenne on melko selväpiirteinen. Alue rajautuu maisemallisesti pohjoisessa, idässä ja eteläosiltaan Vesijärveen.

Maisemarakenne on selkeästi itäosaltaan etelä-pohjoissuuntautunut ja muilla osin kaakko-luodesuuntautunut. Suuntautuneisuus on määräytyneet kallioperän murroslinjojen sekä jääkauden jälkeisten geologisten prosessien mukaan.

Merkittävimmät maisemalliset elementit ovat suunnittelualan itäosan etelä-pohjoissuuntainen pitkittäisharjujako, joka on Kangasalan kirkonkylän halki kulkevaan saumamuodostumakompleksiin liittyvä sivuhaara ja joka muodostumana jatkuu pohjoiseen Santasaareen sekä Lukonkallion kalliyselänne.

Itäosan harjumuodostuma laskee jyrkästi Vesijärveen. Suunnittelualan pohjoisosassa sijaitseva Lukonkallion selänne on pohjoispuoliselta topografialtaan hyvin jyrkkä. Lukonkallion eteläpuolella on toinen samansuuntainen selänteen lakialue, joka selväpiirteisesti kumpuillaan laskee kohti Rikuoja.

Luode-kaakko suuntainen Rikuojan laakso hahmottuu maisemassa erittäin hyvin. Suunnittelualan luoteiskulmassa on myös samansuuntainen selänteiden välissä oleva laaksoainanne. Myös Harjurannassa, Likolammin länsipuolella on pienipiirteinen, kumpuileva selänne-laakso kokonaisuus.

Suunnittelualan eteläosan maisema on kohti Vesijärveä laskevaa, alavaa, viijavaa laaksoaluetta, joka on tyypillistä alueen eteläpuolella sijaitsevan harjun lievealueelle.

Historiallisesti ja perinteisesti asutus on sijoittunut selänteiden lakialueiden ja laaksojen pohja-alueiden sijasta pienipiirteisimmille vaihtumisvyöhykkeille. Tästä Harjurannan alueen kivi- ja rautakautisten asuinpaikkojen löydöt toimivat esimerkkinä. Uudempi kyläasutus on sijoittunut saman periaatteen mukaisesti selänteen ylärinteille, jossa pienilmasto on suotuisinta. Tilakeskukset ovat muodostuneet luontevasti suotuisan viljelysmaan yhteyteen.

1.2.2 TOPOGRAFIA

Pinnanmuodot ja korkeussuhteet perustuvat kallio- ja maaperän muotoihin ja vaikuttavat näin maisemassa näkyviin piirteisiin. Pinnanmuodot vaikuttavat myös muiden maiseman päätekijöiden näkyvyyteen ja erottuvuuteen laustamaisemasta.

Suurmaisemassa kaakko-luode suuntainen harjuselänne kohoaa Kangasalan kohdalla keskimäärin noin +140 metriin meren pinnasta. Kirkkoharjun korkein kohta on + 167,9 metriä mpy.

Suunnittelualueella korkeussuhteet vaihtelevat +87 metristä - +140 metriin mpy. Vesijärven pinta on tasolla + 87 metriä mpy. Suunnittelualan pohjoisosassa olevan selännealueen korkein kohta on Pikonlinnan sairaalan länsipuolella sijaitseva Lukonkallio, jonka laki korkeimmillaan kohoaa +140,5 metriin mpy. Lukonkallion pohjoisosassa laskeutuu jyrkästi Vesijärveen ja korkeusero on enimmillään 53 metriä. Lukonkallion länsi- lounais- ja eteläpuoli on selännealuetta, jonka korkeustaso vaihtelee 110-135 metrin mpy välillä. Alueen suhteellinen korkeusvaihtelu on noin 45 metriä.

Kangasalan Kirkkoharjun ja Lukonkallion selänteiden väliin sijoittuu Rikuojan laakso. Suunnittelualan maasto laskee pohjois-, itä- ja eteläosissa luonnollisesti kohti Vesijärveä. Rikuojan etelä- ja pohjoispuolelle sijoittuvat Tavelan ja Sorolan peltoaukeat sijaiten alavilla, 87 -105 metriä mpy, loivasti kumpuilevilla maastonosilla. Matalimmat ja alavimmat alueet sijoittuvat läten Vesijärven välittömille ranta-alueille ja suunnittelualan eteläosan peltoalueille, Rikuojan laaksoon sekä Likolammin länsi- ja luoteispuolelle.

Suunnittelualan itäosa rajautuu etelä-pohjoissuuntaiseen harjuun, Likolammilta pohjoiseen, Levonkärjen kautta Santasaareen. Harjualueen itärannat ovat huomattavan jyrkkiä. Korkeuseroa itärannan harjun yläosan ja Vesijärven pinnan välillä on enimmillään 18 metriä noin 50 metrin levyisellä matkalla eli kaltevuus on suurimmassa osassa itäosaa yli 30%.

Olemassa oleva Riun kyläasutus on sijoittunut pääosin selänne- ja laaksoalueen vaihtumisvyöhykkeelle, +105 -115 metriä mpy tasoon.

Suunnittelualueella jyrkkiä rinteitä on eniten Lukonkallion ja Vesijärven välisellä pohjoisrinteellä ja pohjois-eteläsuuntaisen harjun ja Vesijärven välisellä itärinteellä sekä Levonkärjen niemekkeellä. Maaston kaltevuuden ollessa yli 25 %, on alueelle vaikea rakentaa ilman rakennusteknisiä erityisratkaisuja. Myös eroosiovaara on suuri jyrkissä sora- ja hiekkarinteissä. Rinteiden rakentaminen aiheuttaisi myös merkittäviä muutoksia maisemaan ja vesisuhteisiin.

Etenkin pohjoissuunnasta, esimerkiksi Haralanharjulta (korkeus +187,7 m mpy) maisemaa etelään päin tarkasteltaessa Lukonkallio erottuu maiseman silhueteissa hyvin, kohoavana metsäisenä selänteenä ennen Kirkkoharjun selännettä.

Näkymä suunnittelualueelle pohjoisesta, Haralanharjulta.

Likolammin ympäristön kumpuilevia pelloja.

KALTEVUUDET

- 0 - 5 %
- 5 - 10 %
- 10 - 20 %
- 20 - 30 %
- 30 - 40 %
- > 40 %

Itärannan jyrkkä harjuinne.

KALLIOPERÄ

- suonigneissiä
- diorittia ja gabraa
- granodiorittia
- kallioperän ruhjelinjia

1.2.3 KALLIOPERÄ

Kallioperä muodostaa maaston perusrungon. Kallioperän ruhjevyöhykkeet ja näiden rajoittamat lohkot ilmenevät selvästi alueen topografiassa notkelmina, syvänteinä, seinäminä ja vesistölinjoina. Kallioperän kivilajit määrittävät myös paikan maaperän ravinnepitoisuuksia. Tämä vaikuttaa ekologisiin ominaisuuksiin, maaperän laatuun ja välillisesti myös kasvillisuuteen mm. rapautumisalttuiden ja kulumistuotteidensa perusteella.

Kangasala kuuluu Tampereen liuskealueeseen. Kangasalan kallioperän vallitsevia kivilajeja ovat rakenteeltaan voimakkaasti suuntautuneet liuskeet ja gneissit sekä granitoidiset syväkivilajit. Liuskeisuuden suuntaus on lähes itä-länsi. Suurehko kallioruhjelinja kulkee Vesijärven länsiosan kautta Roineen itärannalle. Suunnittelualueen maisemassa pienemmät ruhjelinjat erottuvat laaksoalueina.

Suunnittelualueen pohjoisosan kallioperä on suonigneissiä, keskivaiheilla on muodostuma dioriittia ja eteläosassa ovat granodioriittia. Emäksisimmät syväkivilajit, kuten dioriitti muunnoksineen sijaitsevat pienehköinä, joskin lukuisina muodostumina niin gneissi- kuin syväkiviympäristöissä. Granodioriitit ovat koko Kangasalan kallioperäkarttalehtialueen yleisin syväkivilajiryhmä. Syväkivilajien ja liuskeiden kontaktiinjat hyvin yleisesti korostuvat topografiassa.

Suunnittelualueen selänteiden lakialueilla esiintyy runsaasti avokallioita sekä kallioita, jossa on alle metrin paksuinen moreenikerros. Lukonkallio on monin paikoin lohkareista ja jyrkkärinteistä. Lukonkallio on arvotettu luonnon- ja maisemansuojelun kannalta paikallisesti arvokkaaksi kallioalueeksi.

Avokalliot

Lukonkallion lakialuetta ja itäreunaa.

1.2.4 MAAPERÄ

Maaperäkartoituksessa selännealueiden laet ovat laajemmaltikin luokiteltu kallio-alueeksi, jonka päällä on alle metrin paksuinen maakerros. Moreenipeite on siis lakialueilla ohut ja kallioperän muodot näkyvät monin paikoin moreenin alta. Paikoin kallioalueilla on lohkaraisuutta, kuten Lukonkallion itärinteellä. Moreeni on koko alueella tyypittään hiekkamoreenia. Hiekkamoreeni on sopivaa metsämaata ravinteisuutensa ja kosteussuhteidensa vuoksi. Viljelysmaaksi karkeimmat hiekkamoreenit ovat usein liian kuivia. Hiekkamoreenin käyttö rakennuspohjana heikentyy routivuusherkkyden takia.

Suunnittelualan pohjoisosan selännealueen itäosa ja pohjois-eteläsuuntainen harjualue ovat maaperällään hiekkaa ja soraa, jolla kasvaa pääosin mäntymetsää. Hiekkamaat ovat syntyneet jääjokien lajitteluina ja kasaamina. Hiekka läpäisee hyvin vettä, mutta pidättää sitä huonosti. Rakentamiseen sorapohja on erinomaista ja hiekkamaat melko hyvin soveltuvia. Ravinteita on yleensä vähän, joten kasvualustana sora ja hiekka ovat melko huonoja. Kasvullinen osa on usein niukkalajista ja melko arkaa sekä heikosti kulutusta kestävä. Lämpöominaisuuksiltaan hiekka on edullinen maalaji.

Karkeaa hietaa esiintyy selännealueen eteläpuolisella vaihtumisvyöhykkeellä ja Likolammen etelä- ja länsipuolella. Hietamaa on hyvää viljelymaata ja parhaita metsämaitamme, sillä ravinteiden ja veden saanti on yleensä riittävä. Hietavyöhykkeet ovat usein lähteellisiä ja "hikeviä". Myös lämpöolot hietamaalla ovat edulliset. Karkeaa hietaa on hienoa hietaa karumpi kasvupohja, mutta metsän kasvulle ja viljelylle se on mitä parhaita maata. Hietavyöhyke tulisi säilyttää viljavuuden takia viljely- ja puutarhamaana ja sijoittaa rakentamista sille vain harkiten.

Hienorakeisista maalajeista suunnittelualueella esiintyy pienillä alueilla hienoa hietaa sekä eteläosassa alavilla osilla laajalti hiesua ja savea.

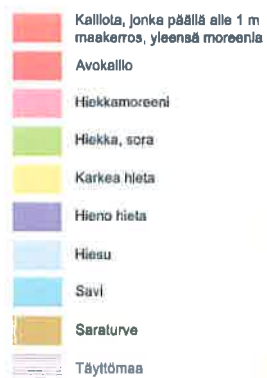
Hiesua esiintyy Rikuojan eteläpuolisilla peltomailla ja ranta-alueilla. Hiekkaa ja hietaa hienojakoisempi hiesu on kulkeutunut harju- ja suistomuotojen uloimmille osille. Hiesumaa on routivaa ja heikosti kantavaa, minkä vuoksi se on erittäin huono rakennuspohja.

Savikat sijoittuvat Pynnölän ja Rekolan eteläpuoliselle rinteelle ja ranta-alueelle sekä Tavelan eteläpuoliselle peltoalueelle. Savi on runsasravinteista ja vettä pidättävää. Savi on huonoa rakennettavuudeltaan heikon kantavuutensa, märkyytensä ja routimisensa vuoksi. Saviset alueet ovat usein vanhaa järvenpohjaa.

Eloperäisistä maalajeista suunnittelualan luoteiskulmassa sijaitsee vain pieniä alueita esiintymä runsasravinteista saraturvetta savi- ja moreenimaan keskellä olevassa laaksopainauksessa. Saraturpeet ovat muodostuneet sarakasvien, lehtisammalten, heinien ja ruohojen jäänteistä. Turvealueet ovat routivia ja heikosti kantavia, joten ne soveltuvat rakentamiseen huonosti.

Suunnittelualueella on myös täyttömaata. Pikonlinnan sairaalan entinen kaatopaikka sijaitsee Lukonkallion länsireunalla, Kotakorventien länsipuolella. Kaatopaikan toiminta on loppunut vuonna 1980 ja alue on maisemoitu humuksesta tehdyllä maakerroksella, joka on jätetty metsittymään luonnollisesti. Maisemointi on hyväksytty vuonna 2004.

MAAPERÄ

Pikonlinnan entisen kaatopaikan alue.

Tavelan ja Karttialan pelloja.

VESISUHTEET

- Pohjaveden muodostumisalue
- Pohjavesialue
- Pohjavedenottamo
- Vedenjakaja
- Valumaasuunta
- Oja
- Ojan virtausasuunta

Rikuoja.

1.2.5 VESISUHTEET

Kangasala sijaitsee Pirkanmaan runsasvesistöisellä alueella ja Kangasalan maisemassa vesistöillä onkin keskeinen merkitys. Vesipinta-alan osuus Kangasalan kunnan pinta-alasta on noin neljännes. Pääosan vesipinta-alasta muodostavat kolme suurinta järveä; Roine, Längelmävesi ja Vesijärvi.

Kangasalan vesistöt kuuluvat Kokemäenjoen suurvaluma-alueeseen ja Längelmäveden ja Hauhon reittien vesistöalueeseen. Vesistön keskusjärvenä on Roine. Suunnittelualuetta kolmelta ilmansuunnalta ympäröivä Vesijärvi laskee Längelmäveteen, joka taas purkaa vetensä Roineeseen Kaivannon kanavan kautta. Vesijärven kokonaispinta-ala on 40,18 km². Järven suurin syvyys on noin 40 metriä.

Valuma-alueet määräytyvät maaston muotojen mukaan. Valuma-alueella tarkoitetaan vedenjakajan rajaamaa kokonaisuutta, jolta joki tai puro kerää kaiken sateen kautta tulleen vetensä, joka ei ole haihtunut alueelta. Päävedenjakajat sijaitsevat maiseman korkeimmilla kohdilla ja lakialueilla, mutta vedenjakajat jatkuvat maaston alempiin osiin asti, usein jakautuen pienempiin sivuvedenjakajien rajaamiin valuma-alueisiin.

Vedenjakajaseutujen maaperän rakenne poikkeaa miltei aina vesistöjen ranta-alueiden maaperän rakenteesta. Mm. lajittuneet maakerrokset ovat vedenjakajalla ohuempia kuin vesistöjen varrella tai puuttuvat kokonaan ja kallio on lähempänä pintaa. Mikäli maaperä on läpäisevää, vedenjakaja-alueet ovat tärkeitä pohjaveden muodostumisalueita, kuten suunnittelualan etelä-pohjoissuuntainen harju.

Lukonkalliota länteen jatkuvan selänteen ja sen eteläpuolella sijaitsevan samansuuntaisen selänteen väliin muodostuu osa-valuma-alue, jossa valumaasuunta on länteen. Jälkimmäisen selänteen etelärinteiltä vedet valuvat Rikuojan osavalmu-alueeseen

Pohjoisessa ja idässä valuma tapahtuu suoraan Vesijärveen. Likolammin ympäristössä muodostuu pieniä sivuvedenjakajia, joista vedet valuvat Likolammiin ja Vesijärveen.

Pikonlinnan sairaala otti talousvetensä vuosikymmeniä Lukonkallion itäpuolisen kalliojyrkänteen alla olleesta runsasvesisestä "Elämänlähteestä". Lähde on kuivunut pohjaveden tason laskettua.

(Vallituntien mutkan ja Nökölöntien pään välissä on lähde, mutta aivan tarkkaa sijaintia ei ole kartalla.)

Veden laatu Vesijärven eteläosissa on hyvä (II luokka). Suurimmassa osassa järveä vesi on kirkasta ja vain lievästi rehevöitynyttä, mutta sen tila on heikentynyt parin viime vuosikymmenen aikana. 1997 on Kangasalla käynnistetty Vesijärvi-projekti, jonka tavoitteena on vähentää haja- ja loma-asutuksesta peräisin olevaa Vesijärven ravinnekuormitusta.

Suunnittelualan etelä-pohjoissuuntainen harju on Likolammin kannaksen eteläosista aina Santasaaren pohjoisosiin asti I-luokan pohjavesialuetta eli vedenhankintaa varten tärkeää pohjavesialuetta. Pohjavesialueen pinta-ala on 1,16 km² ja pohjaveden muodostumisalueen pinta-ala on 0,26 km². Pohjavesimuodostuman päävirtausasuunta on harjun pitkäsuunnassa kohti etelää.

Likolammin pohjoispuolella sijaitsee Riun pohjavedenottamo, joka on otettu käyttöön vuonna 1971. Vedenottamo on laajennettu ja saneerattu vuonna 1995.

Kangasalan kunnan vesilaitoksen verkostoon johdetusta vesimäärästä 98 % pumpataan Riun pohjavedenottamolta.

Alueella muodostuvan varsinaisen pohjaveden määrä on laskennallisesti 150 m³ vuorokaudessa. Raakavesi on kuitenkin suurimmalta osin Vesijärvestä rantaimetyntä pohjavettä, jota otetaan neljän kaivon kautta keskimäärin 3 600 m³ vuorokaudessa. Veden laatu on hyvää talousvettä, vaikkakin veteen liunneet rauta ja mangaaniarvot ovat toisinaan olleet suositusarvoja suurempia. Veden laatua ja määrää tarkkaillaan kuitenkin säännöllisesti.

Riun alueella pohjavettä uhkaavia tekijöitä ovat järviveden laadun äkilliset muutokset, kiinteistöjen sekä lämpölaitosten öljysäiliöiden vuodot ja jätevesivuoista pohjaveteen kulkeutuvat haitta-ainepäästöt. Riskejä pyritään ennaltaehkäisemään mm. suosittelemalla käytettäväksi ensisijaisesti muita kuin lämmitysmuotoja kuin öljylämmitystä, kiinteistökohtaisen jätevesijärjestelmiä ajanmukaistamista tai liittämistä viemäriverkostoon. Ongelmajätteiden käsittelyyn alueella tulee kiinnittää erityistä huomiota. Maa- ja metsätalouden harjoittajien kanssa laaditaan ympäristöhoito-ohjelmia.¹

1.2.6 ILMASTO-OLOT

Kangasalla on Pirkanmaalle tyypillinen mantereinen ilmasto. Kasvukauden keskimääräinen pituus on 169 vuorokautta. Vuotuinen keskilämpötila on noin + 5 °C -astetta. Vuotuinen sademäärä on noin 500 mm. Vallitsevina tuulensuuntina Tampereen seudulla ovat etelä ja lounas.

Paikallisilmaston muodostumiseen vaikuttavat laajat vesistöt tasaamalla lämpöoloja sekä suuret maastonmuodot, jotka vaikuttavat tuulisuuteen ja sateen jakautumiseen. Kangasalan kaakko-luode suuntainen harju toimii suunnittelualueen kannalta etelä- ja lounaistuulia heikentävänä maastonmuotona. Avoimet viljelysalat ja vallitsevien tuulen suuntaiset murosaaksot tosin lisäävät tuulisuutta.

Vesistöt leudontavat ilmasto-oloja. Vesipinnat varastoivat auringon lämpöä ja lämmittävät pinnalle valuvia kylmiä ilmassoja. Toisaalta vesistöt ovat tuulille alttiita alueita. Vesijärvi on päätuulensuuntainen järvi ja mahdollistaa tuulensolan syntymisen. Vesijärven välitön läheisyys kuitenkin yleisesti tasaa suunnittelualueen lämpöoloja, vähentää hallaisuutta sekä lisää ilman kosteutta.

Etelä- ja lounaisrinteet saavat enemmän auringon säteilyä kuin muut rinteet tai tasainen maasto. Pien- ja paikallisilmastoltaan suotuisimpia paikkoja ovatkin etelään ja lounaaseen viettävät selänteiden rinteet, joita suunnittelualueella on Lukonkallion ja sen eteläpuolella olevalla selänteellä.

Suuriakin paikallisia lämpötilaeroja syntyy maastonmuodoista riippuen. Myös eri maalajeilla on erilaiset lämpöominaisuudet. Kallio ja karkeat, kuivat maat lämpiävät nopeammin kuin hienojakoiset ja kosteat maat. Kylmä ilma painavampana alkaa virrata rinteitä alas ja kertyy painanteisiin. Alavat laaksonpohjat ovat hallaisia ja su-muisia, kuten Rikuojan laakso.

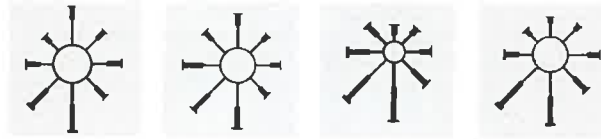
Pienilmastoltaan epäedullisia alueita ovatkin varjoiset pohjois- ja koillisrinteet, jotka saavat auringon säteilyä vähemmän ja ovat lämpöoloiltaan viileimpiä. Lukonkallion pohjoispuolinen jyrkkä rinne on rakentamisen kannalta epäsuotuisa alue. Suunnittelualueen luoteisosassa oleva laakso-painauma on viileä ja kostea. Rikuojan laakso muodostaa kylmän ilman painanteen. Kylmän ilmanalaita ei alueella juurikaan muodostu, sillä ilma pääsee suunnittelualueella virtaamaan Vesijärvelle.

1.2.7 HARJULUONTO JA MERKITTÄVÄT LUONTOKOhteet

Suomen kasvimaantieteellisessä aluejaossa Pirkanmaa jakautuu kolmeen alueeseen, joista Kangasala kuuluu eteläboreaaliseen Lounaismaan vyöhykkeeseen eli vuokkovyöhykkeeseen. Alue on kasvistollisesti Pirkanmaan rikkainta vyöhykettä ja vanhinta viljelyseutua.

Tyypillistä vuokkovyöhykkeelle ovat rehevät lehdot ja runsasravinteiset järvet. Yleisenä metsätyypinä on lehtomainen ja tuore kangas. Alueella kasvaa myös jaloja lehtipuita. Soita on erittäin vähän.²

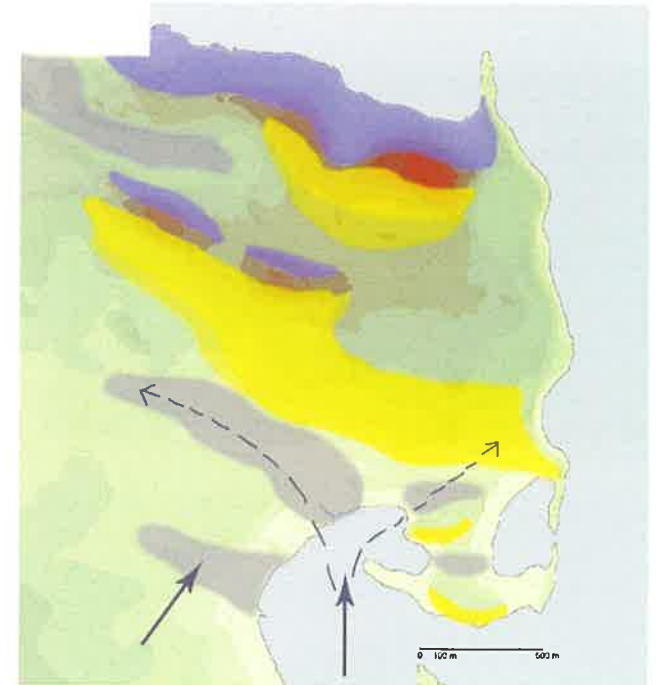
Kangasalla on kaksi valtakunnallisesti arvokasta harjualuetta; Vehoniemen harju ja Keisarin harju. Kirkkoharju, jonka kupeessa Kangasalan kirkonkylä sijaitsee, on arvotettu maakunnallisesti arvokkaaksi harjualueeksi. Osayleiskaava-alueella sijaitseva Likolampi-Pikonlinna-Santasaari on luokiteltu paikallisesti arvokkaaksi harjualueeksi ja paikkakunnalla merkittäväksi harjumuodostumaksi, jolla on tieteellisiä ja maisemallisia arvoja.³ Etelä-pohjoissuuntainen harjumuodostuma on ympäristöstään selkeästi erottuva, geologisesti, biologisesti ja maisemallisesti merkittävä harjualue. Harju liittyy olennaisesti Vesijärven järvmäisemaan, maaseudun

Tuulen suunnat keväällä, kesällä, syksyllä ja talvella.

ILMasto

- Lämpövaihtelua tasaava avovesi
- Kylmän ilman painanne
- Lämmin etelä- ja lounasrinne
- Viileä pohjoisrinne
- Vallitseva tuulensuunta
- Tuulensola

kulttuurimäisemaan sekä Pikonlinnan sairaalan pihapiiriin. Harjukas koostuu runsaan kolmen kilometrin matkalla pienehköistä-keskikokoisista selänteistä ja näiden muodostamista harjuniemistä ja alueen pohjoispäässä harjusaaresta.

Alueen eteläosassa on noin 1000 metriä pitkä, 20-80 metriä leveä ja 2-12 metriä korkea, jokseenkin polveileva ja paikoin kumpuileva selänne. Sairaala-alueen itäpuolella rinteiden korkeus on 10-13 metriä ja harjukerrostuma on laajentunut Lukonkalliota kohti.

Sairaala-alueen pohjoispuolella on noin 400 metriä pitkä, 50-100 metriä leveä ja 5-10 metriä korkea, jonkin verran polveileva ja kumpuileva selänne, Levonkärki, joka työntyy Vesijärveen. Luoteisosassa Santasaarissa selänne madaltuu n. 5 m korkeaksi ja jakaantuu rinnakkaisiksi harjanteiksi ja kummuiksi.

Kasvillisuus harjualueella on enimmäkseen puolukkatyyppinen kangasmetsää, tosin paljolti kulttuurivaikutuksen muuttamaa, paikoin myös musliikkatyyppinen kangasmetsää. Puusto on alueen eteläpäässä lehtipuuvaltaista sekametsää, keski- ja pohjoisosassa mäntyvaltaista sekametsää. Kenttäkerroksessa on varsinkin varjorinteeä kasvava melko runsaasti mustikkaa, lisäksi kasvustoon kuuluvat sinivuokko, taiknamarja ja selänteen korkeimmilla kohdilla lehtokusamaa.

Sairaala-alueen tuntumassa on rantavyöhykkeellä joitakin sairaalan virkistystoimintoihin liittyviä rakenteita, Santasaaren kaakkoispäässä seurakunnan leiri-alue ja Levonkärjessä loma-asunto.

Alue edustaa kaunista maisemakuvaa ja sillä on luonnon merkittäviä kauneusarvoja ja erikoisia luonnonesiintymiä.

Likolammin harju.

Näkymä Likolammin länsirannalta Vesijärvelle.

Pirkanmaan harjuluonto selvityksessä paikallisesti arvokas harjualue on määritelty arvoluokkaan IV. Maa-aineslain mukaisessa luokituksessa alueen luokitus on 1-2. Kulutuskestävyyssuokitus eli ns. ekologinen kapasiteetti alueelle on 1-3 eli vaihteleva. Harjualueiden topografian monimuotoisuuden ja tästä johtuvan kasvillisuustyyppien suuren vaihtelun vuoksi samalla harjualueella voi olla suuriakin eroja kulutuskestävyydessä.

Paikoitellen kulutuskestävyys on erittäin heikkoa eli alueella, etenkin jyrkissä rinneissä, on helposti rikkoutuvaa kasvillisuutta, joka halutaan säilyttää alkuperäisenä. Paikoitellen kestävyys on heikkoa eli kasvillisuus on hitaasti uudistuvaa. Paikoitellen alue taas mukaan kestää kulutusta kohtalaisesti, kuten mustikka- ja puolukkatyyppien kankailla yleisesti, joilla kasvillisuus uudistuu suhteellisen nopeasti.

Toimenpideluokaksi alueelle on määritelty 2-3, jonka mukaan aluetta tulee kohdella tiukoin tai ievin lakisääteisin määräyksiin tai kaavallisiin määräyksiin eli luonnonsuojelu- ja rakennuslain tai maa-aineslain mukaisesti. Herkillä alueilla on liikkumisen ohjaamistarve, rakentamisen rajoitus- ja ohjaustarve, metsän käsittelyrajoituksia sekä maansiirtokieltä.

Osayleiskaava-alueella on viisi luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeää kohdetta.⁴

1. Rantalan lehtipuuvaltainen metsä on metsälain tarkoittama erityisen tärkeä elinympäristö, jossa kasvaa koivua, terva- ja harmaaleppää ja tuomea. Alueella on paljon isoja ja pieniä lahonneita ja tuoreita maapuita sekä pötkelöitä ja tuomi- ja pajuryteikköä.

2. Harjuran metsäalue on metsälain tarkoittama erityisen tärkeä elinympäristö, jossa isoja maapuita ja pötkelöitä. Alueen keskellä on istutuslehtikuusikkoja ja vanhoja järeitä mäntyjä.

3. Likolamminharju on tärkeä maiseman ja pienilmaston muodostaja. Rannalta harjun alarinteessä kasvillisuus on lehtomaista ja paikoin hyvinkin rehevää kun taas harjun päällä kasvillisuus on karumpaa. Harjun puusto on monipuolista ja vaihtelevan ikäistä. Alueelta löytyy vanhaa, järeää ja koloista puustoa sekä pötkelöitä ja maapuuta. Rungoilla kasvaa kääpiä ja naavaa. Puulajistoa ovat koivu, mänty, kuusi, haapa, harmaa- ja tervaleppä, pihlaja, raita ja tuomi. Harjun pensas- ja kenttäkerros on runsasta ja lajirikasta.

Harjualueen pienenä ja kasvillisuuden kulumisherkkyden vuoksi alueella kulkeamisen ohjaaminen on ehdottoman tarpeellista.

4. Levonkärki on Likolammin pitkittäisharjun pohjoispäässä sijaitseva niemi. Levonkärjen harjun laelta avautuvat hienot maisemat itään, pohjoiseen ja länteen. Harjumetsän puusto on harvennushakattua männikköä, jonka seassa kasvaa myös koivua, haapaa, pihlajaa ja kuusta ja rannalla myös tervaleppää.

5. Lukonkallio on luonnon- ja maisemansuojelun kannalta paikallisesti arvokas kallioalue.

Valtakunnallisessa kallioalueiden inventoinnin arvoluokituksessa kallioalueet on jaettu seitsemään eri luokkaan. Luokituksessa on otettu huomioon biologisia, geologisia ja maisemallisia arvoja.

Lukonkallion arvoluokka on 5 eli kallioalueella on paikallista merkitystä ja siihen saattaa sisältyä kallio-osia, joilla on maa-aineslain 3 § mukaisia arvoja.

Maa-aineslain 3 §:ssä painotetaan mm. sitä, että alueelta ei saa ottaa kiveä, soraa,

hiekkaa, savea tai multaa niin, että kaunis maisemakuva turmeltuisi tai siitä aiheutuisi huomattavia tai laajalle ulottuvia vahingollisia muutoksia luonnonolosuhteissa.⁵

Suunnittelualueen eteläosa on maatalousluontoa, joka koostuu pelloista, pientareista, metsäsaarekkeista peltojen keskellä, metsänreunoista ja niityistä. Osayleiskaava-alueen pohjoisosassa on pääosin talousmetsää, jossa kasvaa eri-ikäistä puustoa. Joillakin keskeisillä metsäkuviolla on suoritettu hakkuita viimeaikoina, osalla kasvaa nuorta männikköä. Harjualueen sekä etenkin Lukonkallion ja sen pohjoisrinteen mäntymetsä on vanhaa ja järeää.

Istutettuja koivikkoja on mm. Vallituntien varressa leirikesuksen lähellä ja Likolammin eteläpäässä.

Osayleiskaava-alueella tullaan kesän 2008 aikana tekemään tarkempi luontoselvitys.

Levonkärjen kapea harju.

Näkymä Santasaareen Levonkärjestä.

Näkymä Lukonkalliolta Vesijärvelle.

1.2.8 KULTTUURIMAISEMA

Ihminen on ottanut käyttöönsä ensin ne alueet, jotka ovat edesauttaneet ravinnon saantia ja ovat olleet suotuisia asumisen paikkoja. Vuosituhansien ajan inhimillinen toiminta on keskittynyt juuri vesistöjen ja harjujen tuntumaan.

Pirkanmaalaiselle maisemalle on ominaista monien luonnon prosessien ja eriaikaisen kulttuurin kerrostuminen maisemaan. Ajallisen kerroksisuuden lisäksi pirkanmaalaiselle kulttuurimaisemalle on ominaista erilaisten arvojen tiivistyminen samalle alueelle. Pirkanmaalla tyypillistä on, että kulttuurimaiseman, muinaisjäännösten, perinnemaisemien ja rakennetun ympäristön arvot ovat toisiinsa liittyviä tai usein päällekkäisiä. Monilla Pirkanmaalaisilla maisemilla on myös suuri symbolinen merkitys. Pirkanmaan maisemia ovat kuvailleet niin runoilijamme kuin kuvataiteilijamme. Mm. Topelluksen ylistämistä Kangasalan järvimaisemista ja harjuista on tullut osa kansallismaisemaamme ja -identiteettiämme.⁶

Pirkanmaan maisema-alueista Keskeisellä ja Kaakkoisella järviolueella on kulttuuri- ja maisema-arvoiltaan valtakunnallisesti merkittäviä kokonaisuuksia. Kangasalan kartanoiden kulttuurimaisemat kuuluvat Kaakkoisen järviolueen tunnetuimpiin kulttuurimaisemiin Vanajaveden laakson vanhojen asutusalueiden Sääksmäen, Ritvalan ja Rapolanharjun muinaislinnan ohella.

Pirkanmaan arvokkaat kulttuurimaisema-alueet ovat yleensä laajoja viljelymaisemia, kuten ranta- ja jokilaaksoviljelyksiä. Ne kertovat muinaisesta asutushistoriasta sekä elinkeinoista ja sisältävät asutusmaisemia kyläineen ja yksittäistaloineen.

Tursolan - Sorolan viljelymaisema on valtakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö. Kauniiden luonnonpiirteiden lisäksi maisemaa on muovannut alueella vuosisatoja jatkunut maanviljely ja asutus. Alue on luokiteltu rakennushistoriallisesti merkittäväksi sekä maisemakokonaisuudeksi. Museovirastossa on parhaillaan meneillään vuoden 1993 selvityksen ajantasaistaminen, jossa Tursolan- Sorolan aluetta on esitetty lisättäväksi valtakunnalliseksi kohteeksi Kangasalan kartanoihin Vääkсын ja Liuksialan kartanon kanssa.

Tursolan - Sorolan maisemallisesti edustava avoin viljelytasanko levittäytyy Kangasalan kirkkoharjun koillispuolella. Sitä elävöittävät Sorolan ja Tavelan kartanoiden puukujanteet. Kartanoiden lisäksi maisemakokonaisuuteen liittyvät kirkkoherran ja kappalaisen pappilat sekä Karttialan ja Saikun rakennusryhmät, jotka muodostavat historiallisesti edustavan kokonaisuuden. Alueeseen kuuluvat Sorolan, Tursolan ja Riun kylät

Vesijärvessä oleva Riun kylän niemi pappiloineen on Tursolan-Sorolan peltoaukeiden kulttuurimaiseman jatkeena. Riussa sijaitsevat virkatalot ja tilat ovat yksittäisinä tiloina ja sivussa varsinaisesta avomaisemasta ja omien pihapuustojen suojaamia. Pellot ovat pieniä, mutta ne liittyvät olennaisena osana kulttuurimaisemaan.

Näkymä suunnittelualueelle Sorolan pellojen yli.

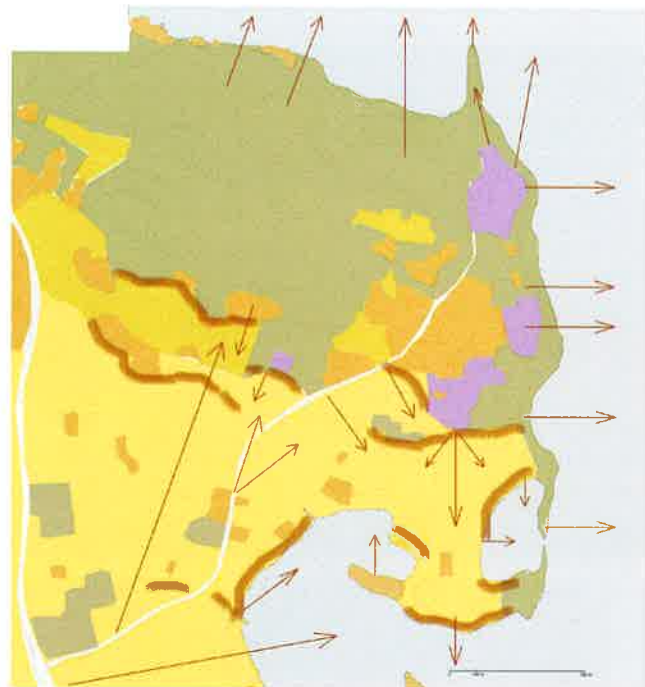
Sorolan puukujanne.

Pappilan puukujanne.

Tavelan puukujanne.

1.2.9 MAISEMAKUVA JA MAISEMAN VISUAALINEN LUONNE

Osayleiskaava-alueen maisemakuvaa luonnehtivat eteläosassa viljelyaukeat ja laajana avautuva järvimaisema ja pohjoisosassa suljettu metsäinen selännealue, jolta myös avautuu pohjoiseen ja itään järvinäkymät.

Ruutanaan vievän maantien vanha tielinjaus kulki vuosisatoja Tavelan kartanoalueen halki. Vuonna 1997 Ruutanan tielinjausta muutettiin noin 200 metriä lännemmäksi. Uudella tiellä Tavelan maneesi kääntää ikään kuin selkensä tiellä liikkujille ja tiellä kuljettaessa vaikutelma on hyvin erilainen kuin vanhan tielinjauksen aikaan, jolloin tie on kulkenut kartanon komeaa puukujannetta pitkin.

Uuden tieosuuden rakentamisen yhteydessä maantien ja kevyen liikenteen väylän väliin istutettiin koivuja. Istutetut koivut valitettavasti häiritsevät avointa viljelymaisemaa. Tielinjauksen muuttaminen on siis huomattavasti vaikuttanut maisemaan ja maisemassa liikkumisen luonteeseen.

Vanhon tilakeskusten ympäristöt ovat hyvin hoidettuja ja maisemassa selkeästi erottuvia kokonaisuuksia. Uudempi rakentaminen ei ole mittavassa määrin levinnyt viljelyaukeille, mutta joillakin kohdin haja-asutus ei ole sijoittunut arvokasta maisemakuvaa kunnioittaen.

Niin Ruutanantieltä kuin Pikonlinnantieltä avautuvat pitkät näkymät loivasti laskeutuvien Sorolan ja Tavelan peltöjen yli Vesijärvelle. Pikonlinnantieltä avautuu myös pitkiä näkymiä Rikuojan laakson yli, niin laakson eteläpuolelta pohjoiseen päin kuin pohjoispuolelta etelään päin katseltaessa. Rikuojan pohjoispuoliset peltoaukeat ovat pienipiirteisempiä ja niitä rajaavat pohjoisessa maisemallisesti tärkeät metsäiset reunavyöhykkeet. Selänteen ja laakson vaihtumisvyöhykkeen ylärinteellä etelään päin tarkasteltaessa Kirkkoharju erottuu maiseman horisonttina.

Metsäsaarekkeet ovat olennainen osa peltomaisemia. Näkymien avaruutta kohti Vesijärveä uhkaa kuitenkin joillakin kohdin pusikoituminen, mm. Rikuojan ympäristössä. Yksittäisenä merkittävänä maisemapuuna mainittakoon Pikonlinnantien varressa kallion päällä oleva Riun vanha kakkärämänty.

Päivärinteellä etelään avautuu kaunis, kumpuileva peltomaisema Harjurantaan ja Likolammille, jonka molemmin puolin siintää Vesijärvi.

Erityisen hienon ja pienipiirteisen maisemakokonaisuuden muodostaa Likolammin laguunimainen kokonaisuus. Maisemakuvaa ja näkymiä Likolammin alueella on muutanut eteläosan metsittäminen.

Maisema Päivärinteeltä etelään, Likolampi vasemmalla.

Maisema Sorolan pelloin yli kohti Riunniemeä.

Maisema Riunniemestä pohjoiseen.

Suunnittelualan itäosan korkealta männikköä kasvavalta harjualueelta avautuu kauniit, pitkät näkyvät Vesijärvelle. Levonkärjen kapealta niemeltä näkyvät avautuvat länteen, pohjoiseen ja itään. Maisemarakenteen korkeimmalta selännealueelta Lukonkalliolta avautuu järään mäntypuuston takaa avara järvimaisema pohjoiseen.

Pikonlinnan sairaala-alueen miljöö rakennuksineen muodostaa oman maisemallisen kokonaisuutensa. Sairaalan pihapiirin eteläpuolinen männikkö on merkittävä elementti alueelle saavuttaessa, Itäpuolella oleva Lukonkallio pitää sairaala-alueita kainalossaan. Sen sijaan pohjoiseen ja itään avautuu huomattavan kaunis järvimaisema, jonka avaruus korostuu sairaalarakennuksen yläkerroksista katseltaessa.

Maisemakuva ja siihen liittyvät kulttuuriperinnön arvot ovat ehkä merkittävimpiä paikallisen identiteetin rakennuspalikoita. Maisema tarjoaa asukkaalleen paitsi aineellista toimeentuloa, se toimii myös henkisen hyvinvoinnin lähteenä ja vastaa ihmisen tarpeeseen kokea luonnon kauneutta ja sen monimuotoisuutta. Suunnittelualan maisema on voimakkaasti, alati vuorokauden aikojen, eri säätilojen ja vuodenaikojen mukaan visuaalisesti muuttuva.

Osayleiskaava-alueen maisemakuvan arvoa kohottaa alueen toimivuus yhä tänä päivänä. Hyvin hoidetut tilakeskukset ovat maiseman ja koko alueen kannalta vetovoimaisia tekijöitä ja nostavat maiseman arvoa. Kynnyskysymyksenä peltomaiseman avoimuus ja arvokkaana säilymiselle on maatalouden ja viljelyn edellytysten jatkuminen. Vanhojen ja uusien maankäyttöön ja muuhun toimintaan liittyvien toimintojen tulee nivelyä hyvin yhteen. Uusien maankäytön muotojen ei tarvitse olla pelkästään menneisyyttä jäljittelyä, mutta niiden täytyy olla sopuosinnussa maiseman historian kanssa.

Saapumissuuna Pikonlinnaan.

Harjuranta ja Likolampi. Ilmakuva vuodelta 1966.

1.3. SUUNNITTELUALUEEN HISTORIA JA RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ

1.3.1 ALUEEN VAIHEITA

Tarinan mukaan kylän Riku-nimi johtuisi jätiläinen Rikusta, joka hallitsi Kangasalan Kirkkoharjun pohjoista puolta, kun taas jätiläinen Pikko sen eteläpuolta. Nämä viskeliävät toisiaan kivenlohkareilla, joista muistona Vesijärven yhä on korkea kalliosaari Pikonlinna ja Rikukivet. Perimätiedon mukaan saarella on ollut muinaislinnoitus. Toisen tarinan mukaan Pikonlinna-saaren nimi juontaa juurensa Pikko-nimisestä miehestä. Pikko oli matkalla tapaamaan lemmittyään järven toiselle puolelle, kun valtava haltijahauki alkoi ahdistella häntä. Pikko kuitenkin pääsi pakenemaan ja pelastautui kyseiseen saareen.⁷

Kangasalan sydänalueen kylät ovat olleet olemassa jo keskiajalla. Tietoja suunnittelualan kylästä, Sorolasta, Tursolasta ja Riusta ja niiden asukkaista mainitaan keskiaikaisissa asiakirjoissa. Vanhimmat Kangasalaa koskevat kirjalliset merkinnät ovat 1400-luvun alusta. Tällöin on ollut pelloksi raivattuna ja asuttuna valtaosa nykyisestä kulttuurimaisemasta harjujakson etelä- ja kaakkoispuolella ja Vesijärven rannoilla.

Historiallisten tietojen mukaan Kangasala on 1300-luvulta lähtien, linnaläänijärjestelmän hahmotuttua Suomessa, kuulunut Satakunnan voutikuntaan ja Ylä-Satakunnan hallintoalueeseen, 1400-luvun alusta lähtien hallinloipitäjät jakaantuivat kolmannes- tai neljänneskuntiin niin että kussakin neljänneskunnassa veroyksiköiden luku oli yhteensä suunnilleen sama. Kangasalla oli neljänneskuntajako. Riku on ollut Kangasalan huomattavimpia kyliä, koska yksi pitäjän neljänneskunnista on saanut nimensä sen mukaan eli puhutaan Riun neljänneskunnasta. Muut kolme olivat Tihalalan, Ruokolan ja Heponiemen neljännekset.

1541 maakirjan mukaan Riun neljänneskuntaan kuului 21 kylää. Itse Riun kylästä mainitaan tuolloin neljä taloa; Pynnölä, Klemola, Tanhuanpää ja Sarkola.⁸

1688 Klemolan talo on halottu, jolloin toinen puoli liitettiin Pynnölään ja muodostettiin kappalaisen virkatalo. Toisesta puolikkaasta tuli Rekola.

Myös Tursolan kylä kuului Riun neljännekseen, Tursolassa mainitaan vuoden 1540 maakirjassa Tavela, kaksi Karttialaa ja kuusi Hannulaa. Karttialat on yhdistetty vuonna 1675 ja Hannulat 1600-luvulla. Hannula on uudelleen halottu 1764 ja 1779, joista yksi osa on ollut yhdysviljelyksessä Tavelan kanssa 1800-luvulla ja kaksi muuta keskenään. Tavela on halottu vuonna 1757. Tavelan talot ovat olleet yhdysviljelyksessä 1814-1892. Läheisen Sorolan kylän taloja on yhdistelty niin, että lopulta on ollut ainoastaan kaksi taloa, jotka vuonna 1650 lahjoitettiin säterikartanoksi Anders Rundeelle ja tilasta muodostui Sorolan kartano.

Talopoikaisvarallisuudesta ja viljelysten laajuudesta eri aikoina on saatu tietoja verotustarkoituksiin tehdyistä merkinnöistä ja tilityksistä. Siitä lähtien kun karjakymmenyksistä otettiin kruunulle kaksi kolmannesta, laadittiin vuosittain luetteloita, joihin merkittiin mm. kunkin talon lypsävien lehmien määrä. Vuoden 1557 luettelon tietojen mukaan Riussa on ollut neljä taloa, joissa on lehmiä ollut yhteensä 25.⁹ 1636 luettelossa Riun talojen määräksi kerrotaan viisi, joissa on yhteensä ollut kahdeksan hevosta, 16 lehmää, 11 hiehoa, 28 lammasta, 17 vuotta ja pukkia sekä kolme sikaa.¹⁰

Riun kylän erikoisen kaunis sijainti Pikonlinnan harjun Vesijärveä kohti laskeutuvilla rinteillä huomattiin myös Suomen itsenäistytyä. Kangasalan Pitkänahteen tonttia

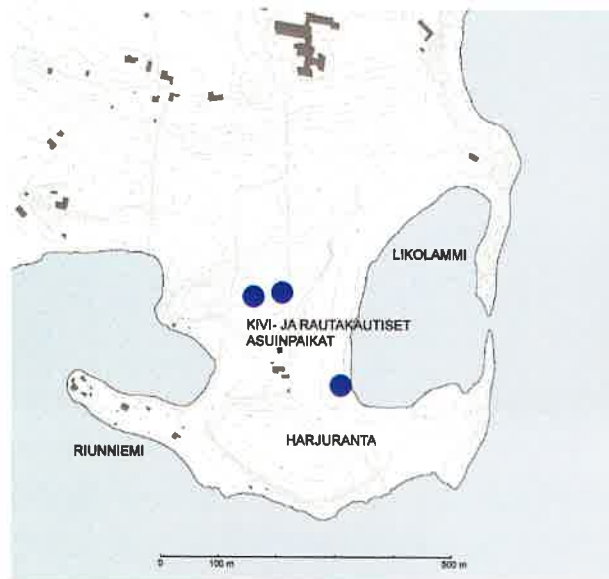
Sorola, Tursola ja Pappila, 1600-luvun maakirjakartta, 1635 Anders Strenghin piirtämä.

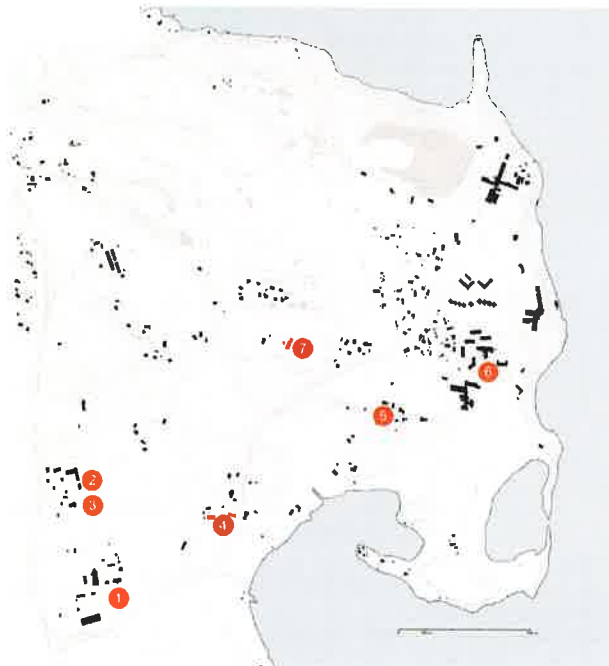
Kangasalan pitäjänkartta vuodelta 1915.

Vesijärven rannalla tarjottiin 1920-luvulla presidentin kesäasunnon paikaksi. Kesäasunnoksi kuitenkin valittiin Naantalien Kultaranta, Alfred Kordelinin vuonna 1914 rakennuttaman graniittilinnan.

Pitkänahteen kauniille rantatontille päätettiin vuonna 1928 rakentaa Keski-Hämeen tuberkuloosiparantola, jonka nimeksi vakiintui Pikonlinna.

Muinaismuistot.

Rakennushistorialliset kohteet.

Näkymä Harjuranasta kohti Likolammia.

Tavelan puukujanne.

Tavelan päärakennus.

1.3.2 MUINAISJÄÄNNÖKSET

Pirkanmaan huomattavin kivekautisen ajan asutus on sijainnut Kangasalan Sarsassa, noin kahdeksan kilometriä suunnittelualueesta kaakkoon. Sarsan alue sijaitsee maisemarakenteellisessa solmukohdassa, jossa suuria järviä yhdistävä kapea vesistö katkaisee harjujonon ja jossa on yhdistynyt otollisella tavalla kalastus- ja metsästäysmahdollisuudet. Kangasala on kuulunut myös Pirkanmaan rautakautisen kulttuurin sydänalueisiin.”

Riun osayleiskaava-alueen maiseman ja rakennetun ympäristön vanhinta kerrostumaa edustavat kivi- ja rautakauden löydöt.

Harjuranassa Likolammin lounaispuolisella rantapellolla, lähes vesirajan tasossa, jonka lounais- ja luoteispuolella rinteet nousevat voimakkaasti, sijaitsee kivekautinen asuinpaikka. Pellolla on löytynyt kvartsi-iskoksia. Harjuranan rantapellolla on myös mahdollinen rautakautinen asuinpaikka, jonka kaksi erillistä löytöaluetta erottuvat ympäristöstään maan tuntuudesta.

Lisäksi suunnittelualueelta on tehty muinaisjäännösten irtolöytöjä.

Pappilan pellolta Pikonlinnan tien länsipuolelta on löydetty kivekautinen tasatalla. Tavelan lähetytyiltä on myös löydetty kaksi kivekautista kirvestä; pellolta on löydetty Kiukaisten tyyppiä muistuttava poikkikirves ja Tavelan niityltä on löydetty pohjalaismallinen kirves.

1.3.3 RAKENNUSHISTORIAALLISET KOHTEET

Vanhinta säilynyttä rakennuskantaa suunnittelualueella edustavat talonpoikaisten suurtilat. Vanhat tilakeskukset kuuluvat Tursolan - Sorolan valtakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön. Kartanoineen ja vanhoine pappiloineen rakennuskanta muodostaa historiallisesti edustavan kokonaisuuden alueella, jossa myös maisemalliset arvot ovat silmiinpistäviä. Lisäksi alueeseen liittyy henkilöhistoriallista merkitystä. Tiedot perustuvat Kangasalan rakennuskulttuurin inventointitietoihin ja Kangasalan maaseutualueiden kulttuuriympäristöohjelmaan. Kohteet ovat arvotettu rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja maisemallisesti arvokkaiksi.

1. TAVELA

Maisemallisesti Tavela sijaitsee erittäin näkyvällä ja keskeisellä paikalla Tursolan - Sorolan valtakunnallisesti merkittävän kulttuurimaiseman keskellä.

Tavela on Tursolan kantatila, joka perimätietojen mukaan on ollut asuttu jo pakanuuden ajalla. Maakirjoissa tilasta on mainintoja 1540-luvulta lähtien. Nykyisen suvun hallussa tila on ollut 1600-luvulta lähtien, mahdollisesti jo varhemmin. 1700-luvulla siitä tuli ratsutila ja tilalla harjoitettiin jo silloin huomattavaa maanviljelystä ja karjanhoitoa.

1800-luvulla Tavelan vanhan ratsutilan omisti 1800-luvulla rusthollari Kaarle Tavela, joka edusti Suomen talonpoikia Aleksanteri II:n kruunajaisissa Moskovassa 1856.

Tavelan rakennuskanta sijaitsee vanhan Ruutanaan ja Suinulaan johtaneen tielinjauksen molemmin puolin. Uusi tielinjaus, joka rakennettiin 1990-luvun lopulla, sijaitsee nyt noin 200 metriä vanhan tielinjauksen länsipuolella.

Tavelan kartanon pihapiirissä on eri sosiaaliryhmien rakentamistapaa edustavia erilaisia asuinrakennuksia ja rakennusten ympärillä avautuu viehättävä puisto. Pihapiiriin kuuluu tien itäpuolella päärakennus, Mummula, pirtti/pakari, riviaitta, torppa, sauna, kärryväja, kellari ja puuvarasto. Tien länsipuolella on navetta, makasiini ja kuivuri. Lisäksi pihapiiriin lounaispuolella on 1990-luvulla rakennettu maneesi.

Tavelan päärakennus on vuodelta 1856. Nykyisen koristeellisemman asunsa se sai 1890-luvulla, jonka jälkeen rakennuksen ulkoasussa ei ole tapahtunut ratkaisevia muutoksia. Päärakennuksen julkisivuissa on leveä vaalean kellertävä vaakapaneeli räystäälle asti. Ikkunoiden ja ovien vuorilaudat ovat keltaiset, samoin kuin koriste-laudoitus. Ikkunat ovat kuusiruutuiset ja vanhat. Kattoa kannattelevat koristeelliset konsolit. Satulakaton molemmin puolin on frontoni, jonka reuna on kaareva. Pääjulkisivulla on mutterikuisti, takana taas pitkä entinen avokuisti, joka on lasitettu. Päärakennuksessa on rakennushistoriallisesti Kangasalle tyypillisiä piirteitä; ark-kitehtuuriltaan rakennus muistuttaaakin Kangasalan Liuksialan kartanon päära-kenusta. 1903 valmistunut Mummula on rakennettu 1800-luvun lopussa palaneen asuinrakennuksen paikalle. Julkisivut ovat keilapontattua kapeaa vaakapaneelia. Koristekuviot ovat vaaleansiniharmaat, muuten rakennus on luonnonvalkea. 1990 talliksi muutettu entinen navetta, on rakennettu lohkotusta harmaagraniitista, jonka pinta on hieman kupera. Navetassa ja makasiinissa on käytetty uniikkeja rat-kaisuja.

2. PELTO-KARTTIALA

Pelto-Karttialan tilakeskus sijaitsee maisemallisesti merkittävällä paikalla Tursolan-Sorolan kulttuurimaiseman osana, jossa se muodostaa myös oman maisemallisen kokonaisuuden.

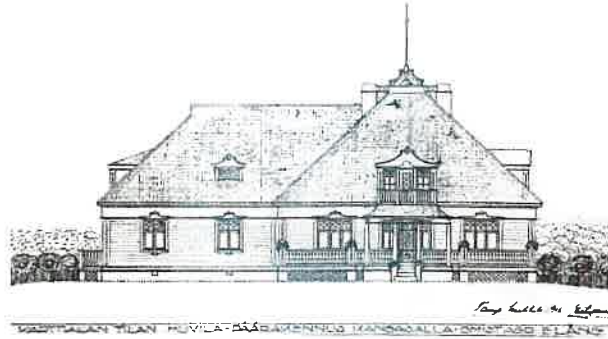
Tilakeskus sijaitsee avoimen viljelyaukean keskellä, rakennusten ollessa kuitenkin osittain pihapuuston suojaamana siten, että vain osa näkyy tienvarsimaisemassa.

Pihapiiriin kuuluu asuinrakennus, navetta, makasiini, aitta, kuivuri ja varastohallit. Asuinrakennus on todennäköisesti ollut Karttialan tilan alkuperäinen päärakennus. Uuden päärakennuksen eli Puisto-Karttialan valmistuttua talo on toiminut pakarina ja työväen asuntona. Asuinrakennus on rakennettu todennäköisesti ennen 1900-luvun vaihdetta. Päära-kennusta on uudistettu 1950 ja 1990-luvuilla.

Talourakennuksissa on rakennushistoriallisia arvoja. Hirsirunkoinen navetta on to-dennäköisesti rakennettu 1900-luvun vaihteessa. Erikoisia ratkaisuja edustavat mm. navetan tiilirunkoiset pilastit.

3. KARTTIALA (PUISTO-KARTTIALA)

Puisto-Karttialassa sijaitsee Karttialan vanhan ratsutilan päärakennus. Pääraken-nus on valmistunut vuonna 1918 rakennusmestari Eetu Murroksen piirustusten mukaan. Se rakennettiin Katri Tavelalle häälahjaksi Karttialan ja Tavelan sukujen toimesta. Karttialan ja Tavelan tilat olivat yhdysviljelyssä vuodesta 1805 lähtien. Asuinrakennus on säilyttänyt alkuperäisen ilmeensä ja arkkitehtoniset ominaispiir-teensä sekä ulko- että sisäpuolelta. Julkisivut ovat vaalean siniharmaata vaakalau-doitusta. Katto on nellilapainen aumakatto, jossa on alkuperäinen tiilikate. Sen lisäksi päärakennuksen erityispiirteitä ovat erityisen koristeelliset ikkunat ja vu-orilaudat. Taloa ympäröi puistomainen piha jalopuineen. Tilan erottaa eteläreunalla Tavelan tilasta kuusiaita, jonka vuoksi talo ei näy tienvarsimaisemassa.

Puisto-Karttiala.

Pelto-Karttialan talourakennuksia.

Ilmakuva Pappilasta.

4. PAPPILA (KIRKKOHERRAN PAPPILAN PÄÄRAKENNUS)

Kirkkoherran pappila sijaitsee mäellä, vanhan puiston ympäröimänä. Pihalle johtaa lehtipuukuja. Komea aumakattoinen, kivinen päärakennus on rakennettu 1916-1917 Heikki Tiitolan piirustusten mukaan. Pappilan rakennukset ovat täysin pihapuuston suojassa. Seurakunta myi Pappilan 1961. Sisätiloihin on sen jälkeen tehty jonkin verran muutostöitä.

5. KAPPALAI SPAPPILA PYNNÖLÄ

Pynnölä eli Kappalaisen virkatalo muodostettiin 1600-luvun lopussa liittämällä Kle-molan talon puolikas Pynnölä taloon. Kappalaispappilan puisen päärakennuksen seurakunta rakensi 1870-luvulla. Pappila ei ole ollut vain asuintalo vaan siellä on toimitettu myös pienempiä kirkollisia menoja. Tämän vuoksi rakennuksella on ra-kennushistoriallisen ja rakennusosien antikvaarisen arvon lisäksi kirkko- ja yhteis-kuntahistoriallista arvoa.

Asuinrakennuksen julkisivu on leveää vaakaponttilaudoitusta ja yläosastaan pysty-laudoitusta. Väriiltään se on valkoinen, ikkunat ja nurkkalaudat ovat siniset.

Kangasalan seurakunta myi pappilan 1990-luvulla. Tilaan aikaisemmin kuuluneet pellot ja maatalouden hoitoon liittyvät rakennukset eivät ole enää osa kiinteistöä. Rakennukset ovat kuitenkin maisemallisesti hahmotettavissa edelleen samaan ko-konaisuuteen. Nykyiseen pihapiiriin kuuluu talourakennus ja huvimaja.

Kappalaispappila Pynnölä.

Kesä- ja talvimesä Pikonlinnantieltä kohti Pynnölää.

6. REKOLA

1879 Suomelle oli vahvistettu ensimmäinen vaivashoitoasetus, jolla kunnat veloitettiin perustamaan vaivastaloja ja huolehtimaan yhteiskunnan avun varaan joutuneista. Vaivashoitoasetuksen edellyttämänä Kangasalan kunta osti vaivastaloksi Riusta Rekolan tilan vuonna 1888.

Vaivastalo avattiin vuonna 1890 ja rakennukseen sijoitettiin köyhiä ja muita vaivaisia lapsista vanhuksiin, kunnes vuodesta 1896 eteenpäin lapsia ryhdyttiin sijoittamaan perheisiin. Vuonna 1890 hoidokkeja oli 95.

Suomen vaivastalojen matrikelissa vuodelta 1897 kerrotaan, että Rekolan päärakennuksessa on ollut "ruoka- ja kouluhuone, keittiö, kaksi huonetta johtajalle, 16 huonetta 75:lle hoidokkaalle ja kaksi työhuonetta sekä houruuhuone, jossa on kolme koppia ja yksi huone hoitajille". Lisäksi kerrotaan, että "laitoksessa elätetään kaksi hevosta, neljä lehmää ja neljä-viisi sikaa".¹² Talon maista suurin osa oli annettu vuokralle, mutta kunnalliskoti oli myös toimiva maatalia aina 1960-luvun puoliväliin saakka. Tilanhoito oli edellytys laitoksen toimeentulolle ja pääsääntöisesti kaikki hoidokit osallistuivat tilan töihin kykyjensä mukaan. 1915 vaivastalon nimi muutettiin kunnalliskodiksi.

Vuonna 1923 rakennettiin tilahtauden vuoksi uudet tilat mielisairasosastolle. Vanha päärakennus muutettiin tuolloin sairasosastoksi. Rakennus toteutettiin helsinkiläisen arkkitehtitoimisto Mörne & Kaalamon piirustusten mukaan. Pohjoisjulkisivussa on yksi ja eteläjulkisivussa kaksi kattokolmiota, joissa on koristeita. Julkisivuissa on pontattu vaakapaneeliverhous ja rakennus on väriiltään valkoinen. Pohjaratkaisu on tyypillinen 1920-luvun mielisairasosastolle; keskikäytävä, jonka molemmiin puoliin on potilashuoneita. Rakennuksen pohjoispuolella on jäljellä perustukset korkeilla aidoilla rajatuista naisten ja miesten jaloittelupihoista. Vuosikymmenten aikana ja käyttötarkoitusten muuttuessa on rakennuksessa suoritettu useita remontteja ja muutostöitä. Mielisairasosasto on ollut myös useita vuosia kylmillään ja varastokäytössä.

Pihapiiriin kuuluu edelleen 1929 valmistunut punamullalla maalattu piharakennus, joka aikanaan toimi mm. kunnalliskodin veistohuoneena, halkovajana, kellarina ja ruumishuoneena. Siinä on myös ollut asuintiloja. Rakennuksessa on pystyrimalau-doitus, kuusiruutuiset ikkunat, asunnon ovea korostava tympanon ja ullakkokerroksen lunetti-ikkuna. Piharakennus on säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan monia rakennusosia, kuten 1920-luvulle tyypillisiä paneeloituja ovia myöten.

Vuonna 1953 rakennettiin kunnalliskodille uusi sairasosasto, nykyisen Rekola-kodon vanha osa ja vanha sairasosasto purettiin 1963 Kaivannon mielisairaalan valmistuttua. Rakennuksen suunnitteli arkkitehtitoimisto Olli ja Eija Sajonmaa. Rakennus edustaa tyypillistä sotien jälkeistä funktionalismin kautta. Materiaalin tuntua on korostettu mm. käyttämällä liuskekiveä perustuksien verhoiluna, lämpimän sävyistä roiskerappausla sekä harjakattoa koteloimattomilla räystäillä.

Tilajako vastaa muutoin alkuperäistä tilannetta, paitsi keittiö on siirtynyt uusiin tiloihin. Vanhainkotina jatkanut, 1953 rakennettu kunnalliskodin sairasosasto, nykyinen Rekola-koto, on laajentunut useaan otteeseen, mm. eteläpuolelle valmistui laajenus vuonna 1977 ja myöhemmin dementiaosasto Hopealampi. Pihapiirin yhteydessä on myös Riun vanhustentalot, jotka ovat kaksikerroksisia rivitaloja sekä vuonna 2006 valmistunut Riun ryhmäkoti.

Pihapiiriin kuuluu myös 1929 valmistunut klassistisilla piirteillä varustettu asuinrakennus kunnalliskodin työntekijöille. Rakennukseen oli suunniteltu neljä asuntoa, jotka on myöhemmin yhdistetty. Rakennuksessa on saumattua peltiä oleva aumakatto, jossa on ollut alun perin kattoikkunoita. Julkisivun ilme on muuttunut vuoden 1980 peruskorjauksessa, jossa ikkunat on vaihdettu yksinkertaisemmiksi lukuun ottamatta kuistien ja ullakon pieniruutuisia ikkunoita.

Pihapiirissä on myös 1920-luvulla rakennettu aitta. Se on kiviperustainen, hirsirakenteinen ja pystyrimavuorattu. Katto on muodoltaan säteri ja sen huipulla on lyhty-laite. Aitta on viimeisimpiä jälkiä Rekolassa harjoitetusta maataloudesta.

7. RIUN LASTENKOTI / TANHUANPÄÄ

1900-luvun vaihteessa lasten vaivaalossa asumista alettiin pitää sopimattomana ja lapsia pyrittiin sijoittamaan koteihin. Vuoden 1918 jälkeen sotaorpojen runsaslukisuus kuitenkin pakotti Kangasalan kunnan rakentamaan lastenkodin. Ensimmäinen lastenkoti sijaitsi Tiihalassa, mistä se siirtyi Riun kylään. Kunta osti lastenkodiksi Riun Tanhuanpään eli Ylitalon.

Lastenkodin 1920-luvun lopulla rakennettu päärakennus tuhoutui käyttökelvottomaksi vuonna 1954 traagisessa tulipalossa, jossa yhdeksän lasta sai surmansa. Palaneen lastenkodin tilalle rakennettiin uusi lastenkoti vuonna 1956. Arkkitehtuuriltaan rakennus edustaa 1940-50-lukujen taitteessa syntynyttä toscanalaisvaikutteista funktionalismia. Sokkelin verhouksena on käytetty liuskekiveä, roiskerappaus julkisivussa on lämpimän värinen ja räystäiden aluslaudoitus on maalattu erivärisiksi kuin kantava rakenne. Parvekkeen yhteydessä ja sisätilojen portaikossa löytyy myös toscanalaiselle funktionalistiselle tyylille ominaisia bambuaiheita. Julkisivu on säilynyt alkuperäisenä lukuun ottamatta takajulkisivun tuulikaapiksi muutettua avoverantaa. Myös monet rakennusosat, kuten suurin osa ikkunoista, ovista ja ulkova-laisimista ovat alkuperäisiä.

Lastenkotiin liittyi pitkään tilanhoitoon kuuuvia rakennuksia. Maatalouden yhdisty-tyä kunnalliskodin kanssa ja lopulta päätyttyä 1960-luvulla, kävivät rakennukset vähitellen tarpeettomiksi. Pihapiiriin kuuluneet navetta, halkovaja ja leivintupa on purettu luultavasti 1960-luvulla. Lastenkodin toiminta päättyi 1990-luvulla ja raken-nus muutettiin päiväkodiksi.

Rakennuksen sijainti on maisemallisesti tärkeä.

Rekola-kolo.

Rekolan vanha talousrakennus.

Rekola.

Rekolan aitta.

Riun päiväkotii

Päiväkotii maisemassa.

Pikonlinnan sairaala.

1.4. PIKONLINNAN SAIRAALAN JA SEN RAKENNETUN YMPÄRISTÖN HISTORIA

1.4.1 YLEISTÄ TUBERKULOOSISTA

Tuberkuloosibakteeri, vuonna 1882 saksalaisen lääkärin Robert Kochin löytämä *mycobacterium tuberculosis*, on mitä todennäköisimmin ollut ihmiskunnan taudinaiheuttajana aikojen alusta lähtien.

Tuberkuloosi on yleistauti, joka voi esiintyä missä elimessä tahansa. Yleisin ihmisen tuberkuloosin muodoista on kuitenkin ollut keuhkotuberkuloosi, joka leviää ihmisestä toiseen yskimisen ja yskösten välityksellä ja sen yleinen oire on nesteinen keuhkopussintulehdus. 1800-luvun puolivälistä lähtien Englannissa, Ranskassa ja Saksassa perustettiin lisääntyvästi keuhkotautisairaaloita. Niiden tarkoituksena oli sairaiden eristäminen sekä hoito. Parantolat sijoitettiin kuivaan vuoristoilmastoon, sillä maaperän kosteuden uskottiin vaikuttavan epädullisesti keuhkotaudin syntyyn ja kulkuun.

Tuberkuloosin hoito perustui kauan lepoon ja yleiskunnan kohottamiseen. Parantoloissa yleinen hoitotapa olikin makuuttaminen avoimissa ulkoilmahalleissa useita tunteja päivässä.

Varhaisessa vaiheessa lääketieteellisempänä hoitomuotoina oli 1800-luvun lopulla kehitetty ilmarintahoido eli "typetyt", joka oli käytössä 1950-luvulle saakka. Ratkaiseva merkitys keuhkotaudin toteamisen kannalta oli C.W.Röntgenin 1895 keksimällä keuhkojen läpivalaisulla ja kuvauksella. Myös joukkotarkastusten käyttöön otto keuhkotuberkuloosin toteamiseksi oli merkittävä edistysaskel, jonka avulla piilevä-oireisia potilaita saatiin ohjattua hoitoon. Albert Calmetten ja Camille Guérinin kehittämä, heikennetyistä nautatuberkuloosibakteereista valmistettua tuberkuloosirokotea käytettiin vuodesta 1926 alkaen. Suomessa rokote tuli yleiseen käyttöön vasta 1940-luvulla, jolloin oli myös kehitetty ensimmäiset tuberkuloosibakteeriin tehoavat lääkkeet.

Lääkekehityksen myötä keuhkotuberkuloosin hoito- ja työkyvyttömyysajat lyhenivät huomattavasti ja tartuntojen leviäminen on vähentynyt voimakkaasti. Huolimatta siitä, että keuhkotuberkuloosi on Suomessa ollut jo vuosikymmeniä lähes voitettu sairaus, on tuberkuloosi kehittyvissä maissa yhä yleinen ja vaikea ongelma. Tämän hetken ongelmana on yhä vastustuskykyisemmiksi kehittyneet tuberkuloosibakteerit, jotka ovat resistenttejä jopa kaikkia tunnettuja bakteerilääkkeitä kohtaan. Tätä tuberkuloosin muotoa tavataan myös Suomen lähialueilla, Venäjällä ja Ballian maissa.

1.4.2 SUOMEEN PERUSTETUISTA TUBERKULOOSISAIRAALOISTA

1800-luvun lopulla keuhkotuberkuloosin levinneisyys, yleisyys ja tautiin liittyvä suuri kuolleisuus alkoivat paljastua myös Suomessa. Vähitellen ymmärrettiin, että taudin nujertamiseksi tarvittiin koko kansaan kohdistuvia toimenpiteitä.

Jo 1800-luvun puolella tehtiin valtiopäivillä aloitteita suurien kansanparantoloiden perustamiseksi, mutta valtion heikon rahatilanteen takia suunnitelmat eivät toteutuneet. Keski-eurooppalaisten esimerkkien mukaan virisi kuitenkin eri tahoilla lukuisia hankkeita parantolatyyppisten hoitolaitosten perustamiseksi vapaaehtoisin voimin tuberkuloosiin sairastuneille.

Punkaharjun kruununpuistoon perustettu 110-paikkainen Takaharjun tuberkuloosiparantola oli ensimmäinen valmistunut kaikille avoin parantola. Se rakennettiin Suomalaisen Lääkäriseura Duodecimin aloitteesta. Samana vuonna valmistui parantola Nummelaan. Mm. Vähävaraisten Keuhkotautisten Avustamisyhdistys perusti 1900-luvun alkupuolella useita pienehköjä parantoloita.

Maisema Pikonlinnan 5. kerroksesta pohjoiseen.

Pikonlinnan porrashuone.

Esimerkkeinä vuonna 1913 avattu Alavuden keuhkotautiparantola ja vuonna 1925 Nastolassa avattu Salpausselän lastenparantola luu- ja niveltuberkuloosia sairastaville lapsille. Myös vuonna 1907 perustettu Tuberkuloosin Vastustamisyhdistys perusti ja ylläpiti parantoloita, mutta ennen kaikkea se huolehti aatteellisesta ja käytännöllisestä toiminnasta ja valistustyöstä tuberkuloosin ja keuhkotaudin ehkäisemiseksi luomalla tuberkuloosihuoltotoimistoja ja -piirejä.

Myös kunnat ryhtyivät vähitellen perustamaan yhteistoimin tuberkuloosiparantoloita, joista ensimmäisinä avattiin vuonna 1914 Oulaisten keuhkotautiparantola Keski-Pohjanmaalla. Joillain kunnilla ja kaupungeilla oli lisäksi omia hoitolaitoksia tuberkuloosipotilaita varten.

Keuhkotautiparantoloiden perustamisessa tapahtui todellinen käänne, kun parantoloita ja mielisairaloita koskeva valtionapulaki (valtio osallistui perustamiskustannuksiin) tuli voimaan vuonna 1930. Jo lakia odotellessa oli syntynyt kuntien yhteenliittymiä, jotka olivat ryhtyneet toimiin maakunnallisten keskusparantoloiden perustamiseksi.

Vuosina 1930-1933 avasi ovensa kahdeksan suurta kansanparantolaa. Kontioniemmen, Keski-Suomen, Keski-Hämeen, Mjölbolstan-Meltolan, Tarinaharjun, Ahveniston, Päivärinteän ja Varsinais-Suomen parantoloiden valmistuminen merkitsi parantolapaikkojen lisäämistä lähes 2500:lla.

1930-luvun lopulla Suomessa oli 44 keuhkotautiparantolaa, joissa oli yhteensä noin 5000 sairaansijaa. Keskimääräinen hoitoaika parantolassa oli tuolloin noin 7 kk.

Monet parantolarakennukset olivat kansainvälisesti katsottuna erittäin suuria ja rakennustaiteellisesti merkittäviä rakennuksia.

Keuhkotautiparantolat rakennettiin pääsääntöisesti maaseudulle, "terveelliseen", rauhalliseen ympäristöön. Piti olla puhdasta ilmaa hengitettäväksi eli havumetsää/kuivaa kangasmetsää ja sopiva ala peltoa puutarhatuotteiden viijelyä varten.

Koska tuberkuloosibakteerinin tehoavia lääkkeitä ei vielä tunnettu, pyrittiin sairauden luonnollista paranemistaipumusta tukemaan kaikin tavoin. Tähän kuului raitis ulkoilma, yleiskuntoa kohentava, ravitseva ruoka ja mielialan pitäminen toiveikkaana erilaisen toiminnan avulla. Hoitomenetelmät vaikuttivat osaltaan parantolarakennusten arkkitehtuuriin, jonka näkyvimmit tunnusmerkit olivat suuret etelään avautuvat ikkunat ja laajat avonaiset makuuhallit.

Parantoloiden tehtävänä ei ollut yksinomaan hoidon järjestäminen potilaille. Tärkeää oli opettaa potilaat hoitamaan itseään ja suojaamaan ympäristöään tartunnalta. Parantoloiden tehtäviin kuului myös järjestää potilaille työhoitoa sekä ammattisamoin kuin muutakin opetusta. Tuberkuloosin Vastustamisyhdistys ylläpiti useissa parantoloissa toiminutta Parantolaopistoa.

Vielä 1950-luvulla tarvittiin kaikki parantoloissa olleet noin 6000 hoitopaikkaa tuberkuloottisten hoitamiseen. Tehokkaiden lääkkeiden käyttöönotto paransi hoitotuloksia ja vuoden 1960 jälkeen tilanne alkoi nopeasti helpottua. Vuonna 1977 tuberkuloottisten käytössä oli enää 2500 hoitopaikkaa ja 1985 enää noin 200.

Hoitopaikkojen vapautuminen keuhkotautiparantoloissa aiheutti vaikeuksia niiden tehokkaan käytön järjestelylle. Parantoloita hallitsi tuberkuloosiapiirin kuntainliitto, jonka tehtävänä oli huolehtia vain tuberkuloottisten hoidon järjestämisestä. Keskussairaalaapiirin kuntainliitot, joiden tehtävänä oli yleissairauksia sairastavien hoidon järjestäminen, oli muodostettu erikseen.

Tuberkuloosiapiirin ja keskussairaalaapiirin kuntainliittojen välinen tiuimpi yhteistoiminta edellytti muutoksia lainsäädäntöön. Vuonna 1967 astui voimaan laki, joka mahdollisti tuberkuloosiapiirin ja keskussairaalaapiirin kuntainliittojen yhdistämisen. Lain mukaan tuberkuloosiapiirin kuntainliittojen tehtävät sekä velat ja varat siirtyvät keskussairaalaapiirin kuntainliitoille. Useat tuberkuloosi- ja keskussairaalaapiirin kuntainliitot yhdistyivätkin lain voimaantumisen jälkeen. Tampereen keskussairaalaapiirin kuntainliitto ja Keski-Hämeen tuberkuloosiapiirin kuntainliitto yhdistyivät ensimmäisinä, heti vuonna 1968.¹³

1.4.3 KESKI-HÄMEEN KEUHKOTAUTIPARANTOLAN PERUSTAMINEN

Joulukuussa 1927 kokoontuivat ensimmäisen kerran Tampereen kaupungin ja Tampereen ympäristön maalaiskuntien edustajat keskustelemaan pyrkimyksestä saada Keski-Hämeeseen oma keuhkotautiparantola mahdollisimman nopeasti, sillä tuberkuloosipotilaiden hoitopaikkojen tarve Tampereen seudulla oli akuutti.

Parantolahanketta eteenpäin ajava toimikunta ryhtyi nopealla aikataululla etsimään sopivaa rakennuspaikkaa ja hankkimaan luonnossuunnitelmia. Luonnossuunnitelmat pyydettiin suoraan parantola- ja sairaalarakennuksiin perehtyneeltä arkkitehdiltä Eino Forsmanilta, joka oli piirtänyt mm. Helsingin ja Kontioniemmen tuberkuloosisairaalat.

Parantolan sijoituspaikalla oli alkuvaiheessa kolme vaihtoehtoa; Kangasalan kunnan tarjoama alue Pitkänähteen luona Vesijärven rannalla, Ylisten sotilasvirvatalo Messukylässä ja metsälohko Julkujärven rannalla Ylöjärvellä.

Syksyllä 1928 kuudentoista kunnan edustajat päättivät yksimielisesti ehdottaa parantolaa rakennettavaksi Kangasalan Pitkänähteen 35 hehtaarin suuruiselle tontille, joka pian Suomen itsenäistymisen jälkeen oli ollut ehdolla tasavallan presidentin kesäasunon paikaksi.

Parantolaan päätettiin sijoittaa 160 potilaspaikkaa. Piirustukset, jotka tilattiin Eino Forsmanilta, valmistuivat syksyllä 1929 ja itse rakentaminen aloitettiin mieltei heti. Parantolarakennukset valmistuivat alkukesästä 1931 ja vihkiäisiä vietettiin 4.10.1931.

Parantolan rakennusryhmään kuuluivat varsinaisen päärakennuksen lisäksi ylläkäärin sekä aliääkkärin ja taloudenhoitajan asunnot, pesularakennus, autovaja, halkosuoja, pumppuhuone, venehuone ja uimahuoneet.

Sairaala toimi aluksi osittain omavaraistaloudessa, jonka toimintaan myös potilaat osallistuivat. Alueella oli mm. sikala, puutarha ja perunamaa.

Aloitusvuonna parantolan palveluksessa työskenteli ylläkäkäri, aliääkkäri, taloudenhoitaja, ylihoitajat, emännöitsijä, seitsemän sairaanhoitajatar, viisi harjoittelijaa. Muuta henkilökuntaa oli 30 eli kaikkiaan 47 henkilöä.¹⁴

Ilmakuva Pikonlinnan alueesta vuodelta 1953.

Pikonlinna ennen vuoden 1937 laajennusta.

Calle Karlstedtin seinämaalaus Pikonlinnan aulassa vuodelta 1943.

Pikonlinnan eteläjulkisivu vuoden 1937 jälkeen.

Ilmakuva Pikonlinnasta ennen vuotta 1937.

Postikortti Pikonlinnasta vuoden 1937 jälkeen.

Postikortti noin vuodelta 1970.

1.4.4 KUVAUS SAIRAALASTA VALMISTUMISVAIHEESSA 1931

Keski-Hämeen parantolan johtokunta julkaisi parantolan vihkiäisiä varten kirjasen "Keski-Hämeen parantola. Katsaus parantolan syntyyn ja rakennusvaiheisiin", jossa kuvallaan valmistunut rakennus toimintoiheen hyvin tarkasti.¹⁵

"Päärakennus on kellarikerrosta lukuun ottamatta 5-kerroksinen, tiilistä rakennettu ja valkeaksi rapattu. Sen pituus on 92 metriä ja korkeus 22 metriä. Pohjoiseen päin siihen liittyy samankorkuinen, 35 m pituinen siipi. Etelään päin olevan julkisivun ylimmässä kerroksessa on koko rakennuksen pituinen yhtenäinen ilman kannatuspylväitä pysyttelevän katoksen suojaama kaunis halli, joka lasiseinien avulla on jaettu kolmeen osastoon. Lisäksi on alempien kerrosten kohdalla julkisivun toisessa päässä pienemmät hallit heikompia potilaita varten. Potilasosastoja on neljä, kukin käsittäen 40 sairassijaa. Ne ovat järjestetyt tavallisen sivukäytäväjärjestelmän mukaan. Potilashuoneet ovat kolmen hengen huoneita, muutama kahden ja yhden hengen huone on kuitenkin olemassa kussakin osastossa täydellistä lepoa kaipaavia potilaita varten. Huoneet ovat kaikki valoisa ja hauskat, seinäpinnat maalatut kirkkain väreihin, jotka eri huoneissa vaihtelevat. Tällä tavoin on pyritty mahdollisuuden mukaan välttämään sairaaloissa hyvin usein tavattavaa yksitoikkoisuutta ja ikävyyttä. Kussakin huoneessa on sekä oma pesuallas kylmä- ja lämminvesijohtoineen että hampaanhuuhtelukuppi. Niinikään jokaisella potilaalla on oma radiokuuntelutorni, samaten valomerkkilaitteet. Äänen johtumisen ehkäisemiseksi ovat väliseinät ja välipohjat on varustetut eristysaineella. Kolmessa kerroksessa on pääsisäänkäytävän yläpuolella potilaiden seurustelua varten tilava päivähuone, jossa on tilaisuus sanomalehtien lukemiseen, kirjeiden kirjoittamiseen y.m. Edelleen on joka osastossa pääilysvaatehuone, jossa potilaat vaihtavat kenkäänsä toiveleihin sisälle tullessaan, lisäksi osastonhoitajattaren asuinhuone, osastokeittiö, ruokahissi ja liinavaatteiden säilytys huone, heikompien potilaiden kylpyhuone, wc-laitteet ja hallivaatteiden säilytys huone.

Käytävän pohjoispuolella rakennuksen keskiosassa on joka kerroksessa eristys huone, hoitajattaren päivystys- ja hoituhuone, huuhtelu huone, likavaate- ja ysköshissi. Pääkäytävästä päästään tilavaan hissiin, jonka avulla potilas voidaan tarvittaessa vuoteineen päivineen kuljettaa osastolle. Erkoisesti ansaitsee mainita, että parantolaa on myöskin varattu työsaleja, jotka sijaitsevat ylimmässä kerroksessa, niitä potilaita varten, jotka ylläkäärin arvion mukaan voivat suorittaa helppoa työtä jo parantolassa olonsa aikana.

Siipirakennuksen ensimmäiseen kerrokseen on sijoitettu ylläkäärin kanslia, potilaiden tutkimushuoneet, röntgenosasto, ilmarintahoituhuone, laboratorio, lääkevarasto, leikkaussali, sterilisointihuone, valohoito-osasto, apulaislääkäriin asuinhuone, konttori, postitoimisto ja puhelinkeskus. Toisessa kerroksessa on ruokasali ja keittiö osasto ruoanvalmistus, perkaus, astianpesu ja maidonjäähdytys huoneineen. Kolmannessa kerroksessa sijaitsevat emännöitsijän ja palveluskunnan asuinhuoneet, neljännessä taas ylihoitajattaren, lomittelevan, yö- ja röntgenhoitajattaren asuinhuoneet sekä lisäksi kolme vierashuonetta. Hoitajattarilla ja palvelijoilla on vastaavissa kerroksissa tilavat ja kauniit seurustelusalit sekä pesuhuoneet.

Kellarikerrokseen ovat sijoitetut mm. pieni eristysosasto kulkutautipotilaita varten, yleinen kylpyosasto, yskösten sterilisointihuone, leipomo, palveluskunnan ruokasali, jäähdytys- ja varastohuoneet sekä muuntaja-asema.

Pesularakennuksen kellarikerroksessa sijaitsevat konehuone ja kattilahuone, polttoainevarasto, suomalainen sauna sekä desinfiointi-osasto; ensimmäisessä kerroksessa pesula, toisessa kerroksessa konemestarin, talonmiehen, miespalvelijoiden ja pesulan henkilökunnan asunnot.

Juomavesi otetaan parantolan lähellä olevasta "Elämänlähdeestä", josta vesi pumpataan päärakennuksen ullakolla sijaitsevaan juomavesisäiliöön. Muu käyttövesi otetaan Vesijärvestä Lintulahden pohjukasta, jonka rannalla pumppuhuone sijaitsee. Viemärijohtoverkko johdetaan suureen hajoituskaivoon ja siitä järveen riittävän kauaksi vedenotto paikasta. "

Ilmakuva vuodelta 1990. (PSHP kirjeamon arkisto)

Ilmakuva 2000-luvun alusta.

1.4.5 ELÄMÄ PARANTOLASSA

Elämä Pikonlinnan parantolassa ei ollut tuberkuloosipotilaille pelkkää vuoteessa ja hallissa makoilua. Useilla potilailla kunto oli sellainen, että he pystyivät työskentelemään ja tekemään monia asioita.

Pikonlinnassa toimi parantoloapisto vuosina 1942-1970. Koska hoitoajat sairaalassa saattoivat olla usean kuukauden tai jopa vuosien mittaisia, oli koulutuksen tarjonta tärkeä toimintamuoto. Joillekin potilaille tuberkuloosi saattoi aiheuttaa invalideettia, joten parantoloapiston kurssit saattoivat olla ehkä uuden, kevyemmän ammatin alku. Opistossa opetettiin mm. metalli- ja puutöitä, erilaisia käsitöitä ja konekirjoitusta. Lisäksi kirjeopiston kautta oli mahdollista opiskella mm. kieliä, kirjallisuutta ja osuustoimintaoppia. Pikonlinnassa oli myös lapsipotilaita. Kouluikäisille lapsille järjestettiin sairaalan viidennessä kerroksessa, juhlasalin päädystä kansakouluopetusta. Parantolassa toimi myös kirjasto.

Pikonlinnan Potilasyhdistys oli perustettu vuonna 1941 ja sen toiminta oli aktiivista. Potilasyhdistys järjesti niin kevät-, kesä- kuin joulujuhlia, tanssiaisia sekä jokakesäiset olympialaiset. Potilasyhdistys julkaisi myös omaa lehteä kaksi kertaa vuodessa. Potilasyhdistys pyröitti 1940-luvulla parantolan kanttiinia ja 1957 yhdistyksen voimin rakennettiin parantolan pihamaalle potilaiden ylläpitämä kesäkioski. Potilasyhdistys pyröitti myös muutamana vuoden elintarvikekauppaa, "Rikun valintaa", parantolan portin lähelle vuonna 1966 valmistuneessa Pikonkallion liikehuoneistossa. Sittemmin sairaalan toisessa kerroksessa edelleen toimiva kahvila Silmu on ollut potilasyhdistyksen pyörittämä.

Koska potilaiden joukossa oli paljon eritaustaisia ihmisiä, riitti joukossa monenlaisia luovaa osaamista sekä tarmokkuutta järjestää viihteellistä ohjelmatoimintaa. Potilaiden joukosta löytyi näyttelijöitä, lausujia ja soittajia. Juhlasalin näyttämö oli ahkerassa käytössä ja potilaiden lisäksi parantola järjesti monien esiintyvien taiteilijoiden vierailuesityksiä, niin musiikkia, lausuntaa, tanssia kuin teatterinkin. Juhlasali toimi myös kerran viikossa elokuvateatterina.

Vaikka hallimakuu oli tarkoitettu lepäämiseen ja raitista ilmasta nautimiseen, oli hallielämä vilkasta. Potilaat viettivät vielä 1950-luvulla kesät talvet useita tunteja päivästä makuuhalleissa, joissa vallitsi erityinen hallikulttuuri. Halleissa oli omat sääntönsä ja lakinsa, joita valvoi hallitus. Oli presidentti, pääministeri, opetusministeri, lompustusministeri jne. Pikonlinnan hallien nimiä oli mm. Tuulimylly, Junkkarila, Iimpivaara ja Suur-Junkkarila.

Potilaiden oma-aloitteinen sosiaalinen, humoristinenkin toiminta ja kanssakäyminen sekä viihdytys- ja harrastustoiminta oli pitkien hoitajaksojen aikana potilaiden mielen virkeyden kannalta erityisen tärkeää.

Muita harrasteita Pikonlinnan potilaille olivat mm. pelit, kävelyretket, krocketti, soutu ja kalastus, marjanpaiminta, käsityöt ja puutyöt. Kesäisin parantolan pihamaalla pelasivat monenlaisia pelejä niin nuoret kuin vanhatkin potilaat.

Toimiessaan keuhkolautiparantolana Pikonlinna eli tavallaan kuin suuri maalaistalo. Potilaiden lisäksi sairaalan koko henkilökunta asui pihapiirissä. Ravinnontuotannon kannalta Pikonlinna oli pitkälle omavarainen vielä 1950-luvulla. Pikonlinnassa kasvatettiin mm. kurkkua ja tomaattia sekä puutarhassa kukkia, kaaleja, juureksia, marjoja ja omenia. Pikonlinnassa kasvatetut taimet olivat maakunnan kuuluja ja saivat palkintoja maatalousnäyttelyissä. Sadosta osa myytiin tamperelaisiin ravintoloihin, mutta suurin osa käytettiin sairaalan keittiössä. Parantolalla oli myös oma sikala. Myös henkilökunta osti elintarvikkeensa keittiöltä.

Omavaraisalous ei luontunut enää keskussairaalan toimintatapoihin. Pikonlinnan sikala lakkautettiin vuonna 1969. Puutarha oli jo vuodesta 1962 ollut vuokralla yksityisellä puutarhurilla. Tämä vuokrasopimus oli voimassa vuoteen 1974 asti, jolloin vuokralainen lopetti. Kasvihuoneet purettiin vuonna 1978.¹⁶

Kulkue, 1940-luku.

Krocketinpeluuta, 1940-luku.

Pullansyöntikilpailu.

Vapputanssit metsähallissa.

Hallimakuuta, 1940-luku.

Lapsipotilaiden vapunviettoa.

Pikonlinnan perunamaa, 1940-luku.

1.4.6 SAIRAALARAKENNUKSEN JA SAIRAALATOIMINNAN VAIHEET

Valmistumisvuonna 1931 käyttöön oli otettu sairaalan nykyiset A- ja C-siivet, joissa oli 160 sairaalapaikkaa. Jo 1936 parantolaan ryhdyttiin rakentamaan laajennusta. Seuraavana vuonna valmistuneeseen B-siipeen saatiin 110 uutta sairaansijaa, joista 26 oli varustettu lapsia varten.

Pikonlinnasta tuli sotasairala vuonna 1939. 270-paikkaiseen parantolaan mahduttettiin jopa 400 haavoittunutta. Tilat olivat niin täynnä, että potilaita oli käytävillä ja juhlasalissakin. Kesästä 1941 syksyyn 1944 kestäneen jatkosodan aikana Pikonlinna toimi enimmäkseen sotatuberkuloottisten parantolana, joka myös huolehti potilaiden siirosta ulkomaisiin parantoloihin, lähinnä Ruotsiin ja Tanskaan. Vasta 1947 Pikonlinnan sotilasparantola lopetti toimintansa ja palasi normaaliin rauhan aikaiseen parantolatyöhön.

Vuonna 1955 C-siipeä jatkettiin ja saatiin lisää tilaa keittiölle, henkilökunnalle asunnoille, tutkimustiloille ja leikkaussalille.

1960-luvulla tuberkuloosipotilaiden määrä oli alkanut vähentymään ja Pikonlinnasta luovutettiin yhä enemmän sairaansijoja keskussairaalan käyttöön. Vuoden 1968 alusta lähtien Keski-Hämeen tuberkuloosi piirin kuntainliitto lopetti toimintansa ja Pikonlinnan parantola kaikkine rakennuksineen sekä 41 hehtaarin laajuisine maa-alueineen tuli Tampereen keskussairaalan kuntainliiton omistukseen.

Omistajan vaihdoksen myötä alkoi sairaalan perusteellinen saneeraus ja laajennus. Vanhasta parantolarakennuksesta jäivät ennalleen vain ulkoseinät, välipohjat ja suurin osa väliseinistä. Vuonna 1969 aloitettiin vuodeosastojen saneeraus ja samana vuonna valmistui sairaalan eteläpuolelle matala betoniliisäsiipi, johon sijoitettiin syväsädehoito ja röntgendiagnostiikka. Saneerauksen yhteydessä 1930-luvun keuhkotautiparantoloille tyypillisistä, koko rakennuksen mittaisista viidennen kerroksen avoimista makuuhalleista tehtiin potilasosastoja koko rakennuksen pituudella. Myös muiden osastojen päissä sijainneet pikku hallit tehtiin potilashuoneiksi tai seurustelutiloiksi. Myös julkisivut kokivat värinmuutoksen. Aika ajoin uuden kalkitsemisen vaatteet, valkoisiksi kalkitut ulkoseinät ruiskutettiin keltaisella Kenitex-roiskerappauksella.

Pääosin myös kaikki ikkunat uusittiin tuolloin. Vuoteen 1974 mennessä kaikki vuodeosastot oli saneerattu. C-siipeen rakennettiin mm. poliklinikka, laboratorioita, lääkevarasto ja keskuskeittiö. Tältä osin työt valmistuivat syksyksi 1976.

Vuonna 1987 alkoi jälleen tilojen saneeraustyö uusia toimintamuotoja varten. Pääsisäänkäyntiin tehtiin muutoksia ja sen yhteyteen rakennettiin luiskat ja kalos vuonna 1988. Sädehoitorakennusta täydennettiin vielä sädehoitoyksikön ja poliklinikan laajennuksilla 1989. Törmälään, entiseen allääkäriin asunloon kunnostettiin 1980-luvulla tiloja luentosalille, lääketieteelliselle kirjastolle sekä sisätautien ja keuhkosairauksien klinikoiden hallinnolle.

Pikonlinna oli monipuolinen osa Tampereen yliopistolista sairaalaa, jonne oli keskitetty syöpähoidot ja reumakirurginen toiminta. Myös keuhkosairauksia hoidettiin, vaikkakaan ei enää tuberkuloosia. 2000-luvulle tultaessa Pikonlinnan syöpätautien poliklinikka oli Suomen toiseksi suurin, jonne tuli potilaita koko keskussairaalan miljoonapiirin alueelta eli Pirkanmaalta, Vaasasta, Etelä-Pohjanmaalta, Päijät-Hämeestä ja Kanta-Hämeestä. Pikonlinnassa saattoi käydä päivittäin hoidossa noin 250 syöpäpotilasta.

Pikonlinnan sisätautien ja kirurgian klinikat olivat erikoistuneet reumapotilaiden tutkimiseen ja hoitoon sekä reumakirurgiaan. Siellä toimi myös neurologian ja kuntoutuksen yksikkö, joka toimi kuntoutuspaikkana vaikeasti vammautuneille laparotomiatilalle. Pikonlinnassa toimi myös unenaikaisten hengityshäiriöiden tutkimus- ja hoitoyksikkö.

Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kuntainliitto aloitti toimintansa 1991 ja koko sairaalalaitos meni jälleen perusteelliseen tarkasteluun. Jo tuolloin nousi esiin ajatus siitä, että kaikkien yliopistollisen sairaalan klinikoiden olisi parempi toimia keskussairaalan yhteydessä kuin siitä erillään. Silloin myös arvioitiin Pikonlinnan kiinteistön kunto ja laadittiin arvio investointiohjelmasta, joka olisi edessä 10-15 vuoden sisällä.

Kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 2001, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri teki lopulta päätöksen toimintojensa siirtämisestä Pikonlinnasta Tampereelle, yliopistollisen sairaalan yhteyteen. Siirtoa perusteltiin mm. sillä, että Pikonlinnan tilat olisi täytynyt peruskorjata.

Uudistilojen rakentaminen Tampereelle nähtiin sekä kokonaistaloudellisesti edullisempänä että potilaiden hoidon laadun ja kehittämisen kannalta parempana vaihtoehtona, jolloin mm. eri lääketieteen erikoisalat sekä kaikki syöpähoitojen palvelut sijaitsivat fyysisesti lähellä toisiaan keskussairaalan yhteydessä.

Yliopistollisen sairaalan yhteyteen valmistunut RADIUS-talo vihittiin käyttöön lokakuussa 2007 ja Pikonlinnan syöpähoitojen yksikkö muutti sinne marraskuun 2007 alkuun mennessä. Myös muut Pikonlinnassa toimineet klinikat ja yksiköt muuttivat vuoden 2008 alkuun mennessä keskussairaalan yhteyteen.

Tällä hetkellä toiminnosta lähes tyhjentyneessä sairaalarakennuksessa toimii kaksi geriatrista väliaikaisosastoa, joissa on noin 60 potilasta Tampereen kaupungin sairaaloista. Lisäksi Pikonlinnassa toimii yhä TAYS:n 12-paikkainen kuntoutumis-osasto.

Joulukuussa 2007 Pirkanmaan sairaanhoitopiiri päätti kaupasta, jossa sairaalan tontti rakennuksineen myydään noin 6,2 miljoonalla eurolla yksityiselle kiinteistösijoittajalle. Kauppa vahvistettaneen toukokuun 2008 aikana.

1.4.7 RAKENNETUN YMPÄRISTÖN ARVOT

Pikonlinnan sairaala-alue on rakentunut 76 vuoden kuluessa. Itse sairaalarakennus, vaikkakin monia muutoksia kokeneena, yhdessä lääkäreiden ja hoitohenkilökunnan asuntojen ja palvelien talousrakennusten kanssa edustaa esimerkiksi 1930-luvun keuhkotautiparantola-arkkitehtuurikonaisuutta. Parantolan sijainti mäntykankaalla jyrkän harjumuodostelman reunalla upeine järvimaisemineen on vahva identiteettitekijä, joka lisää rakennuskokonaisuuden arvoa.

1931 valmistuneet rakennukset edustavat tyyllisesti klassismin ja funktionalismin välimuotoa ja 1940-luvulla rakennetut, metsän reunassa hieman etäämpänä alkuperäisestä kokonaisuudesta sijaitsivat henkilökunnan asunot edustavat omalle ajalleen tyypillistä arkkitehtuuria..

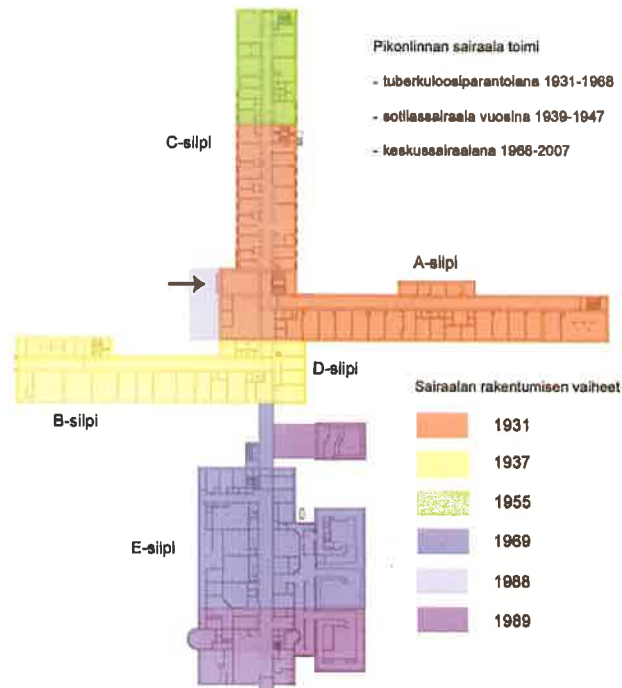
Alueen vanhin rakennuskanta ja arkkitehtuuri kertovat tarinaa tietynlaisesta elämäntavasta, lähes omavaraisesta sairaalayhteisöstä. Voidaan todeta, että sen aika on tuberkuloosilääkkeiden kehittymisen myötä, onneksikin, kauan sitten taaksejäänyttä elämää. Viimeisimmistä toiminnan vaiheista muistuttaa hieman liiankin näkyvästi keskelle puutarhaa rakennettu massiivinen, betoninen sädehoilorakennus.

Rakennuskannan kerroksellisuus sairaalan kaikilta toiminnan vuosikymmeniltä tekee ympäristöstä toisaalta myös mielenkiintoisen.

Isot arkkitehtoniset muutokset itse sairaalarakennuksen sisä- ja ulkotiloissa toimintojen muuttuessa ovat valitettavasti osin hävittäneet parantolarakennuksen tunnusomaisia piirteitä. Miljöökokonaisuus on kuitenkin säilyttänyt luonteensa suhteellisen hyvin, jonka säilyttämistä voidaan puolustaa niin rakennustaiteellisin, maisemallisin kuin historiallisin arvoin.

Sairaalan piha kaakosta.

Tormalä

Tietola

Harjula

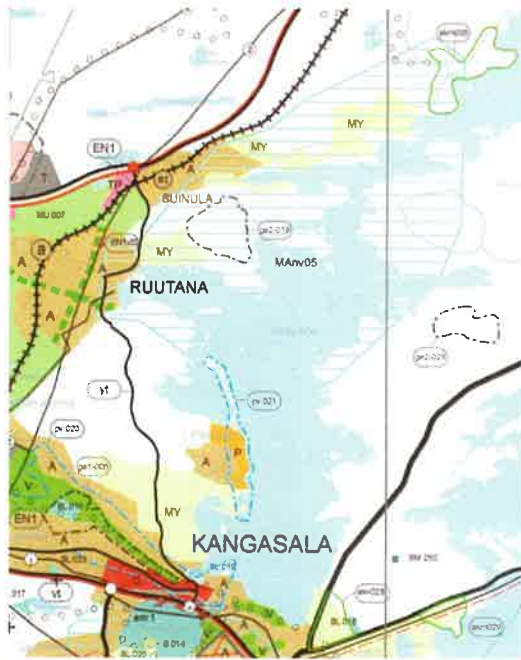
Luikkola

Rikula

Rantasauna Levonkärjessä.

Pirkanmaan maakuntakaava.

PIRKANMAAN MAAKUNNAN VISIO 2020

"Pirkanmaa tunnetaan luovana, uudistumiskykyisenä ja vetovoimaisena kasvumaakuntana, jossa arvostetaan monikulttuurisuutta. Kansainvälisesti kilpailukykyisellä Pirkanmaalla korkeatasoinen tiede ja huipputeknologia toimivat koko maakunnan talouden ja teollisuuden vetureina."

TAMPEREEN KAUPUNKISEUDUN VISIO 2016:

"Tampereen kaupunkiseutu kehittää vetovoimaansa kilpailukykyisenä, uutta luovan osaamisen, kulttuurin ja yritysilmän kansainvälisenä kasvukeskuksena. Kaupunkiseutu vahvistaa rakennettua monimuotoisen asumisen ja työssäkäynnin alueena, jossa eläminen on turvallista ja liikkuminen helppoa. Kaupunkiseutu uudistaa asukkaiden arjen sujumista helpottavia palveluja yhteistyössä."

KANGASALAN VISIO 2013

"Kasvava Kangasala - kesäpäivän kulttuurikunta Tampereen kaupunkiseudulla - Turvallista ja aktiivista elämää, hyvin hoidetussa ympäristössä, keskellä kaunista luontoa. Kangasalla - oksalla ylimmällä!"

1.5 ALUEEN KAAVOITUS

1.5.1 VALTAKUNNALLISET ALUEIDEN KÄYTTÖTAVOITTEET

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden keskeisenä tehtävänä on varmistaa valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioon ottaminen alueidenkäytön suunnittelussa ja valtion viranomaisten toiminnassa. Alueidenkäytön suunnittelun lähtökohdaksi on Maankäyttö- ja rakennuslain yleistavoite edellytysten luomisesta hyvälle elinympäristölle ja kestävästä kehityksestä edistämistä.¹⁷

Valtioneuvoston päätöksessä vuodelta 2000 valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on jaettu kuuteen asiakokonaisuuteen: 1) toimiva aluerakenne, 2) eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu, 3) kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat, 4) toimivat yhteysverkot ja energiahuolto, 5) Helsingin seudun erityiskysymykset ja 6) luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet.¹⁸

Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita ollaan parhaillaan tarkistamassa ja uudessa luonnoksessa korostuvat mm. kestävyys edistäminen, henkilöautoliikenteen tarpeen vähentämisen edistäminen, edellytysten luominen ilmastonmuutokseen sopeutumisessa, ekologisten käytävien säilymisen edistäminen ja tonttimaan riittävyys. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista tulee edistää kaikessa kaavoituksessa. Kunnissa yleiskaava on keskeisin väline tavoitteiden toteuttamisessa.

Riun osayleiskaavaa koskien lähtökohdaksi tulee ottaa mm. valtakunnallisesti merkittävien kulttuuri- ja luonnonperintön arvojen säilyminen. Tursolan-Sorolan valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö on mukana Museoviraston ja ympäristöministeriön laatimassa rakennetun kulttuuriympäristön valtakunnallisessa inventoinnissa (RKY 1993). Rakennettua kulttuuriympäristöä koskeva inventointi on parhaillaan tarkistettavana.

Valtakunnallisesti arvokkailta alueilla ja kohteilla alueiden käytön on sovellettava niiden historialliseen kehitykseen. On tärkeää, että suunnitteluratkaisut eivät ole ristiriidassa valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen ominaisluonteen ja erityispiirteiden kanssa.¹⁹

Lisäksi erityisesti Riun osayleiskaava-alueella koskien huomioon on otettava elinympäristöjen toimivuus ja taloudellisuus hyödyntämällä olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta ja eheyttämällä taajama-alueita. Elinkeinoitoiminnalle tulee varata riittävästi alueita ja niiden sijoittamisessa on kiinnitettävä huomiota olemassa olevien rakenteiden hyödyntämiseen ja hyvään saavutettavuuteen.

Elollisen ja elottoman luonnon kannalta arvokkaiden ja herkkien alueiden monimuotoisuuden säilymistä on edistettävä. Luonnon virkistyskäyttöä sekä luonto- ja kulttuurimatkailla edistämiseksi on pyrittävä parantamaan luonnon moninaiskäytön edellytyksiä.

Liikenne- ja kuljetustarpeen vähentämiseen sekä liikenneturvallisuuden ja ympäristöstävällisten liikennemuotojen käyttöedellytysten parantamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota.

1.5.2 MAAKUNTAKAAVA

Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa kuntien yleis- ja asemakaavoja sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Viranomaisten on suunniteltava alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista.

Valtioneuvosto on vahvistanut Pirkanmaan 1. maakuntakaavan 29.3.2007.

Maakuntakaavassa Riun osayleiskaava-alueen eteläosa on merkitty maatalous-alueeksi, jolla on erityisiä ympäristö-, kulttuuri- ja/tai maisema-arvoja (MY). Alueen suunnittelussa, käytössä ja rakentamisessa on edistettävä viljelymaiseman ympäristöarvojen säilymistä. Alueen käyttö ja rakentaminen tulee sopeuttaa alueen ominaislaatuun ja edistää maiseman ja rakennusperinteen arvoja. Suositusena erityistä huomiota tulee kiinnittää niiden elinkeinojen tukemiseen, jotka toimillaan ylläpitävät alueen ominaislaatua ja maisemaa.

Osayleiskaava-alueen itä- ja pohjoisosat on merkitty palvelujen ja hallinnon alueeksi (P). Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti merkittäviä julkisten tai yksityisten palvelujen ja hallinnon alueita. Suunnittelun keskiössä on merkitty taajamatoimintojen alueeksi (A). Merkinnällä osoitetaan asumisen ja muiden taajamatoimintojen alueita. Merkintä sisältää kaupan, palvelujen ja hallinnon ja työpaikkatoimintojen alueita ja pienehköjä ympäristöhäiriöitä aiheuttamattoman teollisuuden alueita. Samoin siihen sisältyy virkistys-, puisto- ja erityisalueita sekä pääväyliä pienempiä liikennealueita. Alueen itäosaan on osoitettu veden hankinnan kannalta tärkeä pohjaviesialue (sininen pistekatkoviiva).

1.5.3 SEUDULLISET TAVOITTEET

Tampereen kaupunkiseutu on ollut luonnollinen kasvukeskus vuosikymmenien ajan. Vuonna 2005 Tampereen kaupunkiseudulla oli noin 334 000 asukasta ja vuoteen 2040 mennessä väestön ennustetaan kasvavan yli 100 000 asukkaalla, 0,8 %/vuosi.

Valtioneuvosto käynnisti keuhällä 2005 laajan PARAS-hankkeen Suomen kunta- ja palvelurakenteen uudistamiseksi. Hankkeen velvoittamana Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä, jonka muodostavat Tampereen, Nokian ja Ylöjärven kaupungit sekä Kangasalan, Lempäälän, Pirkkalan ja Vesilahden kunnat, laatii Tampereen kaupunkiseudun yhteistyösuunnitelman.

Kuntayhtymän tärkein tavoite on kaupunkiseudun kehittäminen toiminnallisena kokonaisuutena.

Seutuyhteistyön keskeisimmiksi sisällöiksi ovat nousseet seudullinen maankäytön suunnittelu, seudullinen palveluyhteistyö ja seutuyhteistyön organisoiminen. Seutukunnalla on parhaillaan työn alla yhdyskuntasuunnitteluun liittyviä hankkeita, mm. rakennemallityö, asutopolitiikka ohjelma, palveluverkkoselvitys, ilmastostrategia, elinkeinostrategia sekä liikennejärjestelmäsuunnitelma.

Kaupunkiseudun maankäytön suunnitelmien keskinäiset vaikutukset ovat merkittävät. Niiden yhtäaikainen käsittely antaa hyvät mahdollisuudet vaikuttaa tulevaisuuden asumisen, liikenteen ja palveluiden keskinäiseen toimintaan ja vähentää ympäristölle aiheutuvaa rasitusta.

Kaupunkiseudun rakennemallityön tavoitteena on linjata tarkempaa maankäytön suunnittelua. Rakennemallityön ensimmäisessä vaiheessa kunnat laativat maankäytön kehityskuvan.

Maankäytön kehityskuvissa linjataan mm. tulevan asumisen, elinkeinojen ja palvelujen alueiden rakentamista osana seutua. Kunnissa tehtyjä kehityskuvia vertaillaan ja arvioidaan ja niiden pohjalta suunnitellaan rakennemallivaihtoehtoja, joissa tutkitaan mm. erilaisia asumisen, työpaikka- ja elinkeinoalueiden, palveluiden ja liikenejärjestelmän vaihtoehtoja sekä suunnitellaan yhdyskuntarakenteen tiivistämistä, rakentamisen laajentamissuuntia sekä sitä, kuinka erilaisia toimintoja sekoitetaan nykyistä enemmän. Vaihtoehtojen vaikutukset arvioidaan ja niiden eroja tutkitaan. Tavoitteena on, että suunniteltu kaupunkiseudun rakennemalli viedään seutuhallituksen ja kuntien päätöksentekoon.

Kangasalan kunta on laatinut rakennemallityötä varten kuntakehityskuvan syksyllä 2007. Kehityskuvassa Pikonlinnan alue on merkitty toimintoiltaan sekoittuneeksi alueeksi, erityiskehittämiskohteeksi ja matkailun kehittämisalueeksi.²⁰

1.5.4 KUNNALLISET TAVOITTEET

Kangasalla oli väestörekisterikeskuksen tietojen (30.9.2007) mukaan 27603 asukasta.

Väestön vuosittainen kasvu arvioidaan olevan 1,14 %. Vuoteen 2040 mennessä väestön ennustetaan kasvavan Kangasalla yli 13000 hengellä eli arvioin mukaan Kangasalla olisi noin tuolloin noin 39800 asukasta. (lähde: Susanna, tilasto)

Asuntokuntien koon pieneneminen ja asumisväljyyden kasvu aiheuttavat asuntotuotannon tarvetta yhtä paljon kuin väestönkasvu. Tampereen kaupunkiseudun kasvuun varautuen Kangasalla osoitetaan syksyllä 2007 laaditussa maankäytön kehityskuvassa asuinalueita yhteensä noin 15 000 asukkaalle.

Kangasalan kuntastrategiassa painotetaan Kangasalan roolia kehittyvänä ja veto-voimaisena osana Tampereen seutukuntaa, jossa luonto ja ihmiset ovat järkevästi sopusoinnussa. Asumiselle on tarjolla vaihtoehtoja monipuolisesti ja elämisen laatuun, turvallisuuteen ja harrastusmahdollisuuksiin kiinnitetään huomiota. Kunnan eri alueiden tasapuolista kehittämistä pidetään oleellisena. Kaavoitus nähdään kunnan kasvun keskeisenä välineenä. Pyrkimyksenä on taajamarakenteen pitäminen tiiviinä ja tehokkaana, jolloin toimintojen läheisyys ja saavutettavuus pystytään turvaamaan ja samalla vähennetään liikkumistarvetta. Alueiden ympäristö- ja luontoarvojen sekä erityispiirteiden huomioimista pidetään tärkeänä.

Kangasalan maapolitiisessa ohjelmassa vuodelta 2004 esitetään periaatteita maanhankintaan ja -luovutukseen, maankäyttösopimuksiin ja korvauksiin. Keskeisenä tavoitteena on asemakaavoituksen ohjaaminen kunnan omistamalle maalle. Kunnan maapolitiikan tavoitteena on ohjata tehokkaasti suunnitelmallista yhdyskuntarakennetta ja vahvistaa kunnan taloutta pitkällä aikavälillä. Kunnan maapolitiiset tavoitteet ovat yleiskaavassa määritellyn hyvän ja tavoitteellisen yhdyskuntarakenteen turvaaminen, kohtuuhintaisen rakennusmaan tarjonnan turvaaminen ja maanomistajien yhdenvertaisuusperiaatteen toteuttaminen.

Kunnan kehittämistavoitteita ovat tonttipolitiikan kannalta mm. yhdyskuntarakenteen eheyttäminen, sosiaalisesti monipuolisten asuntoalueiden muodostaminen, asutuksen ja työpaikkojen integrointi ja asunto- ja työpaikkarakentamiseen osoitettujen tonttien jatkuva ja riittävä tuottaminen.

Vuoden 2008 kaavoituskatsauksessa painotetaan maaseutualueilla tapahtuvan hajarakentamisen ohjaamista kyläkeskuksiin ja pääliikenneväylien läheisyyteen. Yhdyskuntarakenteen ohjaamisella kyliin ja tiivistämisellä pyritään turvaamaan kylien elinvoimaisuus ja vähentämään haja-asutuksen synnyttämiä haittapuolia ympäristön kannalta.²¹

1.5.5 YLEISKAAVA

Suunnittelualue rajautuu etelässä kahteen oikeusvaikutteiseen osayleiskaavaan, Sorolan osayleiskaavaan ja Tursolan osayleiskaavaan. Asemakaavoittamattomilla ranta-alueilla on voimassa rantaosayleiskaava. Muutoin suunnittelualue kuuluu oikeusvaikutuksettomaan taajamien osayleiskaava-alueeseen.

RANTAOSAYLEISKAAVA

Kangasalan rantaosayleiskaava on vahvistettu vuonna 2001.

Rantaosayleiskaavassa Riin alueelle ei ole osoitettu uutta loma-asutusta.

Eteläosan ja Harjurannan peltoalueet on merkitty maatalousalueeksi (MT/s), jonka ympäristö tulee säilyttää. Lisäksi on mainittu, että alueen rakentamisessa ja muussa maankäytössä tulee ottaa huomioon alueen arvokas maisemakuva ja välttää sen muuttamista.

Kaksi pientaloaluetta (AP) sijoittuu rantaan. Kunnan tarpeisiin on varattu venealukama (LV-k) Pikonlinnan eteläpuolelta. sen eteläpuolella on (R(80)) loma- ja matkailualue, jolla on rakennusoikeutta 80 k-m². Näiden etelä- ja pohjoispuolella on kaksi saunalle osoitettua loma-asuntoaluetta (RA-s1). Riinniemi on merkitty (RA 3) loma-asuntoalueeksi. Likolammin eteläpuolinen harjukannas on merkitty luonnonsuojelulainsäädännön nojalla suojeltavaksi luonnonsuojelualueeksi (SL-1). Harjurannan rantapellolla on muinaismuistolain rauhoittama kiinteä muinaisjäännös.

Lukonkallion länsipuoli on rantaosayleiskaavassa merkitty maa- ja metsätalousvaltaiseksi alueeksi. Ranta-alueella on yhteensä kuusi loma-asuntoa (RA 3). Vallitun leirikeskusten alue on merkitty leirintä- ja leirintäalueeksi (RT).

TAAJAMIEN OSAYLEISKAAVA

Oikeusvaikutuksen taajamien osayleiskaavassa vuodelta 2000 toimii kunnan strategisen suunnittelun välineenä ja ohjaa maankäyttöä ja tarkempaa kaavoitusta taajama-alueilla.

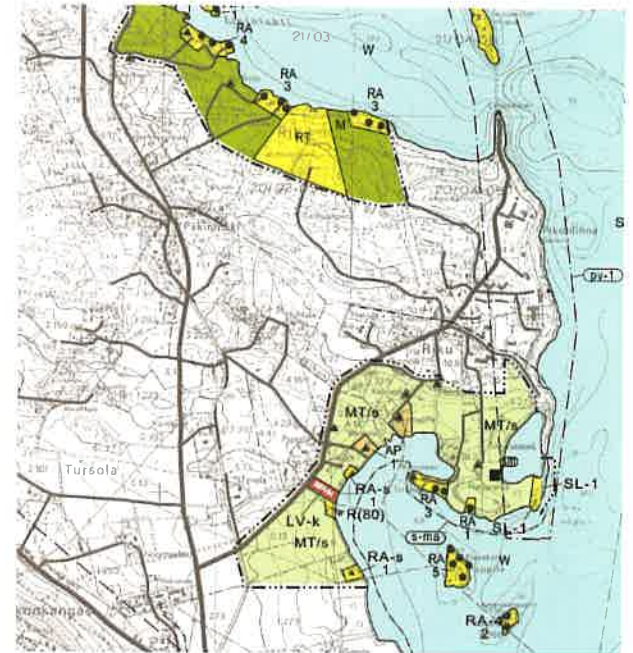
Taajamien osayleiskaavaan ei kuulu rantaosayleiskaavaan kuuluvat ranta-alueet Pikonlinnan etelä- ja pohjoispuoliset alueet sekä Pynnölän pohjoispuolella oleva peltoalue on merkitty maisemallisesti arvokkaaksi peltoalueeksi (MA-2). Riin kylän alue on merkitty pientalovaltaiseksi asuinalueeksi (AP) ja Pikonlinnan itäpuolella kerrostalovaltaiseksi asuinalueeksi (AK). Yhteiskylän alue ja sen länsipuoli on merkitty kyläalueeksi (AT).

Riun päiväkotii ja vanhainkodin ympäristö on merkitty julkisten palveluiden ja hallinnon alueeksi (PY). Samoin Kuntoutumiskeskus Apilan ja Pikonlinnan sairaalan alue sekä niiden välinen alue ja Lukonkallio on merkitty julkisten palveluiden ja hallinnon alueeksi.

Likolammin itäpuolinen harjukannas on merkitty luonnonsuojelualueeksi (SL). Kuntoutumiskeskus Apilan itäpuolinen ranta-alue ja Levonkärki on merkitty retkeily- ja ulkoilualueeksi (VR). Muilla osin suunnittelualueen länsiosat ovat maa- ja metsätalousvaltaista aluetta (M).

Taajamien osayleiskaavassa on myös esitetty viherverkko ja suojelu.

Lukonkallio on merkitty arvokkaaksi kallioalueeksi ja luonnonympäristönsuojelun arvokkaita kohteita ovat Likolammin harju ja Levonkärki. Tursolan-Sorolan kulttuurimaisema on rajattu maisemallisesti arvokkaaksi alueeksi, (MA-2) jolla on myös esitetty kulttuurimaisemassa sijaitseva arvokas rakennuskanta. Myös Rekola ja Pikonlinna on osoitettu merkittäviksi kulttuuriympäristöiksi.

Kangasalan rantaosayleiskaava.

Sorolan osayleiskaava.

Alue Likolammin harjulta Santasaareen on rajattu tärkeäksi vedenhankintaan soveltuvaksi pohjavesialueeksi. Alueella rakennettaessa tai muita toimenpiteitä suoritettaessa on otettava huomioon vesilain 1 luvun 18 §, pohjaveden ehdollinen muuttamiskielto ja ympäristönsuojelulain 8 §, pohjaveden pilaamiskielto.

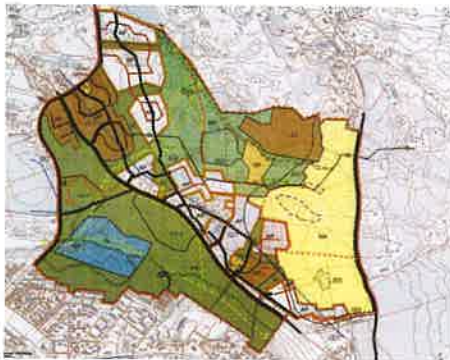
SOROLAN OSAYLEISKAAVA

Riun osayleiskaava-alue rajautuu etelässä oikeusvaikutteiseen Sorolan osayleiskaavaan vuodelta 1992.

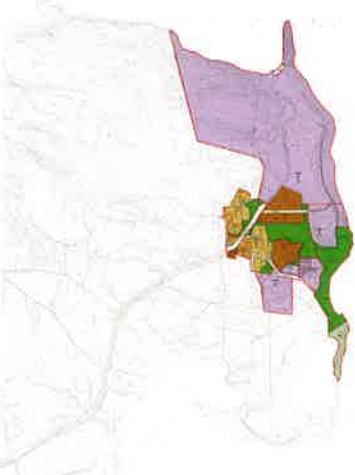
Suunnittelualueeseen rajoittuva alue on tehokkaan maatalouden harjoittamiseen varattua maatalousaluetta, jolle rakentaminen on kielletty.

TURSOLAN OSAYLEISKAAVA

Suunnittelualue rajautuu lännessä Tursolan osayleiskaavaan vuodelta 2007. Ruutanantien länsipuoli on merkitty maisemallisesti arvokkaaksi peltoalueeksi (MA), jolla on myös valtakunnallisesti arvokkaan kulttuuriympäristön rajausta (ma-1).

Tursolan osayleiskaava.

Pikonlinnan asemakaava.

1.5.6 ASEMAKAAVA

Pikonlinnan alueelle laadittiin ensimmäinen asemakaava vuonna 1985 ja sitä on tarkistettu muutaman kerta, viimeksi vuonna 2004. Alueelle on vireillä Kissan-tasun asemakaavan muutos ja vuonna 2005 vireille tullut Pikonlinnan asemakaavan muutos. Pikonlinnan asemakaavan valmisteluaineistosta on saatu asukkailla mielipiteitä. Kaava on tällä hetkellä kuitenkin pysähdyksissä.

Tällä hetkellä voimassa olevassa asemakaavassa Pikonlinnan alue, Lukonkallio, Levonkärki, Kuntoutumiskeskus Apilan alue ja Rekolan sekä vanhainkodin alueet on merkitty sosiaalitointa ja terveydenhuoltoon palvelevien rakennusten korttelialueiksi (YS). Levonkärjessä on s-1 -rajaus. Alueella rakentaminen on kielletty ja olemassa oleva puusto on säilytettävä ja vain maiseman hoidon kannalta tarpeelliset toimenpiteet sallitaan.

Lukonkallion ja Levonkärjen välisellä rannalla on merkitty venevalkama (LV). Puistoalueeksi merkityllä itärannalla on puistoalueella sijaitseva venevalkama sekä uimaranta-alue ja yhdyskuntateknistä huoltoa palvelevien rakennusten ja laitosten rakennusala.

Riun kylän alueella on asuinkerrostalojen, rivitalojen ja muiden kytkettyjen pientalojen sekä erillispientalojen korttelialueita. Pikonlinnantien varressa on myös asuin-, liike- ja toimistorakennusten korttelialue, jossa aikaisemmin on toiminut kauppa.

1.5.7 MAAN OMISTAJAT JA KÄYTTÄJÄT

Osayleiskaavan suurimmat maanomistajat ovat tällä hetkellä yksityiset maanomistajat, Kangasalan kunta ja Pirkanmaan sairaanhoitopiiri. Sairaanhoitopiiriin noin 40 hehtaarin alueesta on joulukuussa 2007 tehty kauppa yksityisen sijoittajan kanssa. Kauppa erittäin todennäköisesti ratifoidaan toukokuussa 2008.

Lisäksi Suomen Reumaliitto omistaa Kuntoutumiskeskus Apilan tontin ja Kangasalan seurakunnalla on jonkin verran maaomistuksia vanhan kappalaispappilan ympäristössä.

Yhteisiä maa-alueita ovat tiealueet ja venevalkamiksi varatut ranta-alueet. Lisäksi yhteiskylän pohjoispuolella on vanha soranottokuoppa yhteismaalla.

MAANOMISTUS

- Yksityiset maanomistajat
- Kangasalan kunta
- Pirkanmaan sairaanhoitopiiri
- Reumaliitto
- Kangasalan seurakunta
- Yhteiset maat

1.6 ALUEEN NYKYISET TOIMINNOT

RIUN PÄIVÄKOTI

Riun kaksiosastoinen päiväkoti toimii Harjutantiellä. Päiväkodissa oli talvella 2008 34 lasta hoidossa.

REKOLAN TOIMINTAKESKUS

Rekolan vuonna 1923 rakennettu vanha mielisairasosasto on edelleen kunnan omistuksessa ja siellä toimii työttömien toimintakeskus, jossa on mm. työttömien työpajatiloja sekä Kangasala opiston ja eri järjestöjen toimiltiloja. Tiloissa toimii arki aamupäivisin kahvio ja kirppis. Myynnissä on myös askartelu- ja käsitöitä.

Rekolan itäpuolella on matonpesupaikka sekä alhaalla rannassa uimaranta. Kunnan veneranta sijoittuu uimarannan pohjoispuolelle. Toinen veneranta on Pappilan rannassa.

REKOLA-KOTO, RIUN VANHUSTENTALOT JA RIUN RYHMÄKOTI

Kunnalliskodin vuonna 1953 rakennettua sairasosastoa on laajennettu useaan otteeseen. Nykyisin rakennuksessa toimii kunnan omistama 107-paikkainen, pitkäaikaishoitoa tarjoava vanhainkoti, Rekola-koto, jossa järjestetään myös kotona asuville vanhuksille lyhytaikaishoitoa sekä päiväkeskustoimintaa. Rekola-kodon yhteydessä toimii dementiaosasto Hopealampi. Vanhainkoti hoitaa myös Riun vanhustentalojen asukkaiden kotipalvelua.

Rekola-kodon pohjoispuolelle valmistui vuonna 2006 Riun ryhmäkoti, kunnan omistama 16-paikkainen vanhuksille ja vammaisille tarkoitettu tehostetun palveluasumisen yksikkö.

Vanhainkodilta avautuu kaunis, kumpuileva maisema etelään Harjurannan pelloille ja Vesijärvelle.

PALVELUKOTI SYLVIANNA JA VILLA STENBERG

Suunnittelualueella toimii myös kaksi yksityistä vanhusten hoivakotia.

Vuonna 1949 rakennetussa Harjullassa, Pikonlinnan sairaalan entisessä hoitohenkilökunnan asuinrakennuksen ensimmäisessä kerroksessa, toimii 1999 toimintansa aloittanut Palvelukoti Sylvianna, joka tarjoaa tehostettua, ympärivuorokautista, kodinomaista palveluasumista.

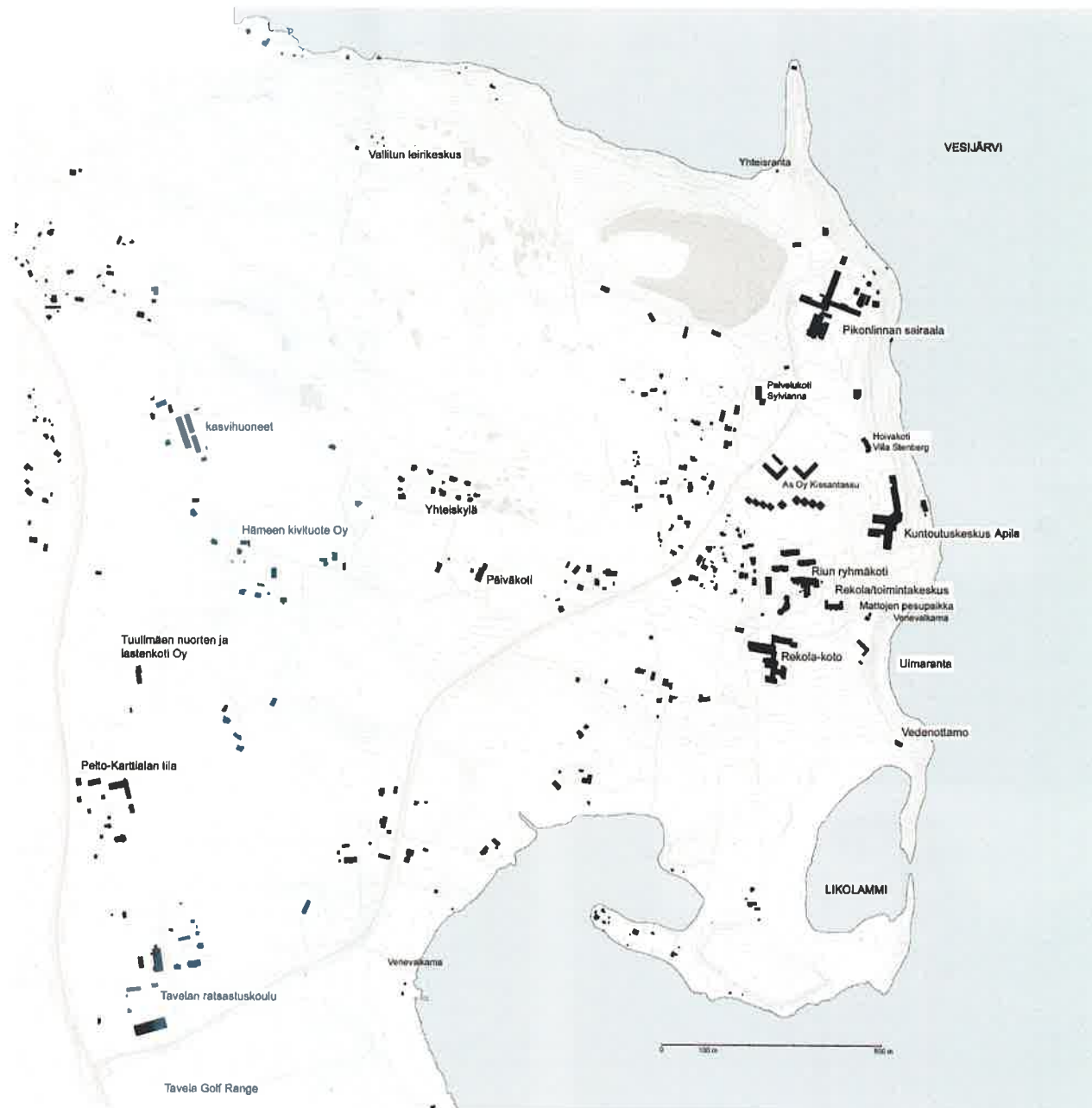
Toinen yksityinen ympärivuorokautista pitkäaikaishoitoa tarjoava palvelukoti, kymmenpaikkainen Villa Stenberg toimii 1963 rakennetussa, alun perin lääkäreiden asuintaloksi rakennetussa talossa.

TUULIMÄEN NUORTEN JA LASTEN PERHEKOTI OY

Riitinmäentiellä, Pelto-Karttialan pohjoispuolella toimii yksityinen Tuulimäen nuorten ja lasten perhekoti. Perhekoti on aloittanut toimintansa vuonna 1999 ja siellä on paikkoja kahdeksalle lapselle ja seitsemän avopaikkaa. Perhekoti voi ottaa vastaan myös lyhytaikaisesti sijoitettavia lapsia.

HÄMEEN KIVITUOTE OY VIRSIHEIMO

Hämeen kivituote valmistaa ja myy hautakiviä, kiviä, kivimateriaalia ja kiviasennusta.

PELTO-KARTTIALAN TILA

Pelto-Karttialan tilan viljelyksissä on suunnittelualueenkin peltoalueita. Tilalla viljellään vilja-, palko- ja öljykasveja luomuviljelystä. Päkinnäessä, suunnittelualueen luoteisosassa on Mattilan tilalla kasvihuoneita, joissa on aikaisempina vuosina viljelty kasvihuonekurkkua.

VALLITUN LEIRIKESKUS

Kangasalan kunnan omistama Vallitun leirikeskus sijaitsee Vallituntien päässä, noin 1,5 km Pikonlinnan tiestä luoteeseen. Leirialue on käytössä vain kesäaikana, toukokuun alusta syyskuun loppuun. Leirikeskus on pääasiassa tarkoitettu kangasalaisten paikallisten liikunta-, kulttuuri- ja nuorisoyhdistysten sekä koulujen ja päiväkotien käyttöön maksutta, mutta paikka on vuokrattavissa myös muillekin ryhmille. Leirikeskusta on kunnostettu viimeisen viiden vuoden aikana Rekolan työttömien toimintakeskuksen työllistettyjen ja harjoittelijoiden voimin. Majoitusmökkejä on viisi ja yhteensä niissä on 30 vuodepaikkaa. Ainoastaan keittokatos/ruokailutila on sähköistetty. Lisäksi alueella on telttailutilaa, eko wc:t, kokoon-tumismökki, grillikoti, leirinuotiopaikka sekä pieni jalkapallokenttä ja lentopallokenttä.

Majoitusmökkit sijaitsevat selänteen laella. Pohjoispuolella, hyvin jyrkän pohjoisrinteen alla rannassa on puulämmiteinen sauna ja uimalaituri sekä veneitä. Saunan huollon kannalta ranta on hankala, sillä polttopuut on kesällä kuljetettava veneellä tai talvella jäätä pitkin.

Leirikeskusta ympäröivät metsäalueet ja sen läpi kulkee kuntopolku kohti Lukonkaliota ja Pikonlinnaa.. Talvisin Kangasala - Ruutana hiihtoladulta tulee pisto Vallitun leirikeskukselle, jossa on myös talvikäytössä oleva grillikoti.

KUNTOUTUMISKESKUS APILA

Suomen Reumaliiton omistama Kuntoutumiskeskus Apila sijaitsee suunnittelualueen itärannalla, Likolammin ja Pikonlinnan välisen harjukjon puolivälissä, männikörinteellä. Valkotiilinen, matala rakennusmassa istuu luontevasti harjun reunalla. Kuntoutumiskeskuksen ensimmäiset osat on rakennettu vuonna 1963 Kangasalan kunnan lahjoittamalle kolmen hehtaarin tontille. Kuntoutumiskeskusta on laajennettu ja korjattu useaan otteeseen. Ensimmäinen laajennus- ja peruskorjaustyö valmistui 1985. 1990-luvulla uusittiin kylpylätilat ja silloin valmistui mm. auditorio ja liikuntarajoitteisten majoitustiloja. Uusin remontointi- ja laajennushanke on meneillään parhaillaan, jossa allasosastoa laajennetaan noin 400 m². Kuntoutumiskeskuksen sisä- ja ulkotilat on pyritty rakentamaan sopiviksi liikuntarajoitteisille ja pyörätuolia käyttäville.

Apila tarjoaa tuki- ja liikuntaelin kuntoutujille monipuolisia kuntoutuspalveluja, mm. vaikeavammaisten yksilökuntoutusta, kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskursseja, yksilökuntoutusta, työkykyäpalveluja sekä kuntolomatoimintaa. Myös sotainvalidien ja veteraanien kuntoutusta järjestetään. Apila toimii myös harvinaisia reumasairauksia ja tulehdussellisia lihassairauksia sairastavien valtakunnallisena resurssikeskuksena.

Kuntoutumiskeskuksessa on 116 paikkaa kuntoutus- ja virkistysasiakkaille. Vuosittain Apilassa käy yli 1800 kuntoutujaa eri puolilta Suomea. Keskimääräinen kuntoutusaika on 2-4 viikkoa, joskus kuntoutusjaksot voivat olla pidempiäkin.²²

Vallitun leirikeskuksen jyrkkä saunaranta ja leirimökkejä.

Riun ryhmäkoti.

Riun veneranta.

Kuntoutumiskeskus Apila ja Apilan sauna.

KANGASALAN YHTEISKYLÄ

Kangasalan Yhteiskylä hanke lähti liikkeelle 1990-luvun alkupuolella, kun Pirkanmaan yhteisöasujat ry etsi maaseutuasumiseen sopivaa aluetta Tampereen ympäristökunnista. Etsinnän tuloksena Kangasalan kunta tarjosi omistuksessaan olevaa Harjulan ja Tanhuanperän tilojen Vallituntien eteläpuolella olevaa aluetta yhteisöasujien ekologisen rakentamisen alueeksi. Yhteiskylä sijaitsee etelään loivasti laskevan pellon yläpuolisella, kohtalaisen jyrkästi kohti Vallituntietä kohoavalla rinteellä.

Kiinteistö Oy Kangasalan Yhteiskylä on perustettu vuonna 1997. Vuonna 1997 perustettu Kiinteistöosakeyhtiö Kangasalan Yhteiskylä on vuokrannut rakennuspaikka-alueen kunnalta 50 vuoden vuokrasopimuksella. Kiinteistöosakeyhtiö vuokraa edelleen kunkin rakennuspaikan osakkailleen, jotka omistavat itse rakennukset. Kiinteistöosakeyhtiön hallitukseen kuuluu edustaja kaikista alueen yhdeksästä taloudesta. Kaikki kylän toimintaan liittyvät asiat käsitellään hallituksen kokouksissa. Toimia kierrätetään kaikkien osakkaiden kesken, eikä niistä makseta erillistä korvausta. Kiinteistöosakeyhtiö kerää kuukausittain hoitovastiketta, jolla katetaan yhteisiä kustannuksia.

Yhteiskylän varsinainen rakentaminen alkoi 1996 tielinjojen, tonttien ja lämpökeskuksen raivauksella ja kierrätysrakennusmateriaalien keräämisellä. Haketta ja pellettiä käytävä kylän yhteinen lämpökeskus oli ensimmäinen, pääosin talkootyönä valmistunut rakennus. Lämpökeskuksen hoitaminen tapahtuu talouksien kesken jaeltu viikon mittaisin talonmiesvuoroin.

Taloja alueella on yhdeksän. Asukkaat ovat osallistuneet suunnitteluun, rakentamiseen ja alueen ylläpitoon pääosin vapaamuotoisesti talkootyöperiaatteella. Kukin talous on vastannut oman rakennuspaikkansa suunnittelusta ja toteutuksesta. Asuinrakennukset ovat puurunkoisia 1 ½ kerroksisia joko tuulettavalla alapohjarakenteella tai kellarikerroksella toteutettuja luonnonpigmenteillä värjättyjä puuverhoiltuja taloja. Asuinrakennusten huoneistoalat vaihtelevat noin 110 -190 m² välillä. Lisäksi useimpien talojen yhteydessä on varasto- ja versta-/ateljeerakennuksia, tai kellaritilat toimivat työ- ja toimistotiloina. Yhteiskylän asukkaat tekevät noin 50 % ansiotyöstään kotoa käsin, useimmiten asunnon yhteydessä sijaitseissa työtiloissa.

Rakentamislavassa on yhteistä hengittävällä periaatteella toteutetut rakenteet. Eris-teenä on yleisesti käytetty selluvillaa. Osa rakennusmateriaaleista on kierrätysmateriaaleja, mm. Tampereen tehtaista purettuja tiiliä, väliviovia tai vanhaa ikkunalaasia. Osa puutavaraa on paikkakunnalta kaadettua. Monissa taloissa on käytetty paljon yksinkertaisia puupintoja myös sisämateriaaleina.

Kunnalliseen vesijohtoverkoston kuuluminen on ainoa alueen kuntateknikka. Kaikissa talouksissa on kompostoiva käymälä, joten mustia jätteisiä ei synny lainkaan. Talouksien harmaat jättevedet koostuvat pesuvesistä ja ne johdetaan kolmeen peräkkäin sijoitettuun sakokaivoon, sen jälkeen kahteen peräkkäiseen kivikuitusuodattimeen ja suodattimista jakokaivon kautta eteläpuolisella pellolla olevaan vesikasvihaidutuslammikkoon, jonka pinta-ala on noin 200m². Asukkaat ovat sitoutuneet käyttämään ympäristölle vähemmän haitallisia puhdistusaineita. Biojäte kompostoidaan talouskohtaisesti.

Energiasta aiheutuvat kustannukset jaetaan kulutuksen perusteella. Tämä on edellyttänyt sitä, että kaikkiin taloihin on asennettu sähkö-, lämpö- ja vesimittarit. Yhteiskylän talouksissa keskimääräinen veden kulutus vuonna 2006 oli 59 litraa/ henkilö/ vuorokausi. Vertailun vuoksi Motivan mukaan kerrostaloasukkaalta vettä kuluu keskimäärin 155 ja omakotiasukkaalta 135 litraa asukasta kohden vuorokaudessa. Tavoitetasoksi on asetettu 130 litraa/ henkilö/ vuorokausi.

Kylän eteläpuolisella pellolla viljelypalsta-alue, joka osin on ollut hevoslaitumena. Myös hedelmäpuille ja marjapensaille on perustettu omat alueensa. Harjulan tilan vanha navetta toimii kierrätysrakennustavaravarastona.²³

1.6.1 VÄESTÖ JA ASUMINEN

Osayleiskaavan alueella asuu tällä hetkellä noin 450 asukasta, joista Pikonlinnan välittömässä läheisyydessä noin 300 henkeä. Kiinteistöjä alueella on noin 150 kpl. Vanhojen tiakeskusten lisäksi alueella on Riun kyläalueelle keskittynyttä lähinnä 1950 - 80-luvuilla rakentunutta pientaloasutusta. Reumantien varressa on vuosina 1966, 1967 sekä 1976 alun perin Pikonlinnan sairaalan henkilökunnalle valmistuneita, arkkitehti Into Pyykön suunnittelema kaksikerroksisia luhti-/kerrostaloja. Pikonkallion taloissa on 56 asuntoa ja As Oy Pikonlinnan Kissantassussa on 57 asuntoa. Yhteiskylässä on kymmenen taloa tiivissä ryppäessä. Myös Päkinnmäen alueelle on rakentunut kylämäistä asutusta yksittäisin luvin. Suunnittelutarvekaisuja on hyväksytty kaava-alueelle viime vuosina kymmenkunta.

1.6.2 VAPAA-AJAN ASUMINEN

Suunnittelualueen pohjoisrannalla on yhteensä kuusi loma-asuntoa Vesijärven rannalla sekä Vallitun leirikeskuksen rantasauna. Levonkärjessä on sairaalan henkilökunnan käytössä ollut saunarakennus. Myös Tietolan rannassa on aikanaan henkilökunnan käytössä ollut hirsirakenteinen pikusauna sekä useita pukokopirakennuksia. Harjurannassa on etelärannalla yksi loma-asunto sekä Riunniemessä kolme loma-asuntoa sekä yksi ympärivuotinen asunto. Suunnittelualueen eteläosassa on Vesijärven rannassa kaksi rantasaunaa. Vapaa-ajan asumisen alueet kuuluvat rantaosayleiskaavaan. Tarkoitus ei ole lisätä vapaa-ajan asumista rannoille.

Riunniemen ranta-asutusta ja laitureita.

Pikonkallio.

Riun kyläasutusta ja As Oy Kissantassu

Kangasalan Yhteiskylän asuinrakennuksia.

Bussilinja 70 kulkee Kangasalan keskustan kautta Tampereelle.

Pikonlinnan tien kevyenliikenteenväylä.

- LIIKENNE
- Maantie 3400 / Ruutanantie
 - Tie 3402 / Pikonlinnantie
 - Ajojiet
 - Kevyenliikenteenväylä
 - Polut
 - Bussipysäkit
 - Kevyenliikenteen alkukulku
 - X Puolmi

1.6.3 ELINKEINOT JA PALVELUT

Kaava-alueen eteläosasta suurin osa on viljelysmaana. Alueella ei ole karjataloutta vaan ainoastaan viljelyä ja hevosten laitumia. Kangasalla vuokrattavasta viljelymaasta on ollut viime aikoina enemmän kysyntää kuin tarjontaa.

Pikonlinnan sairaala oli suunnittelualueen ja yksi koko Kangasalan suurimmista työpaikoista, jossa sairaalan toiminnassa ollessa työskenteli vielä vuonna 2006 313 henkilöä. Sairaalakäytön väheneminen on vähentänyt työpaikkojen määrää alueella huomattavasti. Tällä hetkellä Pikonlinnassa on henkilökuntaa kahdella geriatrisia potilaita hoitavilla B-silven kakkos- ja kolmoskerroksen sijoitetuilla väliaikaisosastoilla on noin 50.

Työvoima alueella on ollut ja on edelleenkin naisvaltaista.

Tällä hetkellä suunnittelualueella on noin 230 työpaikkaa. Suurimmat työnantajat ovat Kuntoutumiskeskus Apila ja Rekola-koto, joissa molemmissa on yli 80 työntekijää. Yksityiset hoivakodit, Rekolan paja, Riun ryhmäkoti ja päiväkoti työllistävät kukin noin 10 henkilöä.

Alueella on ollut aikanaan kaksikin kauppaa. Pikonlinnassa on toiminut myös oma posti. Nykyisin lähipalvelut sijaitsevat Kangasalan keskustassa, noin neljän kilometrin päässä. Kangasalan kirkonkylältä löytyy kaupalliset palvelut, posti, ala- ja yläaste ja lukio, kirjasto, liikuntatilat ja terveyskeskus.

Suunnittelualueen nykyisin kunnallisiin palveluihin kuuluu päiväkoti, vanhainkoti, palveluasumista tarjoava ryhmäkoti sekä kaksi yksityistä hoivakotia.

Pikonlinnan sairaalalla toimii kahvila Silmu. Rekolan työttömien toimintakeskuksessa toimii myös arkisin kahvila ja kädentutteen myymälä.

Kuntoutumiskeskus Apila tarjoaa virkistys-, majoitus- ja ravintolapalveluita. Vallitun leirikeskus palvelee kesäaikaan lukuisia leiriryhmiä.

Lisäksi alueella toimii myös Tavelan ratsastuskoulu ja tallikauppa sekä Tavelan golf range, jossa järjestetään golfkurseja.

Suunnittelualueen länsireunalla, Riitimäentienellä toimii yksityinen Tuulimäen nuorten ja lasten perhekoti ja Hämeen kivituote Oy.

1.6.4 LIIKENNE

Pikonlinnan tie kääntyy Ruutanantientä itään ja on tiehallinnon luokituksen mukaan yhdystie, joka palvelee pääosin paikallista liikennettä. Pikonlinnan tie päättyy Pikonlinnan sairaalan pihaan.

Kyläalueelle saavuttaessa nopeusrajoitus on 40 km/h.

Pikonlinnan tien eteläpuolella kulkee kevyen liikenteen väylä, joka on osa seudullista pyöräreittiä. Se yhtyy Ruutanantientä Kangasalan keskustaan kulkevaan sekä pohjoiseen Ruutanantaan asti jatkuvaan kevyen liikenteen väylään, joka on osa valtakunnallista pyöräilyreittiä. Talvisin kevyen liikenteen väylä on valaistu. Metsän ja rannan polut ovat myös tärkeä osa kevyen liikenteen väylästä.

Julkisen liikenteen nykyinen palvelutaso on hyvä. Bussilinja 70 liikennöi Tampereen keskustasta Kangasalan kautta Pikonlinnan arkisin kello 6 ja 21 välillä noin puolen tunnin välein. Arkipäivisin liikennöi 28 vuoroa/suunta, lauantaisin 22 vuoroa ja sunnuntaisin 18 vuoroa. Linja-automatka Tampereelta Pikonlintaan kestää 40 minuuttia ja Kangasalan keskustasta 10 minuuttia. Pikonlinnan tien varrella on 6 bussipysäkkiä molemmin puolin tietä. Pysäkit sijaitsevat noin 300-400 metrin välein. Päätepysäkki on Pikonlinnan sairaalan pihassa.

1.6.5 VIRKISTYS- JA ULKOILUREITIT

Osayleiskaava-alueen pohjoisosan laajalla metsäalueella ja siellä olevilla reiteillä on tärkeä virkistyskäyttöarvo lähialueen asukkailla, sairaalan potilaille ja Kuntoutumiskeskus Apilan asiakkaille.

Suunnitteluvuoden itäosan harju ja ranta Levonkärkeen asti sekä Lukonkalliolta länteen suuntautuvan selänteen lakialueilla kulkevat reitit ovat opastettuja ja maisema-arvoiltaan merkittäviä. Metsän ja rannan polut ovat myös tärkeä osa kevyen liikenteen väylästä. Alueella on myös runsaasti epävirallisia polkuja. Alueella harrastetaan myös suunnistusta.

Valtakunnallinen pyöräilyreitti Ruutanantien kevyen liikenteen väylää pitkin. Pikonlinnan tien eteläpuolinen pyörätie kuuluu seudulliseen pyöräilyreittiin. Kevyen liikenteenväylällä onnistuu hyvin myös rullaluistelu. Toisinaan myös ratsastajat käyttävät kevyenliikenteenväylän reunaan.

Talvisin Riun päiväkodin takaa lähtee yhdyslata pohjoispuolisen metsäalueen kautta Kyötikkälä-Ruutana ladulle. Talvella myös Vesijärven jää tarjoaa oivalliset hiihtomahdollisuudet.

Riun uimaranta sijaitsee Apilan eteläpuolisella ranta-alueella. Pikonlinnan sairaala-alueen rannalla on neljä pientä pukukoppirakennusta, jotka ovat alkuperäisessä, mutta ilmeisesti melko vähäisessä käytössä.

Vesijärvi on suosittu virkistyskalastusjärvi ja erityisen tunnettu kuhajärvi. Riun uimarannan pohjoispuolisella ranta-alueella on metsärannassa sijaitseva, asema-kaavaankin merkitty Riun venevalkama-alue. Kunnan venevalkama, Pappilan vene-ranta, sijaitsee suunnitteluvuoden eteläosassa, Pikonlinnan tien itäpuolella. Myös Pikonlinnan yhteisranta on venevalkama-alueita. Yhteisrannan kautta on kuljettu veneitse myös Santasaareen, Kangasalan seurakunnan omistamaan saareen, jossa on aikaisemmin järjestetty niin seurakunnan kuin partiolaisten leirejä. Toiminta Santasaareen on hiljentynyt huomattavasti sen jälkeen, kun Santasaaren päära-kennus paloi vuonna 2002.

Pikonlinnan sairaalan, Kuntoutumiskeskus Apilan ja Rekola-kodon välisellä alueella on vuonna 1996 alkaneen Reumaliiton, Kangasalan kunnan, Pirkanmaan sairaan-hoitopiirin ja Riun kyläläisten yhteistyöhankkeen tuloksena rakennettu Riku-ulkoiu-reitistö. Reitistö ei kokonaisuudessaan ole toteutunut alkuperäisten suunnitelmien mukaan. Reitistön tavoitteena on ollut lähiympäristön kehittäminen liikuntaesteetö-mämmäksi ja kuntoutuspalveluita tukevaksi.

Reitit on luokiteltu helppokulkuisuutensa ja esteettömyytensä suhteen kolmeen luokkaan. Esteettömin reitti on tarkoitettu pyörätuolia ja apuvälineitä tarvitseville sekä oman kunnan testaajille. Se sijaitsee Rekola-kodon ja Apilan välimaastossa. Toinen reittiluokka on helppokulkuinen vaikkapa kävelykeppiä apunaan käyttävälle. Kyseinen reitti on kivituhkapintainen ja sijaitsee Apilan ja Pikonlinnan välillä harjun ylärinteessä. Kolmas luokka vaatii kykyä selviytyä vaikeampikulkuisessa maastossa eli on normaaliin luontopolkuun verrattavissa oleva reitti, joka kulkee rannassa Riun vedenottamon ja Pikonlinnan välillä. Reitistöstä on selkeä opaskartta Pikonlinnan, Apilan ja vanhainkodin pihalla. Kaikilla reiteillä on opasteet sekä tarkat välimatka-tiedot.

Tavelan kartanon yhteydessä toimii Tavelan ratsastuskoulu, jossa on 43 hevosta. Ratsastuskoulussa on mahdollista harrastaa ratsastusta sekä poneilla että hevosilla sekä ottaa ratsastusterapiatunteja. Koulun käytössä on kaksi kenttää ja maneesi sekä lisäksi on mahdollista tehdä maastoratsastusretkiä. Maastoretket suuntautuvat pääasiassa suunnitteluvuoden itäpuolelle Tursolan peltoille ja Kirkkoharjulle. Kou-lulla käy kuukausittain noin 1500 ratsastajaa ja saman verran nuoria viettämässä talleilla vapaa-aikaansa. Suunnitteluvuodeella on myös muutamia pieniä talleja.

Tavela Golf Range sijaitsee Ruutanantien ja Pikonlinnan tien kulmassa, Tavelan pelto-alueella. Lyöntiharjoittelupaikan lyöntimatka on 250 metriä ja suuntautuu itään, Vesi-

järvelle päin. Golf Rangella järjestetään myös golfkursseja sekä yhdistettyjä golf- ja ratsastusleirejä.

Muut liikuntapaivelut, kuten liikuntahallit, jäähalli ja vuoden kuluttua valmistuva uima-halli sijaitsevat Kangasalan keskustan tuntumassa, noin neljän kilometrin päässä.

Tavela Golf Range.

Ratsastaja Pikonlinnan tien varrella.

Piikkijä Vesijärvellä.

Riun uimaranta.

Vallitun maasto on suosittua suunnistusalueita.

Esteetön pyörätuolireitti.

Kivituhkapintainen reitti Pikonlinnan ja Apilan välillä.

KANGASALAN STRATEGIA

- Visio: "Kasvava Kangasala",
"Kangasalla - oksalla ylimmällä"
"Kesäpäivän kulttuurikunta",
"Turvallista, aktiivista elämää"
"Keskellä kaunista luontoa"
- uuden rakentamisen ja säilytettävän kulttuurimaiseman suhde
 - kehittyvä, vetovoimainen
 - mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa
 - asumisen vaihtoehdot
 - vapaa- aika, luonto
 - työpaikat

AJANKOHTAISET TEEMAT / TRENDIT

- ikääntyvien lisääntyvä määrä
- ilmastonmuutos
- kestävä kehitys
- ekologisuus, energiatehokkuus
- liikennetarpeen/yksityisautoilun vähentäminen
- terveys 2015
- global > < local
- yhteisöllisyys
- kotimaisuus

TERVEYS JA HYVINVOINTI

- ulkoilureitistöt (myös esteettömät)
- liikuntamahdollisuudet
- arkiliikunnan mahdollistava, liikuntaan kannustava ympäristö
- sairaalapalvelut
- hyvinvointipalvelut
- hoivapalvelut
- vaihtoehtohoidot
- yhteisöllisyys ja sosiaalisuus
- luonnonläheisyys
(metsän läheisyys lisää hyvinvointia)
- laadukas lähiruoka

SIJAINTI

- Tampereen kaupunkiseutu
- Tampere - Kangasala 18 km
- Tampere- Pikonlinna n. 22 km
- Kangasalan keskustaan 4 km
- bussiliikenne
- Tampere- Pikonlinna, 28 vuoroa/vrk

PIKONLINNAN ALUEEN KEHITTÄMISSUUNNITELMA

ASUMINEN

- luonnonläheisyys
- luonnonkauneus
- hiljaiset alueet, meluttomuus
- maaseutumaisuus
- viljelypalstat, lähiruoka
- yhteisrakentaminen
- uudet pientaloratkaisut
- yhteisöllisyys
- turvallisuus
- esteettömyys
- harrastusmahdollisuudet
- laadukas ympäristö!

MAISEMA

- osa Tursolan-Sorolan kulttuurimaisemaa
- Vesijärvi (pohjavesialue)
- Kangasala; harjut, näkötorni, vesistöt
- Lukonkallio, Likolampi, harju

ALUEEN HISTORIA

- muinaismuistot
- vanhat tilat (Pappila, Tavela, Pynnölä)
- Riun kyläasutus
- Pikonlinnan sairaalan vaiheet

NYKYISET PALVELUT

- päiväkotia (2 ryhmää, 34 lasta)
- vanhainkoti
- ryhmäkoti
- 2 yksityistä hoivakotia
- kahvila Silmu
- Rekola, työttömien toimintakeskus
- Reumaliitto Apila, ravintola, majoitus
- Tavela Golf ja ratsastus
- Vallitun leirikeskus

ALUEEN MAHDOLLISET TYÖPAIKAT

- sairaala- ja hoivapalvelut
- hyvinvointipalvelut
- matkailupalvelut
- etätyö

UUDET PALVELUT

- 2 päiväkotia
- koulun esiluokat
- kauppa / lähiruoka
- majoitustoimintaa
- koulutustilat

2 SUUNNITELMA

2.1 LÄHTÖKOHDAT JA REUNAEDHOT

Lähtökohdat ja reunaehdot suunnitelmalleni muodostuivat tekemäni selvitystyön sekä useiden maastoretkien pohjalta. Olen pyrkinyt selvittämään, mitä kestävästä kehityksen mukainen ja terveystä ja hyvinvointia edistävä yhdyskuntarakenteen suunnittelu tässä nimenomaisessa tapauksessa tarkoittaa ja vaatii.

Oma ratkaisuni lähtee kestävästä kehityksestä ja sen periaatteiden noudattamisen pitkäällä aikavälillä tuottamasta hyödyistä kokonaisuuden kannalta, joka ehkä tuntuu hitaammalta kuin mitä hektinen ja usein lyhytnäköinen tuloksellisuuden tavoittelu vaatii.

Maankäyttö, rakentaminen ja rakennusten käyttö ovat keskeisiä välineitä, joilla voidaan paikallisella tasolla vaikuttaa tehokkaasti ilmastonmuutokseen. Kestävät laivoitteet voidaan kytkeä kaikille kaavatasoille, ennen kaikkea yleiskaavaan. Yleiskaavoituksella määritellään ja päätetään rakennettavat ja rakentamattomiksi jätettävät alueet eli sen avulla ohjataan ympäristönmuutoksia ja voidaan vaalia ympäristön arvokkaita ominaispiirteitä.

Maankäytön suunnittelu on toki kaikkien osallisten intressien yhteensovittamista, joka usein tarkoittaa kompromissiratkaisuja. Kuitenkin ratkaisujen tekeminen edellyttää väistämättä arvovalintojen tekoa. Koska Kangasalan kunnalla on omistuksessa merkittävä osa suunnittelualueen maa-alasta, on kunnalla konkreettiset mahdollisuudet ja avaimet määrätietoisesti edistää kestävien ratkaisujen tekemistä maankäytön suunnittelussa.

Ikääntyvien määrä tulee kaksinkertaistumaan Kangasalla seuraavan 20 vuoden aikana. Vuonna 2025 yli 75-vuotiaita arvioidaan olevan 10,7 % kunnan väestöstä. Kangasalan vanhustenhuollon strategia ja toimenpideohjelma vuodelta 2001 asettaa päätavoitteeksi vanhusten selviytymisen mahdollisimman pitkään kotona asuen. Esteetön asumis- ja liikkumisympäristö on ensimmäinen edellytys erilaisten ihmisten suoriutumiseksi, kotona asumiselle ja lähipalveluiden saavutettavuudelle.²⁴

Maisemarakenteen huomioonottaminen takaa uusien toimintojen sijoittamisessa niin ekologisen kuin esteettiset tavoitteiden toteutumisen. Lähtökohdaksi on ollut rakentamisen rajaaminen vain maastollisesti, ilmastollisesti ja maisemallisesti soveltuville alueille paikan ominaispiirteitä huomioiden ja kunnioittaen. Kulttuurimaisema, harju-, kallio- ja rantaluonto ovat Pikonlinnan alueen vetovoimatekijöitä.

Tursolan-Sorolan kulttuurimaisemasta johtuen aluetta ei voida kuroa tiiviiksi osaksi Kangasalan kirkonkylää. Siksi on tärkeää, että aluetta kehitetään paikallisesti riittävän omavaraiseksi. Kahden - neljän kilometrin etäisyys suunnittelualueelta kuntakeskukseen on myös asukkaista suurimmalle osalle mahdollinen kävely- ja pyöräilymatka.

Paikallisesti olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta täydennetään ja eheytetään. On selvää, että alueelle tulee kaavoittaa runsaasti uutta asumista, jotta väestöpohja kasvaa ja peruspalvelut ja julkisen liikenteen säilyminen alueella voidaan turvata. Myös Pikonlinnan tulevat toiminnot takaavat palveluja suuremmallekin väestöpohjalle, myös alueen ulkopuolisille.

2.2 SWOT-ANALYYSI

VAHVUUDET

- Alueen maisema, luonto, vesistö -paikan omaleimaisuus ja identiteetti
- Tampereen ja Kangasalan läheisyys
- Olemassa olevat tilat
- Pikonlinnan sairaalan ympäristö, "healing environment"
- Alueen "hiljaisuus", rauhallisuus
- Kangasalan yhteiskylä/ekokylä
- Kuntoutumiskeskus Apila, sen monipuolisuus
- Esteettömät Riku-reitit
- Olemassa oleva kevyenliikenteen reitistö
- Olemassa oleva julkinen liikenne (28 vuoroa/vrk)

MAHDOLLISUUDET

- Ekologisen, luonnonläheisen asumisen kehittäminen
- Mahdollisuus inhimilliseen mittakaavaan ja lapsiystävälliseen elinympäristöön
- Pikonlinnan, Apilan ja vanhustaluiden tiiviimpi yhteistyö
- Ulkoilu- ja liikuntamahdollisuudet
- Ikääntyvien asumisen ja palveluiden kehittäminen
- Elämäntapa- ja asumisen kehittäminen
- Lähiruoka; sen paikallinen tuottaminen ja käyttäminen
- Viljelypaikat, puutarhat
- Yhteisöllisyys

HEIKKOUEDET

- Lähipalvelut 4 km etäisyydellä Kangasalan kirkonkylällä, joka mahdollisesti johtaa yksityisauton tarpeeseen
- Sairaalan historia keuhkotautiparantolana ja syöpäsairaana, pelottava maine
- Ranta-alueiden jyrkkyys/korkeuserot

UHKAT

- Avoimen kulttuurimaisema-alueen tukkeutuminen ja visuaalinen muuttuminen, perinteisten peltojen käyttömuotojen kuten viljelyn loppuminen
- Sairaalan tyhjilleen jääminen, vajaakäyttö ja rapistuminen
- Hallitsematon haja-asutus
- Harjuluonnon herkkyys kulutukselle, jos ulkoilua ei ohjata
- Julkisen liikenteen palveluiden heikentyminen
- Väestörakenteen yksipuolisuus; esim. liikaa vanhuksia, "ghetto"
- Monta toimijaa, joilla eri intressit ja ei löydetä yhteisiä päämääriä alueen kehittämiseksi

Lähtökohdaksi uudelle asumiselle on Riun pienimittakaavainen kyläasutus sekä sairaalan ympäristön rakennuskanta. Asumisen alue laajenee suunnitelmassani kyläalueen länsipuolelle. Keskeisemmille alueille, Pikonlinnan sairaalan eteläpuolelle, palveluiden välittömään läheisyyteen on pientaloasutusta tiiviimpi ja korkeampi rakentaminen perusteltua. Lähipalvelut sijoittuminen keskeisesti jalankulkuetäisyydelle, on oleellista etenkin iäkkäiden ja liikkumisesteellisten asukkaiden kannalta.

Lähtökohdaksi on myös tarve miettiä Pikonlinnan sairaalalle uutta käyttöä ja herättää sairaala-alue eloon hieman uinahtaneesta tilasta. Huolimatta keuhkotauti- ja syöpäsairaalan ehkä pelottavastakin maineesta voi sen historia ja monipuolinen toiminnallisuus toimia mallina myös uudelle. On tärkeää keskittyä vahvuuksien hyödyntämiseen ja kehittämiseen. Pikonlinna on toiminut hyvän hoidon, parantamisen ja parantumisen, kuntoutumisen ja toipumisen paikkana vuosikymmenten aikana tuhansille ihmisille.

Näkymä Harjunnasta Pikonlinnantielle.

TIIVIS
SEKOITTUNEET TOIMINNOT
VAPAATA LUONTOA MAHDOLLISIMMAN PALJON

TUOTANTO JA KULUTUS
LÄHELLÄ TOISIAAN
- hyvä hallittavuus
- kuljetusten minimointi

AUTON KÄYTTÖTARPEEN VÄHENTÄMINEN
JOUKKOLIIKENNE
KÄVELY/PYÖRÄILY

ENERGIAN SÄÄSTÖ

- uusiutuvat energiamuodot
- rakennusten lämmitys
- lämpöpumppu, aurinkoenergia
- jätteen määrän vähentäminen;
uuskäyttö, kierrätys, lopputuotteen hyväksikäyttö
- kestävä alneiden kierto (esim. komposti)
- uusiutuvat, paikalliset rakennusmateriaalit
- täydennysrakentaminen

PIENILMASTON HUOMIOONOTTAMINEN

LÄHIRUOKA

- peruselintarvikkeet mahdollisimman läheltä kuluttajaa
- myynti ilman välikäsiä (energiansäästö)
- tuoreus ja laatu, lisäaineettomuus

SIELLÄ VOIVAT ASUA KAIKKI
myös lapset, vammaiset, liikuntarajoitteiset ja vanhukset

TYÖ, KOULU, PALVELUT LÄHELLÄ
ETÄTYÖ / LÄHITYÖ
- satelliittitoiminnot
- korttelityöpaikat

LUONTO LÄSNÄ
- lähluonto
- metsä
- ranta
- oma piha
- viljelypalstat
- luontosuhteen kehitys

LAPSET

- 1- 4 krs taloja
- piha
- liikunta ja leikki
- puut, kivet, maasto
- turvallisuus
- max 0,6 tonttitheokkuus

SOSIAALISUUS

- yhdessä toimiminen
- turvallisuus, luontainen kontrolli
- elämykset toisten ihmisten kanssa elämisestä,
ei vain tavarasta ja kuluttamisesta

KESTÄVÄ YHDYSKUNTA

SUUNNITELMAN TEEMAT

MAISEMA-ARVOT
PIKONLINNAN SAIRAALAN
HISTORIA & TULEVAISUUS

TERVEYS JA HYVINVOINTI
LÄHIRUOKA

KESTÄVÄ KEHITYS
KESTÄVÄ RAKENTAMINEN,
MATALAENERGIARAKENTAMINEN
YMPÄRISTÖTIETOINEN ASUMINEN

ESTEETTÖMYYS
ELÄMÄNKAARIASUMINEN
SENIORI- JA VANHUSTEN
ASUMINEN

2.3 TAVOITTEET JA VISIO

Pikoniin alue on mielestäni jo nyt monipuolisesti laadukas elinympäristö. Alueen kehittämiseksi on tämän lähtökohdan lisäksi mahdollisuudet vastata tulevaisuudessa edessä oleviin haasteisiin ja arvojen muuttumiseen.

Ilmastonmuutos tietoisuus on levinnyt vasta aivan viime vuosina marginaalista yleiselle tasolle. Nyt on tehtävänä tuon tietoisuuden kääntäminen käytännön toimiksi, marginaaliseksi ajatellusta "ekopipertelystä" valtavirraksi kaikilla mahdollisilla elämäntilanteilla. "Think global, act local" -iskulause on ajankohtaisempi kuin koskaan. Maailmanlaajuistenkin ympäristöongelmien ratkaisut on tehtävä paikallisella tasolla, paikallisten olosuhteiden mukaisesti. Kaikilla toimillamme ja valinnoillamme on vaikutus joko kestävästä kehityksestä edistävää tai sitä heikentävää. Tavallisilla kansalaisilla, saati päätöksentekijöillä, ei kenelläkään ole enää statistin roolia. Päätöksentekijöissä tavoitteet tulee yhtenäistää kestävästä kehityksen mukaisiksi. Tässä kohtaa maankäytön suunnittelu on avainasemassa.

Demografinen muutos kohti nopeasti ikääntyvää yhteiskuntaa on koko Euroopan laajuinen haaste. Yksilölliseltä kannalta katsottuna ikääntyminen on kuitenkin normaali elämäntilanne. Käytännössä tarve sosiaali- ja terveydenhuollon palveluille on suurempi kuin muilla väestöryhmillä.

Tavoitteena on kehittää Pikoniin alueella elämäntilanteiden mahdollisuuksia. Suunnittelussa otetaan ensisijaisesti huomioon eniten ympäristönsä sidoksissa olevat ryhmät eli lapset, nuoret, vammaiset ja vanhukset sekä huomioidaan lisääntyvä etätöiden tekemisen mahdollisuus. Perheen ja suvun eri sukupolvet voivat asua lähellä toisiaan - ehkä eivät välttämättä samassa pihapiirissä kuin ennen vanhaan, mutta kävelyetäisyydellä kuitenkin. Alueelta löytyy elämäntilanteeseen sopivia asumisratkaisuja itsenäisestä erillispientaloasumisesta vaativaan hoiva-asumiseen. Tämä luo joustavia mahdollisuuksia esimerkiksi ikääntyville oman kunnan heikessä muuttamalla saman alueen sisällä.

Tavoitteena oleva terveyden edistäminen voidaan laajasti ajatellen nähdä osana kestävästä kehityksestä. Sen sosiaalisessa ulottuvuudessa painottuvat osallisuus ja osallistuminen. Yhteisöön kuuluminen ja sellaisessa toimiminen ovat oleellisia tekijöitä paikkaan kiinnittymisen syntymiseksi. Alueen ja ihmisten tunteminen ja yhdessä toimiminen synnyttää turvallisuutta. Nämä ovat ehkä perustavanlaatuisimpia tekijöitä hyvinvointia lisäävän positiivisen kehän muodostumiseksi.

Tavoitteena on suunnittelualaueen maisemallisen omaleimaisuuden säilyttäminen. Alueen rauhallisuus ja hienot ulkoilumaastot houkuttelevat raitista ilmaa, maanläheistä ja yhteisöllistä elämäntapaa arvostavia asukkaita. Tuleville asukkaille on yhteistä se, että he haluavat nauttia luonnon läheisyydestä, luonnossa liikkumisesta, vuodenaikojen mukaan vaihtuvista maisemista, mahdollisuudesta viljellä omaa ravintoa sekä hankkia paikallisesti tuotettua luomulähiiruokaa omasta lähikaupasta. Kokonaisvaltaisesti ympäristöä säästävän elämän periaatteita halutaan opettaa myös lapsille käytännöllisen elämisen kautta. Oman henkilöauton omistaminen ei alueella ole tarpeellista, sillä alueella toimii oma "car sharing club", jonka yhteiskäyttöautoja on mahdollista aina tarvittaessa vuokrata. Lisäksi linja-autoyhteydet Kangasalle ja Tampereelle ovat erinomaiset ja polkupyörällä neljän kilometrin matka kirkonkylälle taittuu alle vartissa.

Kangasalan Yhteiskylä toimii hyvänä lippulaivana ja esimerkkinä ihmisten tarpeesta omaehtoiselle, yhteisölliselle, ekologialle arvoja reunaehtoina pitävälle toiminnalle ja kestävästä rakentamisesta toteuttamiselle. Kyläläisten tietotaitoa ja kokemuksia on mahdollisuuksien mukaan pyrittävä hyödyntämään alueen tarkemmassa suunnittelussa.

2.4 MAANKÄYTÖN KEHITYSKUVA JA YLEISUUNNITELMAN PERIAATTEET

2.4.1 KEHITYSKUVAN JA OSAYLEISKAAVARATKAISUN PÄÄPERIAATTEET

Kehityskuvan ja kaavaratkaisun keskeinen visio on luoda Pikonlinnan alueelle kestävän kehityksen ja elämäntilanteen reunaehdot täyttävä palvelukeskittyvä ja ihmisystävällinen, hyvinvointia edistävä elinympäristö.

Ratkaisussa on tartuttu tulevaisuuden haasteisiin, kuten ikääntyvien lisääntyvään määrään ja yksityisautoilun tarpeen vähentämiseen sekä kodin, työn, vapaa-ajan, sosiaalisten suhteiden ja yhteisöllisyyden uusiin muotoihin.

Yhdyskuntarakenteen malli perustuu fyysisen ympäristön puitteisiin ja kulttuurihistoriallisiin arvoihin. Ratkaisulla halutaan tarjota vaihtoehtoisia ja joustavia asumismuotoja eri elämäntilanteisiin, huomioiden ennen kaikkea vanhuksat, sekä laadukkaita vapaa-ajanviettomahdollisuuksia arkiympäristöön integroituna. Ratkaisulla tavoitellaan korostuneesti myös ekologisesti kestävän ja yhteisöllisen elämäntavan mahdollistamista.

Alueen painopiste sijoittuu Pikonlinnan sairaalan, lähipalveluiden korttelialueen ja Kuntoutumiskeskus Apilan väliselle akselille. Lähipalveluiden alue sijaitsee asutukseen ja julkisen liikenteen palveluihin nähden hyvin keskeisellä paikalla.

Uusi asutus on sijoitettu pohjautuen maisema-analyysin osoittamiin suotuisiin paikkoihin, selänteiden etelärinteille ja vaihettumisvyöhykkeelle, joka on energiatehokkuuden kannalta suotuisinta rakentamisaluetta. Haja-asutuksen leviämistä välletään, sillä palveluja on mahdollista muotoilla turvata pienellä alueella. Lähipalvelut sijaitsevat suunnitelmassa kauimmillaankin alle kilometrin etäisyydellä asumisen reuna-alueilta. Senioriasumista sijoitetaan keskeisille paikoille, jolloin palvelut sijaitsevat jalankulkuehtaisyydellä. Iäkkäitä voidaan pitää paikallispalveluiden uskollisimpina kuluttajina.

Uusi, energiatehokas pientaloasuminen alue sijoittuu Riun kyläasutuksen länsipuolelle, paikoin täydentäen olemassa olevaa kyläasutusta, mutta pääasiassa olemassa olevan tieverkostokudelman varsille. Uutta pienkerrostalovaltaista rakennuskantaa sijoitetaan Pikonlinnan sairaalan ja As Oy Kissanlassun väliselle alueelle.

Suunnittelualueen eteläosan kulttuurimaisema-alue sekä muut peltoalueet säilytetään avoimina ja niillä perinteisten maankäyttömuotojen jatkaminen on suositeltavaa. Uutta rakentamista ei osoiteta peltoalueille. Myös itä- ja pohjoisosien metsäalueet jäävät rakentamattomiksi ja virkistyskäyttöön.

Pikonlinnan entiset kaatopaikka-alueet on tutkittava ja selvítettävä niiden mahdolliset haittavaikutukset ennen tarkempaa suunnittelua.

2.4.2 OSALLISTUMINEN

Vuonna 2005 vireille tulleen Pikonlinnan asemakaavan yhteydessä kunta keräsi asukasmielipiteitä. Myös helmikuussa 2008, kun Riun osayleiskaavoitus tuli vireille, järjestettiin Riun päiväkodilla yleisötilaisuus ja kerättiin asukkaiden kommentteja. Vuorovaikutuksen tavoitteena on selvittää osallisten toiveita ja edistää heidän mahdollisuuksia vaikuttaa lähiympäristönsä muotoutumiseen.

Yleisötilaisuudessa esiin nousi mm. seuraavia asioita

- Alueelle toivotaan kauppaa, koska siellä asuu paljon autottomia vanhuksia

- Harju/pohjavesialue on hienoa maisemaa, jota tulee rakentaa vaalien, herkästi ja arvokkaasti. Huomioon tulisi ottaa myös näkyvät ja niissä tapahtuvat muutokset

Vesijärveltä päin, että maisema järveltä päin säilyisi rauhallisena ja ettei alueesta tulisi "slummiä".

- Maisema-alueen peltoalueiden pusikoitumisesta, etenkin kunnan omistamalla maalla heräsi kysymyksiä. Hoitamattomat ojanvarret ja pusikoituminen uhkaavat maisemallisia arvoja.

- Lukonkallion pohjoispuoli tulisi rauhoittaa

- Muistutettiin kylän yhteisen venerannan olemassa olosta Pikonlinnan rannassa

- Rekola-kotoon johtava Rekolantie on kapea ja siellä hurjastellaan. Jotain tarttis tehdä -toive.

- Uimaranta on ennen ollut laajempi ja siellä on ollut laituri. Nyt ranta on pusikoitunut ja pieni.

- Toivottiin, että rannat säilyisivät virkistyskäytössä ja että rantoja pitkin pääsisi

kiertämään eri mittaisia reittejä

- Urheilukentän puute. Kävi ilmi, että alueella lapset hyödyntävät leikeissään metsiä.

Myös Suomen Reumaliitto/Kuntoutumiskeskus Apila on antanut lausuntonsa osayleiskaavoitukseen liittyen.

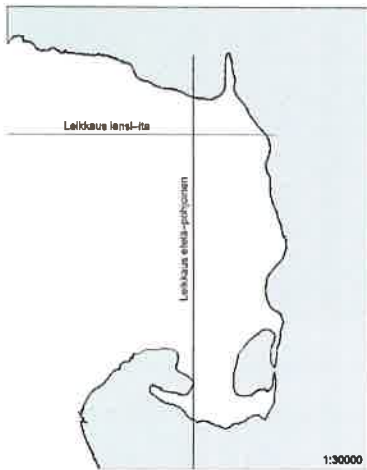
Lausunnossa todetaan, että, vahvan hyvinvointipalveluihin suuntautuvan toimintakeskuksen ajatusta pidetään hyvin tärkeänä ajatuksena ja sitä tulee tarkastella laajasti mukaan lukien liikkumismahdollisuudet, luontoelämykset, kulttuuripalvelut ja vireä sosiaalinen ympäristö. Elinvoimainen kyläyhteisö lisäksi alueen houkuttavuutta. Kuntoutumiskeskuksen omalle tontille ei mahdu kaikkea tarpeellista keskuksen asiakkaiden viihtymisen kannalta. Toiveena on, että Pikonlinna nousee uuteen kukoistukseensa hyvinvointi-, asumis- ja matkailupalveluiden tarjoajana.

Maastoleikkaus etelä-pohjoinen 1:7500

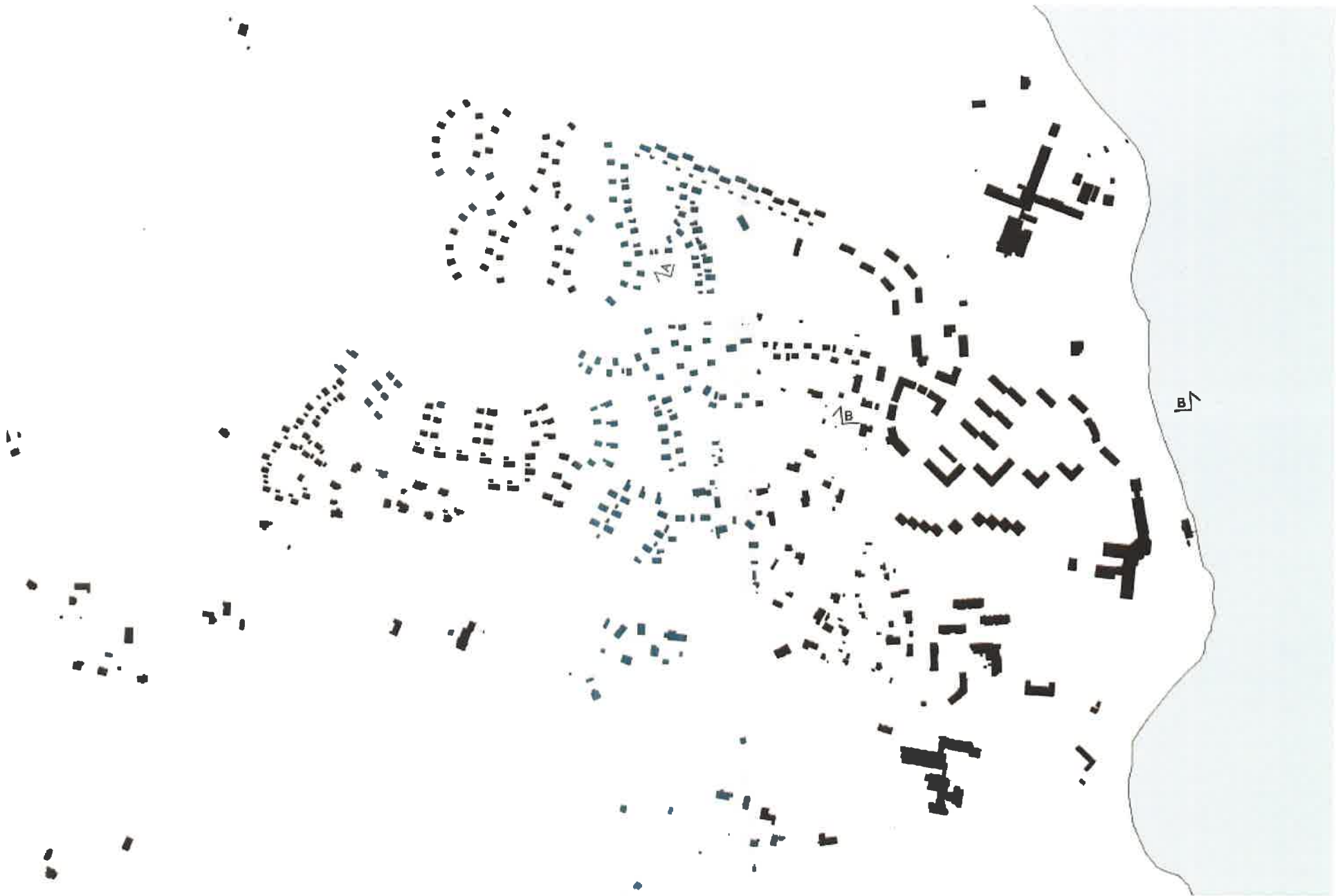

Maastoleikkaus länsi-itä 1:5000

2.4.3 MAANKÄYTÖN MITOITUS JA RAKENTAMISEN MÄÄRÄ

Suunnittelualue	350 ha	Kerrostalovaltaisen asuinalueen e-a	0,26
Uudisrakentamisen alueen pinta-alan.	38 ha	Pientaloalueiden korttelitehokkuus	0,13
Uutta rakentamista yhteensä	43520 k-m ²	Pientaloaluiden tonttitehokkuus	0,14
josta pientalovaltaista asumista	28000 k-m ²	Erillispientalojen tonttikoot vaihtelevat välillä 750-1000 m ²	
kerrostalovaltaista asumista	15520 k-m ²	Uusia asukkaita	
Pikonlinnan kiinteistöt yhteensä	21300 k-m ²	Pikonlinnan vanhoihin rakennuksiin	240 (1 asukas/ 40 -70 k-m ²)
josta asumiskäyttöön	14300 k-m ²	Uudisrakentamisen alueille	1080 (1 asukas/ 40 k-m ²)
Asuntokerrosala yhteensä	57820 k-m ²	Asukkaita alueella yhteensä	1770
Uusia liike- ja palvelutiloja	2500 k-m ²	Autopaikat	(1 ap/pientalo ja 1 ap/90 k-m ²)
Uusien asuinalueiden aluetehokkuus	0,11	Uudet asumisen alueet	345 ap
Pientalovaltaisen asuinalueen e-a	0,9	Pikonlinnan alueella olemassa olevat	n.150 ap

Rakelisuus 1:5000. Leikkausviivat merkittyinä karttaan.

Harjurannan peltoja, maisema etelään..

Tavelan peltoja, näkymä pohjoseen.

2.5 KULTTUURIMAISEMA

Yleiskaavoituksella ratkaistaan kulttuurimaisema-alueiden säilyttäminen tai niissä tapahtuvien muutosten laajuus.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ohjaavat valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen suunnittelua. Tavoitteena on, että alueille ei osoiteta muutoksia ja rakentamista, joka on olennaisesti ristiriidassa kulttuuriympäristöarvojen kanssa.

Kangasalan maisemat ovat kunnan käyntikortti.

Suunnitelmassani on kulttuurimaisemaa vahvasti suojeleva ja säilyttävä ote. Osoitamani kulttuurimaisemarajaus käsittää myös Harjurannan Likolammin alueen. Alue on pienipiirteinen, voisi jopa sanoa siro, kumpuilevine peltoineen, jonne sijoittuu myös kivi- ja rautakautiset asuinpaikkojen muinaisjäänteet. Harjurannan maisema välittää muistoja menneiden aikojen ihmisten elämästä. Muinaisjäännösten ympäristöä tulee hoitaa niin, että jäännösten yhteys vallinneeseen maisemaan on ymmärrettävissä. Viime vuodet kesannolla olleet kunnan omistamat Harjurannan pellot tulee palauttaa luonnonomukaiseen viljelyyn tai laidunalueeksi.

Alueella olevat vanhat kantatilat edustavat vuosisataista jatkuvuutta. Ne ovat myös mahdollistaneet työllään maiseman muotoutumisen ja säilymisen sellaisena kuin se nyt on. Siksi maiseman suhteen uusien käyttömuotoja mietittäessä tulee olla hienovarainen, sillä turmelua suurmiesemaa on erittäin hankala korjata myöhemmin. Maaseutumaisemassa siihen perinteisesti kuulumatottomat elementit saattavat ratkaisevasti huonontaa maiseman laatua. Esimerkiksi peltojen kesannointi, metsittäminen, peltoille rakentaminen tai niiden muuttaminen vaikkapa golfkentiksi ei ole mielestäni soveliasta Pikonlinnan alueella.

Viljelymaisema on jatkuvassa muutoksessa vuodenaikojen mukana. Viljelty maisema tarjoaa kaikille aisteille elämyksiä ja mahdollistaa luonnon, vuodenvaihtelun, sääolojen ja maanviljelyn prosessien seuraamisen itse maanviljelijän lisäksi kaikille alueella liikkujille.

Pikonlinnan tie sijaitsee Sorolan ja Tavelan peltoaukeiden keskellä. Pikonlinnan kulkeminen kyseisen maisematilan halki on ollut ainakin itselleni joka kerta alueella käydessäni vahvasti visuaalinen ja nautintoa tuottava elämyksellinen kokemus.

Pikonlinnan alue tulee olemaan väistämättä Kangasalan kirkonkylästä erillinen satelliittiosio. Nykyisille ja tuleville asukkaille, jotka kulkevat alueelta toistuvasti kouluun tai töihin, mahdollistuu maisematilan halki kulkeminen ja sen muutosten seuraaminen. Mielestäni juuri tämä on yksi alueen vahvimista vetovoimatekijöistä. Maiseman arvoa kohottaa se, että sen näkee mahdollisimman moni.

Kulttuurimaiseman suojelussa ei kuitenkaan ole kyse pelkästään kauniista maisemista tai ympäristöelämysten tuottamisesta. Tarkoitus ei ole museoida maisemaa, sillä se luo keinotekoisien vaikutelman. Kulttuurimaisema on toiminnallinen, funktionaalinen maisema, joka on mahdollista ylläpitää vain viljelyn, työn ja tekemisen kautta. Perinteisten peltoalojen säilyttämistä viljelykäytössä voidaan perustella vahvasti kestävä kehityksen mukaiseksi. Paikallisesti tuotettua ravintoa käyttämällä välitetään turhia kuljetuskustannuksia. Jo alueella tapahtuvaa luonnonomukaista viljelyä tulee kannustaa ja tukea.

Ruoantuotanto alkaa pellolta. Kotimainen, alkuperältään tunnistettava ruoka nousee vielä arvoonsa. Lähellä viljelty ravinto, ruoan kotimaisuus ja paikallisuus ja ruokomavaraisuus ovat mielestäni ehdoton vahvuus. Maailman elintarvikemarkkinat ovat häiriöalttiit, josta esimerkkinä toimii kuluneen kevään aikana markkinoita horjuttanut ruokakriisi, joka on johtanut ruoan maailmanlaajuiseen hinnan nousuun. Ravinto ei

ole varastojen niukkuuteen perustuvaan teollisuuden tuotteisiin verrattavissa oleva hyödyke, vaan altis moninlaisille häiriötekijöille, kuten ilmastomuutoksen aiheuttamille muutoksille. Tästäkin syystä viljelyn jatkuminen myös kangasalalaisilla pelloilla on perusteltua.

Se miltä maisema näyttää, on lisäarvo. Yrjö Sepänmaa kirjoittaa Maaseudun kulttuurimaisemat kirjassa siitä, kuinka maaseutuelinkeinojen säilyttäminen ja kehittäminen on agraarimaiseman, siihen liittyvän estetiikan ja pysyvyyden ydinkysymys. Hän toleaa: "Itse asiassa jokainen, omistamansa tai toiselle kuuluvan, maan käsitteittäjä ja rakentaja on tahtoen tai tahtomattaan eräänlainen taiteilija, hyvä tai huono."²⁵

2.6 SAIRAALA-ALUEEN SUUNNITELMA

2.6.1 ESIMERKIT MUISTA VASTAAVISTA SAIRAALOISTA JA NIIDEN UUDELLEEN KÄYTÖSTÄ

Pikoinnina ei ole ainoa laatuaan suurista erikoissairaanhoidon käytöstä poistuneista sairaaloista. Viimeisten 20 vuoden aikana käytöstä on poistettu 30 kuntainliittojen tai kuntayhtymien omistamaa sairaalalokonaisuutta. Lisäksi yli 10 sairaalarakennusta on siirretty muuhun käyttöön tai jäänyt odottamaan uutta käyttöä. Valtaosa käytöstä poistetuista sairaaloista on ollut psykiatrisia sairaaloita, mutta mukana on myös entisiä tuberkuloosiparantoloita, joihin edellisten vuosikymmenten aikana Pikoinninan tavoin oli sijoitettu yleissairaanhoidoa ja kuntoutusta. Erikoissairaanhoido ja operatiivinen toiminta on kuitenkin keskittynyt keskus- ja aluesairaaloihin.

1990- ja 2000-luvulla käytöstä ovat poistuneita entisiä 1930-40-luvuilla valmistuneita keuhkotautiparantoloita ovat Tiurun sairaala Joutsenossa, Härmän sairaala Alahärmässä, Mellolan sairaala Karjaalla, Kiljavan sairaala Nurmijärvellä, Pikoinninan sairaalan arkkitehdin Eino Forsmanin suunnittelema Kontioniemen sairaala Kontioniemellä, Päivärinteen sairaala Muhoksella, Östanlidin sairaala Pietarsaaressa ja Kinkomaan sairaala Muuramessa.²⁶

Entisten psykiatristen sairaaloiden uusia käyttömuotoja on mm. toiminta terveyskeskuksena, hotellina, ammatti- ja aikuiskoulutustiloina, virastotalona, taiteilijatiloina ja yritystiloina. Edellä mainittujen entisten tuberkuloosisairaaloiden nykytoiminnot ovat vaihtelevia, joista seuraavassa muutamia esimerkkejä.

TIURUN SAIRAALA

Tiurun sairaala sijaitsee myös sairaalakäytöstä poistuneen Rauhan psykiatristen sairaalan vieressä. Sairaalan omistaa tällä hetkellä Joutsenon kaupunki ja siellä toimii pakolaisten vastaanottokeskus. Viereisen Rauhan sairaalan Joutseno myi edelleen Joutsenmaa Oy:lle. Tällä hetkellä Rauhan sairaalalla ei ole vakituista käyttöä ja suurin osa rakennuksista on tyhjiään. Joutsenmaa Oy on tehnyt luonnossuunnitelmat alueelle tulevasta laajasta vapaa-aika ja matkailukeskuksesta.²⁷

KONTIONIEMEN SAIRAALA

Kontioniemen sairaala, nykyinen Kontioliina on yksityisessä omistuksessa. Tällä hetkellä siellä toimii mm. hoivakoti ja entisiä lääkäreiden asuntoja on kunnostettu omistus- ja vuokra-asunnoiksi. Myös Kontioliinan päärakennus kunnostetaan asuin-, majoitus- ja palvelukäyttöön.

Kontioliinan kehittämisen tavoitteena on, että yrityspohjaisten palveluiden tuottajien avulla alue muodostuu monipuoliseksi, myös läheisen itärajan takaa matkailijoita houkuttelevaksi vapaa-aikakeskukseksi. Palvelukokonaisuuden perustana on kaksi golfkenttää, kylpylätoiminnot, olemassa oleva rakennuskanta sekä ympäröivä luonto.²⁸

KILJAVAN SAIRAALA

Kiljavan sairaalan saneeraus on alkanut kesällä 2007 ja se valmistuu loppukesällä 2008, jolloin sairaala avataan vaiheittain potilaskäyttöön kuntoutussairaalaan. Toiminta tulee aluksi painottumaan aluksi neurologiseen ja tuki- ja liikuntaelinsairauksien kuntoutukseen. Kuntoutettavien määrä tulee lisääntymään merkittävästi väestön ikääntyessä.

Hyvinkään sairaanhoitalueen kunnat ja HUS-kuntayhtymä ovat perustaneet Kiljavan Sairaala Oy:n vuonna 2006. Sairaalaosakeyhtiö ei tuota itse palveluita, vaan kaikki palvelut hankitaan kilpailuttamalla alan erityisosaajia. Alihankkijoiden tuottamista palveluista yhtiö kokoaa palvelupaketin, jota yhtiö myy vain omistajakunnilleen. Sairaalaosakeyhtiö edustaa uutta mallia julkisten terveydenhuoltopalvelujen tuottamisessa, jossa yhdistetään yksityistä palvelutuotantoa julkiseen palvelujen tuottamiseen.²⁹

KINKOMAAN SAIRAALA

Kinkomaan sairaala-alueen kauppa vahvistetaan kevään 2008 aikana. Keski-Suomen sairaanhoitopiiri myy maa-alueen kiinteistöineen Kiinteistö Oy Kinkomaan Vitapolis Oy:lle, jonka omistajia ovat sairaanhoitopiiri, Jykes Kiinteistöt Oy ja Muuramen kunta.

Alueelle on suunniteltu ikääntyvän väestön hyvinvointikeskus ja asuinalue. Tarkoitus on, että Vitapolis tarjoaa toimintakykyä parantavia palveluja ja kuntoutusta sekä erilaisia asumismuotoja ikääntyville luonnonkauniissa ympäristössä. Palvelujen tarjonta tulee olemaan yrityspohjainen. Alueelle on tarkoitus kaavoittaa myös omakotitontteja.

Kinkomaalle tulee sijoittumaan myös tutkimus- ja kehittämisskeskus GeroCenter, jonka toiminta suuntautuu ikääntyvien ja iäkkäiden ihmisten toimintakykyä ja hyvinvointia edistävään gerontologisen tutkimus- ja kehitystyön tulosten soveltamiseen käytäntöön.³⁰

KRUUNUPIISTO

1903 valmistuneessa entisessä Takaharjun parantolassa Punkaharjulla toimii kuntoutus- ja hyvinvointikeskus Kruunupuisto. Se on suuntautunut tarjoamaan työelämä-, neurologista- ja avokuntoutusta sekä työhyvinvointipalveluja. Lisäksi Kruunupuisto toimii hotellin- ja kylpylä- ja hyvinvointipalvelujen sekä kokouspalvelujen tarjoajana Funkaharjun kansallismaisemassa.³¹

NIKKILÄN SAIRAALA

Nikkilän entinen mielisairaala-alue Sipoossa on yksi suurimmista tyhjentyneistä sairaalalokonaisuuksista. Parhailaan sitä jalostetaan moniin uusiin käyttötarkoituksiin. Vanhoja sairaalarakennuksia on korjattu mm. asuinkäyttöön ja yritystiloiiksi sekä kokonaisuutta täydennetään rakentamalla uutta. Nikkilä on muodostunut jo hyvin suosituksi ja halutuksi asuinalueeksi.

TILKAN SAIRAALA

Tilkan entisessä sotilassairaalassa Helsingissä on meneillään mittava remontti, jonka määrä valmistuu vuoden 2008 aikana. Tilkaan valmistuu Suomen suurin, yksityinen, 150-paikkainen hoivakoti ja hoivapalvelukeskittymä, jossa tulee toimimaan myös yksityinen sairaala ja lääkärinasema.

Rakennus on yhdeksän kerroksinen, vuonna 1936 valmistunut funktionalistisen sairaala-arkkitehtuurin helmi, johon valmistuu neljä eriaista hoivakotia päällekkäin. Kolme ylintä kerrosta on varattu kevythoiva-asunnoiksi. Alemmat kerrokset ovat tehostettua palveluasumista, jossa on henkilökuntaa ympäri vuorokauden paikalla. Toinen kerros on dementiakerros ja alimpana on kuntoutusosasto.³²

Nikkilän sairaala-alue on kunnostettu pääasiassa asunnoiksi.

Takaharjun parantola, nykyinen Kruunupuisto.

Täydentävinä ja hyvinvointia lisäävinä hoitomuotoina voidaan tarjota esimerkiksi suolahoitoa, kiropraktiikkaa, shiatsua, erilaisia liike-, tanssi- ja musiikkiterapiahoitoja perinteisten kampaamo- ja kauneudenhoitopalvelujen lisäksi. Aplissa mahdollistuvat vesiliikunta ja erilaiset kylpyhoidot.

Itse sairaalarakennuksessa on huoneistoalaa noin 13000 hum² ja E-siivessä noin 2000 hum². 1900-luvun parantola-arkkitehtuurille tyypillisesti potilashuoneet jakautuivat rakennuksen siipiosien käytävien toiselle reunalle. Käytävätöjia on siis melko paljon. Asumiskäyttöön muutettavan huoneistopinta-alan mitoitusperusteeksi olen ottanut 10000 hum² ja varannut käytävien aiheuttamasta hukkatilasta johtuen 70 m²/asukas. Tällöin Pikonlinnaan tulee noin 140 uutta asukasta. Myös entiset sairaala-alueen henkilökunnan asunnot otetaan asumiskäyttöön. Yhteensä näissä erillistaloissa on noin 4300 hum². Tilat ovat sairaalarakennusta helpommin kunnostettavissa asunnoiksi ja mahdollistavat yhteensä noin 100 uutta asukasta.

Sairaalan kunnostamisessa tulee ottaa huomioon rakennuskokonaisuus sekä sairaalan ulkoosan ja tilojen ennallistamisen mahdollisuudet niiltä osin kuin ne tukevat uutta käyttöä. Esimerkiksi 1970-luvun saneerauksissa tukittujen A- ja B-siipien päätyjen ja viidennen kerroksen etelään aukeavien makuuhallien osittaisia palauttamista parvekkeiksi tulee harkita. Rakennuksen alkuperäiset yksityiskohdat tulee säilyttää ja ottaa niitä esiin. Sisätilojen alkuperäistä värisuunnitelmaa tulee tutkia ja tiloissa, joissa on 1970-luvun saneerauksen yhteydessä alas lasketut alakatot, huonekorkeus palautetaan alkuperäiseksi. Lisäksi tulee välttää klassistisen arkkitehtuurin hengen vastaisia uudistuksia, kuten koristekuvioiteja. Kaikki tilat suunnitellaan liikkumiseesteettömiksi.

1980-luvun lopulla rakennettu kaareva pääsisäänkäynnin katos muutetaan hillitymmäksi ja paremmin rakennuksen piirteisiin sopivaksi. Päiväkodin ja koulun alaluokkien sisäänkäynti sijoitetaan B-siiven pohjoispuolelle.

Mahdollisessa julkisivuremontissa tulee ottaa huomioon, että keltainen rappaus on toteutettu asbestia sisältävällä kenitex-maalilla. Julkisivujen alkuperäisen, valkoisen värin palauttaminen olisi rakennuksen arvoa kohottavaa. Myös ikkunoiden uusiminen alkuperäisten mukaisiksi on toivottavaa.

E-siiven kunnostuksessa tulee ottaa huomioon myös julkisivujen visuaalisen ilmeen kohentaminen. Pesubetonipinta tulee kokonaisuudessaan pyrkä peittämään esimerkiksi köynnöskasvillisuudella, joka suurimman osan vuolta tarjoaa eloisan ja värikkään julkisivupinnan. A- ja B-siipien ylemmistä kerroksista katseltaessa E-siiven matala, laaja katto valtaa valitettavan suuren osan pihaj-alueesta. Esimerkiksi viherkaton perustamista laakealle kattojulkisivulle tulee tutkia.

2.6.3 PIHA-ALUEEN JA PUUTARHAN KEHITTÄMINEN

Pikonlinnan pihapiiriin saapumista rytmittää edelleen ylväs männikkö.

Sairaalan laaja, nyt lähinnä puuistutuksiin muodostettu ja nurmientäinä olevalle pihaj-alue kunnostetaan perusteellisesti.

E-siiven länsipuolella olevan sairaalan 70-vuotisjuhlin valmistuneen taideteoksen siirtämisestä tekijänoikeudet turvaten on neuvoteltava. Taideteoksen paikalle rakennetaan yhdistetty lasten leikkipuisto ja vanhusten kuntoilupuisto.³³

Vanhusten "leikkipuisto" mahdollistaa ja aktivoi vanhusten omaehtoista liikuntaa ja lisää vaihtoehtoja ulkoilulle kehittäen myös motorikkaa. Puistossa on myös laitteita jotka sopivat pyörätuolin käyttäjille. Keinumisesta ja keikkumisesta nauttivat kaiken ikäiset, sen synnyttämällä ilolla ei ole ikärajoja. Lisäksi leikkipuistoalue toimii kohtauspaikkana, niin asukkaiden kuin eri sukupolvien välillä.

Leikkipuiston eteläreunalla, E-siiven liikuntatilojen yhteydessä toimii kahvila, jossa lämpiminä vuodenaikoina on ulkoterasi.

E-siiven eteläpuolella on pieni, 25 m x 40 m kokoinen pelikenttä, joka on käytössä kaikille alueen asukkailla.

A-siiven eteläpuoleinen pihaj kunnostetaan vehreäksi ruusu puutarhaksi, vanhoja pihajsuunnitelmia tutkien. Myös suihkulähde kunnostetaan vanhan mallin mukaisesti keidasmaiseksi. Puutarha toimii Pikonlinnan asukkaiden päivittäisenä lähiulkoilualueena ja on etenkin huono mpikuntoisille tärkeä virkistytymisalue eri vuodenaikoina.

Puutarhan eteläosa rakennetaan terapiapuutarhaksi. Pikonlinnan asukkailla on mahdollista osallistua suunnitteluun, toteutukseen ja puutarhan hoitoon. Se toimii myös ulkopuolisille kasvier ja yrttien näytepuutarhana ja tuoksupuutarhana. Puutarhaan istutetaan myös sairaalan pihalla perinteisesti olleita hedelmäpuita ja marjapensaita, joiden hoitoon ja sadonkorjuuseen asukkaat osallistuvat. Asukkaat, jotka haluavat harjoittaa itsenäisemmin pienimuotoista viljelyä, on mahdollista vuokrata viljelypaistoja läheisiltä palsta-alueilta.

Joillain puutarhan osilla voidaan käyttää kohotettuja penkkejä, joiden korkeus on n. 60 senttiä, pituus 100-120 senttiä ja leveys 60-70 senttiä. Tällöin myös pyörätuolin käyttäjien on mahdollista osallistua puutarhan hoitoon. Myös sisätiloissa on mahdollista kasvattaa eri vuodenaikoina mm. sipulikkua ja keväisin taimia ulostutusta varten. Syksyisin voidaan järjestää kukkasipuleiden istutustalkoita.

Terapiapuutarhan perustaminen on perusteltua, sillä puutarhanhoito on hyvää arkkiliikuntaa iäkkäämmillekin ihmisille. Se tarjoaa myös tilaisuuden vaikuttaa omaan elinympäristöön pihapiirissä yhteisöllisesti toimien.

Kasvien ja ihmisen välinen vuorovaikutus koetaan mieltä rauhoittavana ja hoitavana kokemuksena. Charles A. Lewisin mukaan kasvit paradoksinomaisesti antavat toiveikkua tulevaisuutta kohtaan sekä muistuttavat menneisyydestä.

Kasvit ja ihmiset jakavat saman, universaalien elämän rytmin. Kasvien hoitaminen ja niiden kasvun vaiheiden seuraaminen tarjoaa mahdollisuuden seurata elämän normaalia kiertokulkua; itämistä, kasvua, kukintaa, rapistumista ja kuoilemaa. Kasvien kasvattaminen tarjoaa loputtomasti metaforia ihmisen kasvuun ja kehitykseen. Myös sen myötä puutarhanhoitoon osallistuminen voidaan nähdä monipuolisena lautekijänä ikääntyvien asuminen yhteydessä.³⁴

Pikonlinnan pohjoispuoleisen pihan kunnostamiseen on myös kiinnitettävä huomiota. Aikaisemmin lähinnä huoltotoiminnoille varattu takapiha muutetaan myös virkistytymiseen soveltuvaksi alueeksi. Pikonlinnan pohjoispuolelta, harjun reunalla aukeaa kaunis järvimaisema. Autotallirakennuksen itäpuolelle rakennetaan miljööseen sopiva näköalatasanne ja paviijonki, johon pääsee esteettömästi kaikkina vuodenaikoina ihaillemaan maisemaa. Tavoitteena on, että apuvälineiden, kuten pyörätuolin ja rollaattorin kanssa liikkuminen koko Pikonlinnan puutarha-alueella on mahdollista. Pohjoispihalla oleva lasiseinäinen lämpökeskusrakennus muutetaan viherhuoneeksi, joka toimii ympärivuotisesti vehreänä ja aisteja stimuloivana tilana. Pihan keskellä oleva vanha valaisinpylväs säilytetään.

Pikonlinnasta on lainattavissa monipuolisesti ulkoilu- ja harrastevälineistöä; kävelysauvoja, polku- ja potkupyöriä, potkukeikkoja, soutuveineitä, kanootteja, lumikenkiä, retkiluisimia, hiihtovälineitä ja kalastusvälineitä.

Mukavana lähiretkipaikkana on Levonkärjen pohjoispuolella sijaitsevaan Santasaa-ri, jonne pääsee soutaen tai talvisin jäätä pitkin. Alueen ympäristössä on rantoja myötäileviä ja Luonkalliolla risteäviä ulkoilupolkuja runsaasti ja niitä pitkin pääsee kiertämään erimittaisia lenkkejä. Ratsastaminen on mahdollista läheisellä Tavelan ratsastuskoululla.

Tammikuussa 2008 avattu vanhusten leikkipuisto Manchesterissä, Englannissa. Kuvälähde [www.hs.fi/Petteri kokkonen](http://www.hs.fi/Petteri_kokkonen)

Havainnekuva pientaloludesta 1:2500

2.7 ASUMISEN ALUEET

Kestävän yhdyskuntarakenteen toteutumiseksi ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi uusi asuminen sijoitetaan melko tiiviisti maisemarakenteen suotuisimmille alueille, olemassa olevan Riun kyläasutuksen länsi- ja luoteispuolelle. Asumisen alueet sijoittuvat kävelyetäisyydelle Pikonlinnantien bussipysäkeistä, enimmäkseen matkaa on vain noin 700 metriä.

Kevyen liikenteen yhteydet ovat jo nyt hyvät. Alueelle tuleva, toimiva autojen yhteiskäyttömahdollisuus vapauttaa pysäköintitilaa muuhun käyttöön ja tehostaa autojen käyttöä.

Uudet liikenneväylät pohjautuvat olemassa olevaan tiestöön. Vallituntie, Kotakorventie, Nököläntie ja pohjoiseen jatkettava Reissumiehentie toimivat kokoojakatuina. Tontteille johtavat tiet ovat pihakatuja. Kaikilta uuden asumisen aluilta luontoyhteys alkaa lähes kotiovelta. Pääasialliset viher yhteydet ja ulkoilureitit lähtevät Pikonlinnalta joko etelään kohti Likolammia ja länteen Lukonkallion kautta tai viljelypaltojen ja asutuksen välistä.

Suunnitelmassani alueelle tulee noin 1320 uutta asukasta. Määrä sisältää myös Pikonlinnan uudet asukkaat.

Läntinen asumisen alue tulee koostumaan 1½-2 kerroksisesta omakoti- ja pientalovaltaisesta rakentamisesta. Pientaloasuminen alue sijoittuu Lukonkallion eteläpuoliselle alueelle ja Riun kyläasutuksen länsipuolelle. Alueen rakentamisen periaatteina on mm. se, että talojen pitkä julkisivu suunnataan etelä-lounaaseen, jolloin auringon energiaa pystytään passiivisesti hyödyntämään tehokkaimmin. Alueen energiantuotanto on mahdollisimman pitkälle omavaraista. Pientalojen energiantuotantomuotona on pääasiallisesti kalliolämpöpumpplämmitys sekä aurinkoenergian hyödyntäminen. Korttelikohtaisesti myös puuhake- ja pellettilämmitys on mahdollinen. Rakennusmateriaaleina suositaan luonnonmukaisia materiaaleja, kuten puuta. Periaatteena on, että kaikissa erillistöissä on kuivakäymälät. Mustaa jätevettä ei tällöin synny lainkaan. Tarkemmassa suunnittelussa korttelikohtainen luonnonmukainen hule- ja harmaiden vesien maaperäkäsittely kannattaa tutkia. Vesiaiheet pieninäkin ovat myös arvokkaita ympäristön rikastuttajia

Rakennukset sijoittuvat teiden varsille ilman varsinaista etupihaa, muodostaen tiivistä katutilaa. Tonttien rakentaminen pyritään muuten pitämään joustavana. Esimerkiksi piharakennus voi olla myös sivuasunto perheen isovanhemmille.

Luoteisosien korttelit muodostuvat noin kymmenen talon ryhmistä, joiden keskellä on yhteispihat. Pihoja voidaan joko hoitaa metsäisinä puistoina tai ottaa ne aktiivisesti yhteisölliseen käyttöön, kuten talous- ja puutarhajätteen korttelikohtaiseksi kompostointipaikaksi, pyykinkuivatukseen, kesäkeittiöksi, turvallisesti leikkipaikaksi tai ryytimaaksi. Ajatuksena on joka tapauksessa se, että pihat laajentavat tonttia ja rajaavat turvallisen arkkiliikunnan paikkana lapsille ja mahdollistavat yhteisöllisen puuhastelun.

Havaotettu Pikonlinnan eteläpuolisella alueella 1:2500

Sairaalan entisen sikalan ja puutarhavaraston eteläpuolinen peltoalue säilytetään ja sen itäosa varataan pääosin viljelypalsta-alueeksi. 0,7 hehtaarin alalle mahtuu noin 65 aarin kokoista palstaa. Niiden yhteyteen rakennetaan myös kasvihuoneita. Pellon puolen hehtaarin länsiosa voidaan varata muuhun viljelykäyttöön tai tarvittaessa myös vuokratilaksi. Yhteiskylän eteläpuolinen pelto on myös viljelypalsta-alueita, jonka nykyistä käyttöastetta tehostetaan. Myös yksittäisten kortteleiden yhteispihoille on mahdollista maaperän salliessa perustaa viljelypalstoja. Yhteensä asuinalueiden sisäiselle ja läheiselle hyvälle viljelysmaalle on mahdollista perustaa noin 350 viljelypalstaa, joka takaa, että suurimmalla osalla halukkaista oman palstan perustaminen tulee olemaan mahdollista.

Lukonkallion eteläpuolella ja Yhteiskylän pohjoispuolella on rinnetontteja, joiden jyrkimmät kohdat säilytetään luonnontilassa ja luonnontilaista metsänpohjaa muutenkin säästetään mahdollisimman paljon. Kulkureitit mietitään tontikohtaisesti ja tehdään polkuja joko sorastamalla tai pinnoittamalla ne puulla. Suurin osa uusista omakotitonteista rinnetonttien lisäksi on metsäisiä tontteja, jolle sopii luonnonmukainen puutarhanhoito. Nurmikenttiä vältetään. Metsänkin puolelle voi istuttaa puutarhakasveja, kuten alppiruusuja, vähään tyytyviä sipulikasveja ja perennoja.

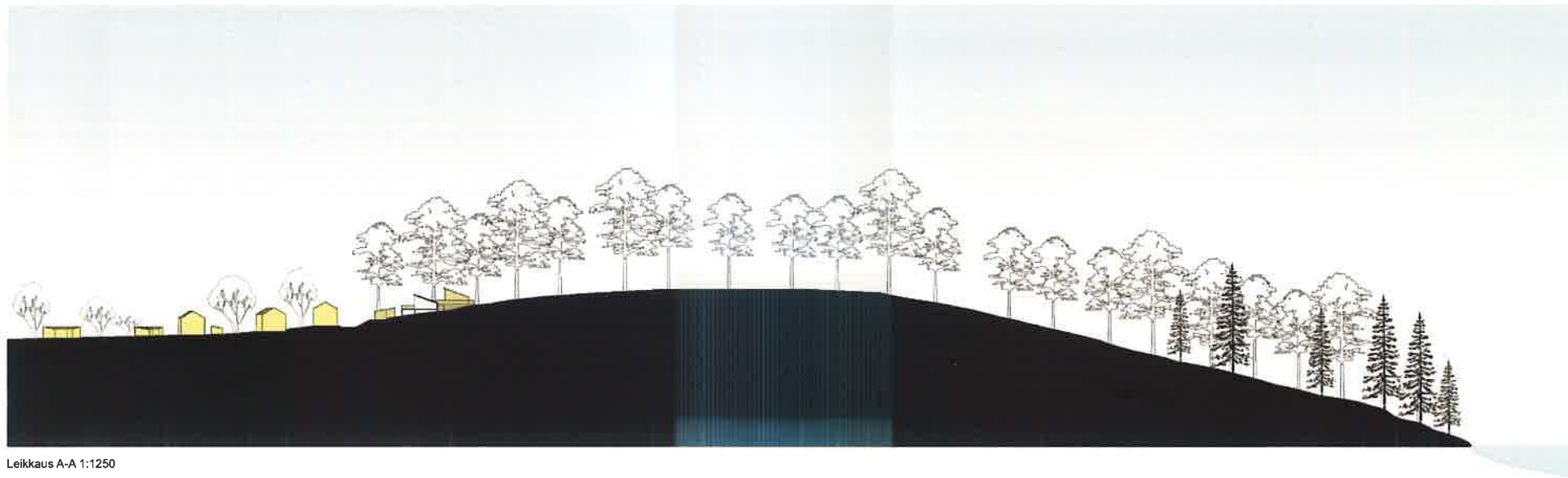
Osa uudisrakentamisesta, etenkin rinnetontit sijoittuvat maaperälle, jossa maakerros kallion päällä on ohut. Rakennusteknisesti nämä alueet ovat avokallioihin verrattavia. Kallioiselle alueelle rakentamisessa on omat haasteensa. Suuria maastonmuutoksia, louhintaa ja liian raskaita menetelmiä tulee rakennettaessa kuitenkin välttää.

Itäinen uusi asumisen alue sijoittuu sairaalan ja As Oy Kissantassun väliselle mäntykankaalle, jonne rakentuu kaksi-kolme kerroksisia pienkerrostaloja. Rakennukset sijoittuvat maastoon väljästi, luode-kaakko suuntaisesti niin, että puustoa säilytetään mahdollisimman paljon ja väliin jää avara suurpiha. Harjun reunan rakennuskantaa täydennetään matalilla rakennusmassoilla Rikulan molemmin puolin. Pikonlinnantien varteen Harjulan rakennuksen itäpuolelle sijoittuu kolmekerroksisia yhteisöllisiä seniori- ja palveluasuntoja.

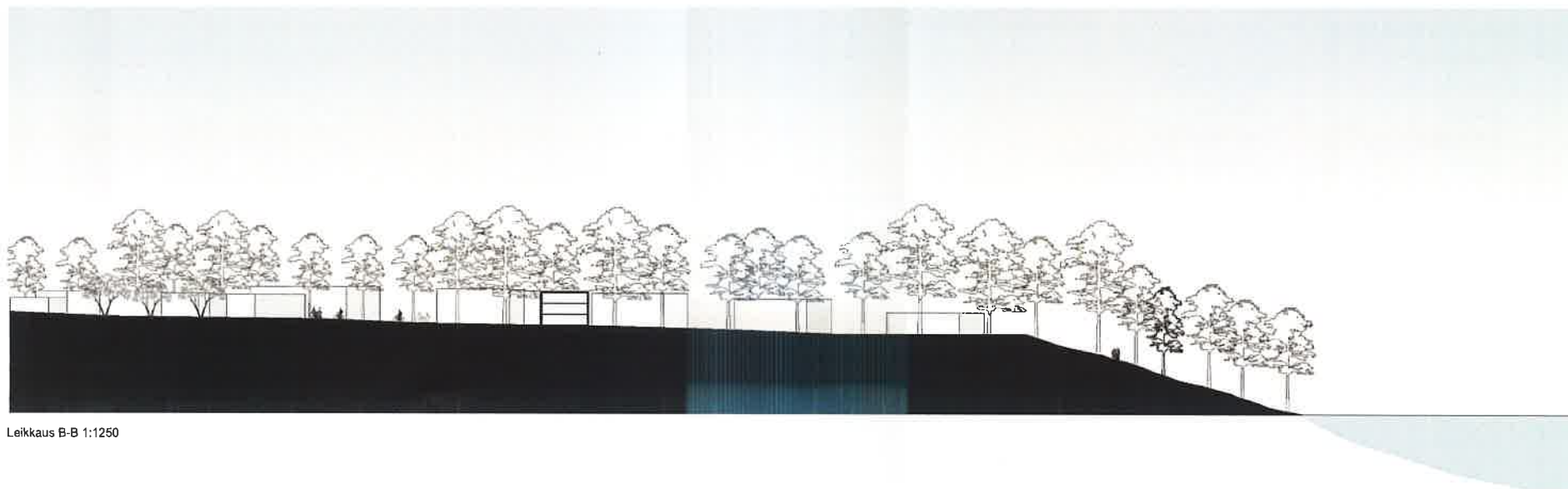
Lähipalveluille on varattu kortteli Pikonlinnantien ja Nököläntien risteyksen pohjoispuolelle. Sijainti on keskeinen ja vallittu etenkin niin, että lähellä asuvat iäkkäämmät asukkaat jaksaisivat kävellä hoitamaan päivittäisiä asioita. Palvelukortteliin sijoittuu lähikauppa, joka on orientoitunut maatilatorimaisesti myymään ennen kaikkea paikallisten tuottajien lähi- ja luomuruokaa, Pikonlinnan leipomon tuotteita ja muita ekologisia tuotteita. Korttelissa toimii myös kierrätyspiste sekä runsaasti etätyöskentelyyn varattuja tiloja. Sinne voi sijoittua myös pienimuotoista, ympäristöä häiritsemättömää yritystoimintaa. Pikonlinnan piha-alueen lisäksi kortteli tulee olemaan kyläläisten kohtaamispaikka.

Työpaikkoja alueella syntyy mm. terveydenhoito- ja hoivapalveluista, liikuntapalveluista, maataloudesta ja käsityöläisyydestä.

Tulevia asukkaita kannustetaan jo ennen rakentamisen aloittamista ideointikokouksiin ja yhteisprojekteihin. Yhteisöllisyys on elinympäristön laatutekijä, jota voidaan edistää tietoisesti tai asukkaiden omille ideoille tilaa antamalla. Tiivis sosiaalinen vuorovaikutus voi synnyttää myös uudenlaisia yhdistelmiä asumisen ratkaisujen toteuttamisesta. Lisäksi se kannustaa aktiivisempaan elämäntapaan, jolla voidaan nähdä positiivisia vaikutuksia elämänlaadun ylläpitämiseen.

Leikkaus A-A 1:1250

Leikkaus B-B 1:1250

TERVEYSNÄKÖKULMAN HUOMIOIMINEN KAIKESSA

“HEALING ENVIRONMENT”

ELÄMÄNTAPA, “LIFE STYLE”

LIIKUNTA

- arkiliikunta
- kuntoliikunta
- kilpaurheilu
- kuntoutus

TERVEELLINEN IKÄÄNTYMINEN

MIELEKÄS TEKEMINEN

TERVEYS JA HYVINVOINTI

LIIKUNTAMUODOT

- ulkoilu, lenkkeily
- pyöräily
- ratsastus (ratsastusterapia)
- melonta, soutu
- uinti, avantouinti
- potkukelkkailu
- hiihto (talvella jäällä)
- luistelu (retkiluistelu jäällä)
- kalastus (kesä/talvi)
- kuntosali,
- voimistelu
- jooga
- pallopelit
- tanssi

AMMATINHARJOITTAMINEN

- lääkärit
- hoitajat
- hierojat
- terapeutit
- neuvojat

LUONTAISHOIDOT VAIHTOEHTOLÄÄKETIEDE INTEGRATIVE MEDICINE

RAVITSEMUS

- lähiruoka
- luomuruoka
- ravitsemus “lääkkeenä”

2.8 ULKOILUREITTIIEN KEHITTÄMINEN

Toimivat, esteettömät ulkotilat ovat tärkeitä etenkin tulevaisuudessa ikääntyvien määrän lisääntyessä. Tavoitteena on, että Pikonlinnan alue tarjoaa luonnosta nauttimisen ja harrastamisen mahdollisuuksia tasavertaisesti kaikenikäisille ja -kuntoisille. Tavoitteena on luoda houkuttelevat arkiliikunnan olosuhteet oman kodin lähiympäristössä, etenkin vanhuksille ja lapsille.

Harjun itäranta sekä Lukonkallio ovat jyrkkiä ja siksi haasteellisia paikkoja rakentaa esteettömiä reittejä. Samoin kasvillisuus on näillä alueilla herkkää, joten kulkemista on ohjattava opastetuille reiteille.

Likolammin ympäristö on erityisen herkkää aluetta, mutta kävijöitä sinne voidaan ohjata rakentamalla rannan tuntumaan puupinnoitettu polku eli leveät pitkospuut, jolla pystyy liikkumaan myös pyörätuolilla. Levähdyspaikkoja tulee olla noin 100 metrin välein. Myös esteettömän rantaingintapaikan ja uimarannan kehittäminen olisi alueella tarpeellista.

Rikureitit ovat olleet edistyksellinen hanke, jota tulee edelleen kehittää ja huolehtia reittien kunnossapitoon. Etenkin Pikonlinnan, Apilan ja lähipalveluiden keskuksen välillä reittejä tulee kehittää edelleen. Tärkeää on, että reitit ovat rengasmaisia ja on mahdollista valita eri mittaisten reittien kiertäminen.

Likolammin harjun ympäristöä, jolla on ulkoilun ohjaamistarvetta.

Suursuon esteetön vanhustenpolku Helsingissä.

MAHDOLLISUUKSIA

- paikallinen omalelmaisuus
- inhimillinen mittakaava
- palveluliikenteen kehittäminen
- lähruoan tuottaminen ja käyttäminen
- lähruokakauppa
- paikallinen viljely (esim. vilja, peruna, juurekset, vihannekset)
- palstaviljely
- puutarhatuotteet ja metsän antimet
- kalastus, kesäisin ja talvisin
- lampaat (liha, villa), hevoset ym kotieläimet
- kompostointi

- matalaenergia- ja passiivirakentamisen koalue
- itse rakentaminen
- paikallinen energiantuotanto: kallioliöpumput, aurinkoenergia

Yhteisöllisyys

- verkostoituminen
- turvallisuus
- yhteisplhat
- yhteisautojen käyttö
- yhteiset saunat ja pesutuvat
- päivähoito, koulun alaluokat
- leikki; aineettomat elämykset, metsän tarjoumat

Referenssikuvia. Lähde: Coats, Gary; Eric Asmussen, architect. 1997.

Referenssikuvia yhteisöllisyydestä. Lähde: Luc John De Backer /Slagentafel kirjasta follyDOCK 45 ONTWERPEN VOOR Heijplaat / Rotterdam 2005.

2.9 LOPPUPÄÄTELMÄT

Tämän diplomityön puitteissa olen saanut lutkia monia itselleni tärkeitä asioita; kulttuurimaiseman merkitystä, fyysisen sekä psyykkisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen teemoja sekä kestäväen kehityksen ja luonnonläheisen elämisen periaatteita. Haasteellista, mutta kovin mielenkiintoista on pyrkiä soveltamaan niitä käytäntöön yleispiirteisen suunnittelun tasolla.

Väestön ikärakenteen muutos on myös väistämätön haaste, johon on käytännön toimin vastattava. Pikonlinnan alue on mielestäni jo nyt laadukas elinympäristö, jonka kehittäminen eri-ikäisten ihmisten tarpeisiin, ennen kaikkea paljon lähiympäristöään käyttäviä kuten lapsia ja ikääntyviä varten, mutta myös vastaamaan työskentelyn uudenlaisiin muotoihin, on potentiaalista. Alue tarjoaa mahdollisuudet myös ekologisen elämäntavan kokonaisvaltaiseen toteuttamiseen.

Perusteellinen analyysi alueen maisemasta ja paikan hengestä antoi välineitä alueen kehittämisen miettimiseen. Suurelle osalle ihmisistä ekologinen elämäntapa tarkoittaa myös elämistä lähellä luontoa. Pikonlinnan alue tarjoaa tämän mahdollisuuden. Suunnitelmassani ympäröivät laajat ulkoilumaastot ja niiltä aukeavat maisemat jätetään rakentamattomiksi. Lisäksi alueen tulevilla asukkailla tulee olemaan mahdollisuus pienimuotoiseen viljelyyn.

Diplomityön tekeminen on ollut hyvin opettavaista Maankäytön ja yhdyskuntien suunnittelu on käytännössä monien intressien ja näkökulmien yhteensovittamista ja kompromisseja. Kestäväen kehityksen ja rakentamisen periaatteet ovat vihdoin valtavirtaistumassa ja niiden noudattaminen kaikilla suunnittelun tasoilla ja eri toimijoiden taholla tulee myös olla normi eikä poikkeus. Todellisia arvovalintoja on myös uskallettava tehdä.

Perspektiivikuva lähipalveluiden korttelin kohdalla kohti Pikonlinnaa

RIUN OSAYLEISKAVALUONNOS A Osayleiskaavamerkinntät ja -määräykset

AP	PIENTALOVALTAINEN ASUNTOALUE Pääosa asuinkeuhkosta sijoittuu pientaloihin. Alueelle saa sijoittaa myös asumiselle tarpeellisia lähipalveluita, virkistysalueita sekä sellaisia pienimuotoisia työtiloja.
AP-1	PIENTALOVALTAINEN ASUNTOALUE Alue varataan 1-2-asuntoisten erillispientalojen rakentamiseen.
AT	KYLÄALUE Alue varataan kyläasukaselle sekä sen tarvitsemille palvelu- ja työtiloille. Uudisrakennukset on sijoitettava huolellisesti kyläkuvaan.
AK	ASUINKERROSTALOJEN ALUE
PY	JULKISTEN PALVELUJEN JA HALLINNON ALUE
PY/s	JULKISTEN PALVELUJEN JA HALLINNON ALUE Pikoinnin sairaalan ympäristö säilytetään.
PL	LÄHIPALVELUJEN ALUE Julkisten ja yksityisten palvelutoimintojen alue. Alueelle voidaan sijoittaa kaupallisia palveluita sekä sellaisia työ- ja liiketiltoja, jotka eivät aiheuta ympäristöön häiriötä.
VR	RETKEILY- JA ULKOILUALUE
V/s	VIKISTYSALUE Kallio- ja harjualue, jolla ympäristö säilytetään.
RP	PALSTAVILJELYALUE
ET	YHDYSKUNTAATEKNISEN HUOLLON ALUE Pohjavedenotto, lämpökeskus ja pumppamo.
SL	LUONNONSUOJELUALUE Merkinnällä on osoitettu liikelämmän luonnonsuojelualue. Alueella ei saa suorittaa sellaisia toimenpiteitä, jotka saattavat vaarantaa alueen suojelevoja.
MA	MAISEMALLISESTI ARVOKAS PELTOALUE Alue varataan maa- ja metsätalouden harjoittamista varten. Rakentamisessa ja rakennusten sijoittelussa tulee erityisesti ottaa huomioon valtakunnallisesti arvokas kultuurihistoriallinen ympäristö ja sen maisemalliset ominaispiirteet. Peltolaidojen säilyminen avoimena ja viljelykäytössä on maisemakuvan kannalta tärkeää. Uudisrakentaminen tulee ohjata avoimen maiseman ulkopuolelle, olevan rakennuskannan yhteyteen, metsäkoihin tai metsän rajaan. Pelloja ei saa metsittää. Alueiden säilyttäminen avoimena ja viljelykäytössä on maisemakuvan kannalta tärkeää. Maisemaa muuttavat toimenpiteet voidaan määrätä luvanvaraisiksi. MRL 128§. Merkinnällä on osoitettu osa valtakunnallisesti arvokkaasta Tursojan-Sorolan kulttuurimaisemasta.
MT	MAATALOUSALUE Ominaisuuksiltaan parhaat viljelyalueet pidetään nykyisessä käytössä. Alueelle voidaan sijoittaa kasvihuoneita.
MU	MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE, JOLLA ULKOILUN OHJAAMISTARVETTA Alueella suoritettavissa toimenpiteissä tulee ottaa huomioon alueen virkistyskäytön arvot sekä maisema ja luonnonolosuhteet. Alueen käytön suunnittelussa on hyötävä maa- ja metsätalousohjeiden säilyttämisen lisäksi kiinnitettävä huomiota ulkoilmamahdollisuuksia parantavien ja ulkoilusta aiheutuvia haittoja vähentävien ulkoilukojujen ja -reitien järjestelymahdollisuuksiin.
W	VESIALUE
LV	VENEVALKAMA-ALUE

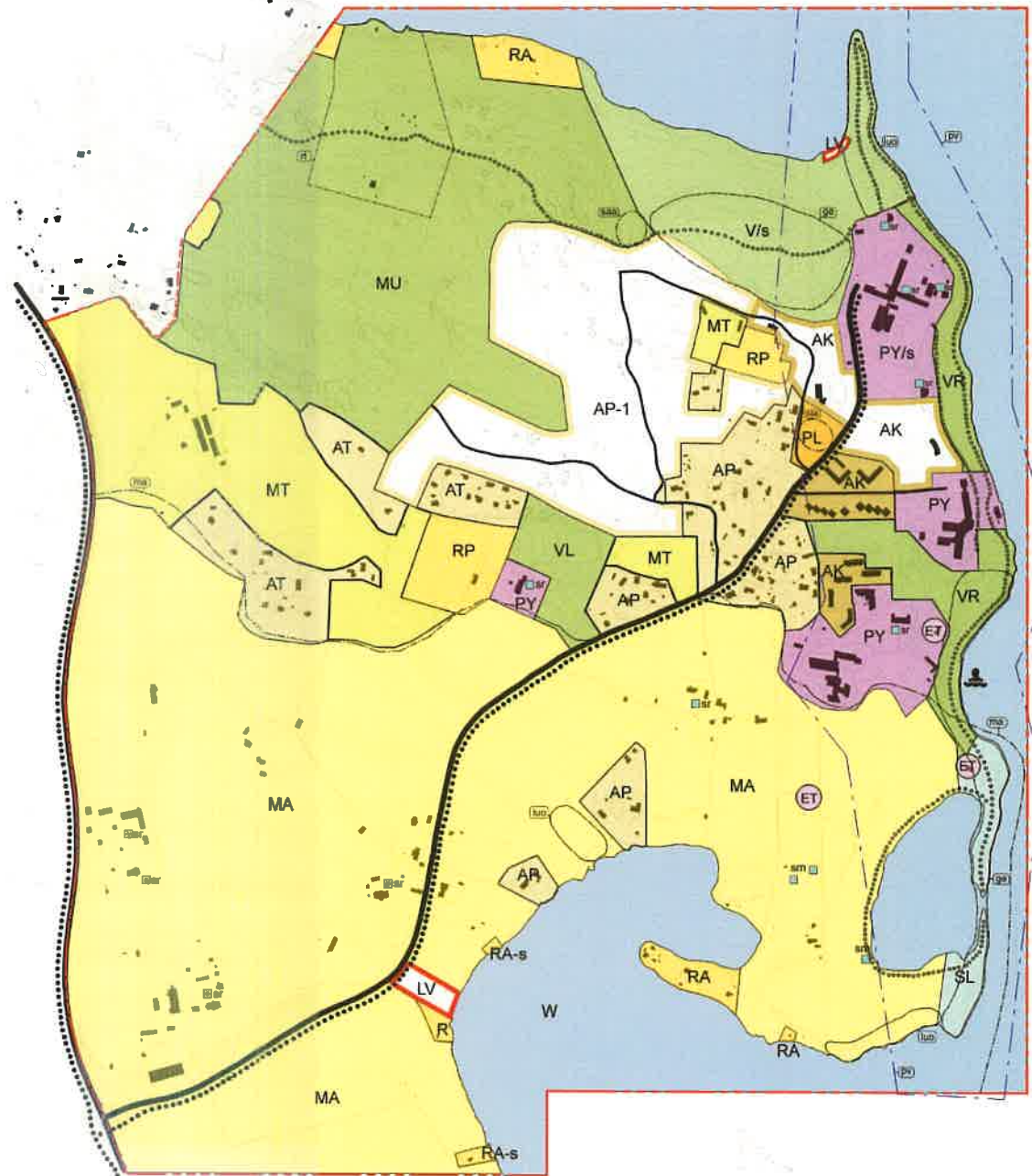
RANTAOSAYLEISKAAVAN SÄILYVÄT MÄÄRÄYKSET

RA	LOMA-ASUNTOALUE
RA-s	LOMA-ASUNTOALUE, JOKA VARATAAN SAUNAA VARTEN

ALUEIDEN ERITYISOMINAISUUKSIA

	Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeä alue. Paikallisesti arvokas kalloalue ja paikallisesti arvokas harjualue.
	Tärkeä pohjavesialue. Alueen rakentamista ja muita toimintaa rajoittavat vesien ja ympäristönsuojelulain mukaiset pohjaveden muuttamis- ja pääsääntöliittot.
	Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeä alue. Alueella sijaitsee mahdollinen metsälain 10 §:n mukainen arvokas esiympäristö. Merkinillä on osoitettu Rantalan metsä, Harjurannan metsä ja Levonkeru.
	Valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön ja avoimena säilytettävän peltoalueen raja. Alueella sijaitsee arvokkaita rakennusryhmiä ja kivi- ja rautakautiset asuinpaikat.
	Retkeily- ja telttailualue. Alueella sijaitsee Vallittu leirikeskus.
	Säästynyt maa-alue. Entinen kastopaikka. Alueen kunnostustarve tulee selvittää ennen rakentamista.
	Rakennustaliteollisin, kultuurihistoriallinen tai maisemallisin perustein suojeltava rakennus tai rakennusryhmä. Alueen arvokas rakennuskanta ja lähiympäristö tulee säilyttää (MRL 41§ 2. momentti). Rakennusta tai sen osaa ei saa purkaa ilman lupaa (MRL 127§ 1. momentti). Kultuurihistoriallisesti arvokkaassa rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen rakennustaliteollisesti, kultuurihistoriallisesti ja kyläkuvan kannalta merkittävät luonne säilyy. Toimintojen kehittäminen uudisrakentamalla tulee sovitaa kohteen maisemallisiin ja kultuurihistoriallisiin arvoihin.
	Muinaismuistokohde.
	Yhdystie Ruutanantie ja Pikonännantie
	Kokoojatie
	Kevyen liikenteen reitti
	Pääuikoureitit
	Osayleiskaava-alueen raja

3. RIUN OSAYLEISKAVALUONNOS JA MERKINTÖJEN SELITYKSET

RIUN OSAYLEISKAVALUONNOS A
1:10000

LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET

Aura, S., Horelli, L. & Korpela, K.: Ympäristöpsykologian perusteet. Porvoo 1997.

Barton, H., Grant, M., & Guise, R.: Shaping neighbourhoods. A guide for health, sustainability and vitality. London 2003.

Cremnitzer, J.-B.: Architecture et santé. Le temps du sanatorium en France et en Europe. Paris 2005.

Future Hospitals. Competitive and healing. Utrecht 2005.

Haavisto-Hyvärinen, M. & Kutvonen, H.: Maaperäkartan käyttöopas. GTK. Espoo 2007.

Hall, K. (ed.): The Green building bible volume 1 & 2. third edition, Llandysul 2006

Helsingius, Gustaf Adolf: Suomen vaivaistalojen matrikkeli. Helsinki 1897.

Hentilä, H.-L. & Joki-Korpela, L.: Liikunnan olosuhteet yhdyskuntasuunnittelussa ja kaavoitusprosessissa. Esiselvitys. Oulun yliopisto, Yhdyskuntasuunnittelun laboratorio, julkaisu AO B 25, 2004.

Hämeenkyrön kansallismaiseman hoitosuunnitelma. Vammala 1997.

Jalkanen, R. Kajaste, T. Kauppinen, T. Pakkala, P. Rosengren, C.: Asuinaluesuunnittelu. Tampere 1997.

Jauhiainen, J.S., Niemenmaa, V.: Alueellinen suunnittelu. Jyväskylä 2006.

Järventie, T., Kallio, A., Kuusimäki, T. & Vesterbacka, M. (toim.): Ah kuink' on...: Tarinoita Kangasalta. Tampere 2005

Kangasalan maaseutualueiden kulttuuriympäristöohjelma. Forssa 2004.

Knuutti, L. (toim.): Asumisen monet kasvot. YTK:n julkaisuja C60. Espoo 2005.

Kyttä, M., Majjala, O., Staffans, A. ja Väyrynen, E.: Ympäristövaikutusten arviointi lähiympäristön suunnittelussa. Helsinki 1995.

Lewis, C.A.: Green Nature / Human Nature. The Meaning of Plants in Our Lives. Chicago 1996.

Luostarinen, M. & Yli-Viikari, A. (toim.): Maaseudun kulttuurimaisemat. Sulkava 1997.

Maisemanhoito. Ympäristöministeriö, Maisema-alue työryhmän mietintö I, Mietintö 66/1992. Helsinki 1993.

Nenola, A.: Parantolaelämää. Tuberkuloosipotilaat muistelevat. Keuhkovammaliitto r.y. 1986 Lehtikarin kirjapaino 1986.

Ojala, K.: Kestävän yhdyskunnan käsikirja. Jyväskylä 2000.

Panu, J.: Maisemarakenteen ja taajamarakenteen yhteensovittaminen. Suomen ympäristö 264. Helsinki 1998.

Paloheimo, E. (toim.): Metsä ja puu VI -Puu ja ympäristö. Tampere 2000.

Pelin, R.: Projektihallinnan käsikirja. Jyväskylä 1999.

Pirkanmaan harjuluonto Julkaisu B 173. Tampereen seutukaavaliitto 1990. Valtakunnallinen harjututkimus 44/1990. Tampere 1990.

Pirkanmaan maisema-alueet ja kulttuuriympäristöt. Pirkanmaan liiton julkaisu B 97. Tampere 2006.

Pesonen, N.: Terveiden puolesta sairautta vastaan. Porvoo 1980.

Päivinen, J., Saarikoski, P. & Virrankoski, L.: Elämäkaarikortteli -Kohti sosiaalisesti kestävästä asumista ja kaupunkielämästä. Suomen Ympäristö 716. Helsinki 2004.

Rautamäki, M.: Maisema rakentamisen perustana. Ympäristöministeriön Kaavoitus- ja rakennusosaston selvitys 1/1989. Helsinki 1989.

Sairinen, R., Manninen, R., Peltonen, L. ja Wiik, M.: Ympäristöterveys yhdyskuntasuunnittelussa. Näkökulmia hyvinvointia edistävään elinympäristöön. Suomen Ym-

päristö 13/2006. Helsinki 2006.

Seppälä, R.: Pikonlinna. Työtä kansansairauksia vastaan 1931-2001. Tampere 2001.

Suomalaisia palvelutaloja 1992-1995. Vammala 1995. ARA, RAY ja Rakennustieto Oy.

Ulkotilojen esteettömyyden kartoitus- ja arviointiopas SuRaKu. Suunnittelu - Rakentaminen - Kunnossapito HKR SOTERA 2005 Helsinki 2005.

Verhe, I. & Ruti, M.: Esteetön luonto iikunta.

Opetusministeriö, Liikuntapaikkajulkaisu 93. Tampere 2007

Kirsti K., Bilaletdin, Ä., Kiukas, R., Saxen, R. ja Karling, M.: Vesijärven kuornitusselelytys, Kangasala. Alueelliset ympäristöjulkaisut 10. 1996

Vihinen, P. (toim.): Piirran talon - Piirran kaupungin Tampere 2001.

Vuorenoja, E.: Pikonlinnan Potilasyhdistys ry vuona na 1941-1991. Katsaus yhdistyksen toimintaan. Valkeakoski 1991.

Välkangas, K.: Kuntien toiminta ikääntyvien kotona asumisen ja palvelujen kehittämisesssä. Suomen Ympäristö 21/2006. Helsinki 2006.

Yleiskaavamerkinnot ja määräykset. Helsinki 2003.

Yleiskaavan sisältö ja esitystavat Helsinki 2006.

Ylitälo, P., Seppälä, R., Pitkälampi, T., Kalliala-Heino, R., Pöörsti, I. (toim.): Vuosisata terveydeksi. Jyväskylä 1998. Tampereen lääkärisseura r.y. 1998.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Arkkitehtipäivät 2007

Hyvä vanhuus 2000-luvulla. Kangasalan vanhushuollon strategia ja toimenpideohjelma vuoteen 2010. Kangasalan kunta.

Interreg III A: Uudistettu vanhushuolto - malliksi muulle. 1.12.2007. HEMA/SOTERA 2007.

Kangasalan kunnan kaavoituskatsaus 2007. Miten Kangasalan maankäyttöä kehitetään.

Kangasalan kunnan kaavoituskatsaus 2008. Kylissä seutuun.

Kangasalan luonto-ohjelma. Kangasalan kunnan ympäristöpalvelukeskus 2004

Lahdesjärvi-Lakalaiva maisema- ja ympäristöselvitys. Tampereen kaupunki 2006.

Palttala, Outi: Kestävä kylä pohjoisissa olosuhteissa, malleja maaseudun rakentamiselle, vertailevan seurantatutkimuksen materiaali; Yhteiskylän historiikki ja vuoden 2006 kulutuslukummat. 2007.

Pikonlinnan sairaala. Peruskorjauslarve. 23.10.2001 A-Rakennuttajat Oy.

Pikonlinnan sairaalan rakennustaiteellinen selvitys 14.11.2006. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy.

Riku-reiitit. Hankeselostus 10.4.1997

MATKAILUESITTEET

Kangasalan kunta esittäytyy (tietyt paetit uudelle kuntaan muuttajalle 7.9.2007)

Kangasala opas 1980.

Pirkanmaan matkailu 2007

INTERNETLÄHTEET

www.kangasala.fi

www.pshp.fi

www.kuntoutumiskeskusapila.fi

www.pirkanmaa.fi

www.pirkanmaanvirikistysalueyhdistys.fi

www.tampereenseutu.fi/

www.ymparisto.fi

www.finlex.fi

www.kunnat.net

www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;353;553;66831;46959

(luettu 6.11.2007)

HAASTATTELUT, SUULLISET TIEDONANNOT JA TILAISUUDET

Työpajaohjaaja Pekka Toivonen (Rekolan toimintakeskus) 4.9.2007

Konepäällikkö Risto Kuivanen (Pirkanmaan sairaanhoitopiiri) 28.9.2007

Vanhempi ammatinies Pertti Leivo, (Pirkanmaan sairaanhoitopiiri) 28.9.2007

Arkkitehti Outi Palttala / Kangasalan yhteiskylä 3.11.2007

Seppo Lind, Kuntoutumiskeskus Apilan johtaja, 13.12.2007

Kiinteistöinsinööri Hannu Järvi (Pirkanmaan sairaanhoitopiiri) 30.1.2008

Minna Rintala (Pirkanmaan sairaanhoitopiiri) 31.1.2008

Riun osayleiskaavoitus, osallistumis- ja arviointisuunnitelman esittely, yleisötilaisuus 12.2.2008

ARTIKKELIT

Arkkitehti-lehti 1/2008

Taive, William: Parantolaelämää Pikonlinnassa. Tammerkoski 1965: S. 56-57.

KARTTA-AINEISTO

Digitaalinen pohjakartta-aineisto. Kangasalan kunta

Pirkanmaan maakuntakaava. Pirkanmaan liitto

Yleis- ja asemakaavakartat, Kangasalan kunta

Maaperäkartta 1987 (2141 02 ja 2141 03), GTK

Historialliset kartat. Kansallisarkisto ja Pirkanmaan maakuntakirjasto

Matisto, Arvo: Suomen geologinen kartta. Kallioperäkartan selitykset. 2141

Kangasala. Kangasalan kartta-alueen kallioperä. Espoo 1976.

KUVALÄHTEET

Ilmakuvat, Kangasalan kunta ja Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kirjaamon arkisto.

Vanhat valokuvat, Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kirjaamon arkisto ja lähdekirjallisuus

Valokuvat, Hanna Tiira 2007-2008.

VIITTEET

- ¹ Kangasalan kunnan pohjavesialueiden suojelusuunnitelma 2006
- ² Pirkanmaan maisema-alueet ja kulttuuriympäristöt
- ³ Pirkanmaan harjuluonto
- ⁴ Kangasalan kunnan luontoinventoinnit.
- ⁵ www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1981/19810555
- ⁶ Pirkanmaan maisema-alueet ja kulttuuriympäristöt
- ⁷ Ah kuink' on... s.65
- ⁸ Längelmäveden seudun historia I s. 170
- ⁹ Längelmäveden seudun historia II. s.26
- ¹⁰ Längelmäveden seudun historia II. s.31
- ¹¹ Pirkanmaan maisema-alueet s. 33
- ¹² Helsingius s. 28
- ¹³ Pesonen, N. Vuosisata terveydeksi, www.saunalahti.fi/amoldus/tubsuomi.html (luettu 6.11.2007) ja ESS 11.4.2007 s. 16
- ¹⁴ Pikonlinnan sairaalan rakennustaiteellinen selvitys 2006, Keski-Hämeen parantola 1931, Seppälä, R. 2001 ja Vuorenoja, E. 1991
- ¹⁵ Keski-Hämeen parantola, 1931. s. 22-25
- ¹⁶ Suullisia tietoja antanut Pertti Leivo 28.9.2007, Kangasalan Sanomat 5.8.2005 s. 7, Taive, W.1965:?. S. 56-57, Vuorenoja, E. 1991, Seppälä, R. 2001.
- ¹⁷ Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden soveltaminen kaavoituksessa. Helsinki 2003 s.8
- ¹⁸ www.ymparisto.fi/default.asp?node=1112&lan=fi#a2
- ¹⁹ www.kunnat.net/k_perustiasivu.asp?path=1;29;356;30516;61475;89188
- ²⁰ Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelma 2020 (www.pirkanmaa.fi/suomi/pdf/kaup-seuraportti.pdf), www.tampereenseutu.fi, Riun osayleiskaava, tavoiteraportti, Tampereen kaupunkiseudun strategia 2016
- ²¹ www.kangasala.fi, Kangasalan kunnan maapoliittinen ohjelma 2004, Kangasalan kunta. Strategia 2013. Kh 18.4.2005, Kangasalan kunnan kaavoituskatsaus 2007. Miten Kangasalan maankäyttöä kehitetään, Kangasalan kunnan kaavoituskatsaus 2008. Kylistä seutuun.
- ²² www.kuntoutumiskeskusapila.fi, suulliset tiedot Seppo Lind 13.12.2007
- ²³ Suulliset tiedot Outi Palttala 3.11.2007, Palttala. O. 2007, www.yhteiskyla.net, www.motiva.fi
- ²⁴ Hyvä vanhuus 2000-luvulla. Kangasalan vanhushuollon strategia ja toimenpideohjelma vuoteen 2010. Kangasalan kunta.
- ²⁵ Luostarinen, M. & Yli-Viikari, A. 1997. s.28
- ²⁶ www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;353;553;66831;46959
- ²⁷ www.joutsenmaa.fi, www.ekarjala.fi/rauhatiuru/
- ²⁸ www.kontiolinna.fi
- ²⁹ www.kiljavansairaala.fi
- ³⁰ www.jykes.fi
- ³¹ www.kruunupuisto.fi
- ³² www.tilkka.fi, HS 23.12.2007 /s. D2
- ³³ <http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Brittivanhukset+saivat+leikkiipuiston/1135234670855> luettu 10.4.2008)
- ³⁴ Lewis, C.A.1996 s. 105

